

TEOLÓGIA

AZ EGYHÁZ ÉS A TÁVOLÁLLÓK

Üzenet a magyarokhoz — II. János Pál pápa gondolatai

Az egyház és a távolállók — hol a határ?
Keresztény hit és indifferentizmus
Hogyan jön létre a befogadó közösség
A közösség mint feladat
A deviánsok lelki gondozása
Újraevangelizálás a magyar egyházban
Nők az egyházban

A TEOLÓGIA BESZÉLGETÉSE
Tótkés László nagyváradai református püspökkel

Aszalós János — Boda László — Geffré, Claude —
Gyulay Endre — Seregély István — Teleki Béla és mások írása

XXV. évf. 1991. 3. sz.

TEOLÓGIA

NEGYEDÉVI FOLYÓIRAT

XXV. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

1991. AUGUSZTUS

- Üzenet a magyarokhoz — II. János Pál pápa gondolataiból (S. Á.) 129
SZENNAY ANDRÁS: „Jöjjetek és lássátok” (az 1991. január 28-30 között
Budapesten megtartott Teológiai Tanulmányi Napok bevezető előadása) 132

TANULMÁNYOK

- BODA LÁSZLÓ: Az egyház és a távolállók — Hol a határ? 136
JEAN CLAUDE GEFFRÉ O. P.: A keresztény hit az indifferentizmus világában
(németből fordította: Bánhegyi B. Miksa) 140
TELEKI BÉLA: Hogyan jön létre a befogadó közösség 145

A TEOLÓGIA BESZÉLGETÉSE

- TÓKÉS LÁSZLÓ nagyváradi református püspökkel (*Zimányi Ágnes*) 154

FÓRUM

- BERNARDIN SCHELLENBERGER: Hogyan rombolja szét magát az egyház?
Ószinte szó a lelkipásztorkodás mai kríziséről
(fordította: Bánhegyi B. Miksa) 160

KÖRKÉP

- ASZALÓS JÁNOS: A közösség nem adottság, hanem feladat 164
KOPP MÁRIA — SKRABSKI ÁRPÁD: A deviáns magatartásformákról 169
SZÉLL MARGIT: Maradjunk vagy induljunk — A távolállók dilemmája — 175

TEOLÓGIAI—LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

- SEREGÉLY ISTVÁN egri érsek homíliájából 179
GYULAY ENDRE püspök: „A közösség a távollevők befogadója” 182
HAGYÓ JÓZSEF: Tapasztalatok az egyház peremén élő sérültek életéből 185
GESZTESY ANDRÁS: Az újraevangelizálás feladata a magyar egyházban
— Kérdések, gondolatok, és remények — 188
Nők az egyházban (fordította: Gáspár Csaba László) 190

Felelős szerkesztő: Szennay András

Felelős kiadó: Lukács László

ÜZENET A MAGYAROKHOZ

II. János Pál pápa gondolataiból

A Szentatya minden jeles alkalmat megragadott, hogy magyar egyházunkhoz szóljon. A következőkben ezekből közlünk rövid összeállítást.

Megválasztását követően, néhány héttel később, 1978. december 11-én levelet írt Lékai László primás, esztergomi érseknek, a püspöki karnak és minden hívőnek, melyben kifejezte üdvözlését, elküldte apostoli áldását és jókívánságait. Szent István alakját felidézve kifejezte azon óhaját, hogy a katolikus egyház a jövőben is megvilágíthassa hazánk lelki arculatát.

1979. április 6-án fogadta Lékai László bíborost, több főpásztort, papokat és híveket, akik megünnepelték a Pápai Magyar Kollégium alapításának 400. évfordulóját. A Szentatya nagy meglepéssel vette tudomásul, hogy a Kollégium újra megkezdte működését, a Magyar Intézet mellett.

1980 húsvétján hosszú levélben fordult egész egyházunkhoz, amelyben elsődrendű fontosságú témáról szólt; a gyermekek és a fiatalok katekézisééről: „Az egyház mindig úgy tekintette a katekézist, mint egyik alapvető kötelességét, a feltámadt Úr utolsó parancsa értelmében: tanítványává tenni minden népet, és megtanítani őket mindannak megtartására, amit Ő előírt. Az egyház csaknem kétezer éves élete során állandóan ennek a feladatnak szentelte energiáit... Nincs szándékomban, hogy megismételjem most mindazt, amit nemrég kiadott buzdításomban írtam; itt csak néhány olyan pontra hívom fel a figyelmet, amelyek különösen is érdeklik a magyarországi egyházat; ugyanakkor arra szólítalak és buzdítalak benneteket, hogy elmélkedjétek át mindazt a tanítást, amit buzdításom tartalmaz... A katekétikai tevékenység az egyház küldetésének abszolút elsődrendű feladata. Az egyháznak legjobb energiáit a katekézisnek kell szentelnie. Ez a hit megtartása, — és Isten nem várat a válaszadásra. A katekézis olyan mű, amelyért az egész egyháznak felelősséget kell éreznie és vállalnia. De az egyház tagjainak felelőssége különböző: mindenkinek küldetése és különleges körülményei szerint kell ezt vállalnia... A katekézis, minthogy mindenekelőtt olyan út, amelynek lehetővé kell tennie az élő találkozást Krisztus Személyével a hit révén, különleges módon magában foglalja Krisztus tanításának átadását azon célból, hogy beavassák a hallgatókat... a keresztény életbe és annak növekedésébe... A katekézis szükséges akár a keresztények hitének érlelődéséhez, akár a világban való tanúságtételükhöz.”

A kisgyermek, a gyermek, a serdülő és az ifjúság katekéziséét sorba véve a Szentatya így folytatta levelét: „Fontos a felnőttek katekézisének központi kérdése. Ez a katekézis elsődleges formája, amennyiben olyan személyekhez fordul, akik a legnagyobb felelősséggel rendelkeznek, és azzal a képességgel, hogy megélik a keresztény üzenetet teljesen kifejlődött formájában. A keresztény közösség nem vehetne állandó katekézist a felnőttek közvetlen és kipróbált részvétele nélkül, legyenek azok akár a katekétikai tevékenység befogadói, akár annak előmozdítói. Hogy hatékony legyen, ahhoz a katekézisnek állandónak kell lennie, és ténylegesen hiábavaló lenne, ha megállna az érettség küszöbe előtt, minthogy nem kevésbé szükséges a felnőtteknek, még ha nyilvánvalóan különböző formában történik is...

Az az ajándék, amelyet az egyház felajánlhat a mai célt tévesztett és nyugtalan világnak, a következő: olyan keresztényeket kialakítani benne, akik biztosak a lényegben és alázatosan vidámak hitükben. A katekézis erre tanítja meg őket, és elősnek a világ híz hasznát ebből..."

Levelében a Szentatya kiemelte a püspökök, a papság, a szerzetesek, a család és az iskola szerepét a hit átadásában.

1980. október 8-án a Szent Péter Bazilika kriptájában létesült magyar kápolna felszentelését végezve, a Szentatya kifejezte azt az óhaját, „hogyan ez az értékes és máris annyira szeretett kápolna az imádság és az ihlet helyévé válik a keresztények és a jóakarató emberek számára, akik az egyesült Európa békéjének hathatós munkásai akarnak lenni."

Jeles alkalom egyházunk életében a püspökök ötvenként esedékes „ad limina” látogatása. 1982. október 7-én a pápa beszédet intézett püspöki karunkhoz: ebben ismét kiemelte az ifjúság és általában a hívek katekézisének a gondját, majd az egyházi bázisközösségekről szól: „Ezeknek a közösségeknek, hogy valóban egyháziaknak lehessen őket nevezni, mindenekelőtt szilárd közösségekben kell lenniük a helyi egyházakkal, amelyekbe tartoznak, és ezeken keresztül az egyetemes egyházzal, mindig püspökeikkel együtt és püspökeik alatt tevékenykedve. Viszont nem kétkedem, hogy azokat a bázisközösségeket, amelyek megtartják ezeket az irányelveket — és akarom, hogy valamennyien a legrövidebb időn belül e normákhoz alkalmazkodjanak —, nyíltan támogatókat, és fejlődésüket előmozdítókat.” — Ezt követően a családokról beszélt, majd a szerzetesi közösségekről: „Itt most csak hű óhajomnak és imának adhatok kifejezést...hogyan mindazok, akik hazátokban érzik az Úr hívását, hogy Neki szenteljék magukat a szerzetesi életben, beleértve a szemlélődő szerzetesi életformát, ma is követhessék hivatásukat Isten népe építésére és a polgári közösség szolgálatára.” — Befejezésül a papságról, az idős papokról és szerzetesekről, majd pedig a papi és szerzetesi hivatásokról szól.

1983. április 30-án kelt levelében, amelyet július 17-én, Zoerard András és Benedek remeték szentté nyilvánításának 900. évfordulóján három ország három püspökének küldött, felhívta a figyelmet arra, hogy lengyeleket, szlovákokat, cseheket és magyarokat egyaránt összeköt e szentéletű remeték tisztelete.

1987. november 13-án ismét limina látogatáson a Szentatya beszédet intézett Paskai László prímás, esztergomi érsekhez és a püspöki karhoz. A püspöki hivatalról így szól: „Életpélda és szent szolgálat: íme, ez az a kettős alap, amely az egyház pásztorait a rájuk bízott nyáj mintaképeivé teszi... Krisztus kifejezett akaratából a püspökök és segítőitársaik az apostolok példája szerint a föld sója..., ahonnan az emberek élete természetfeletti ízt nyerhet, valamint a világ világossága, ahonnan a tévedés sötétsége szétoszlik.” Majd a továbbiakban így folytatta: „Mégis az egyháznak, amely különféle ízületekből felépült test, számos, a szeretetben együttműködő tagra van szüksége... Kell, hogy Isten népe saját sorából tudjon felmutatni olyan apostolokat, akik a papszentelés szentségében nem részesültek..., családi otthonaikban élnek, az emberi társadalomban polgári foglalkozást folytatnak, mégis az Úr szőlőjében akarnak munkálkodni. Ezek a világi hívek azok a testvéreink, akik egyrészt várják, hogy tőlünk tanulják meg az igazi evangéliumot, és elvezessük őket Isten országába, másrészt munkatársaink, akik a maguk módján velünk

együtt hozzájárulnak Krisztus Testének építéséhez... A Szinódus mélyebben megvizsgálta azt a tanítást, amely a világi hívek hivatására vonatkozik az egyházban és a világban. Ti vagyok az ő pásztoraik, és ők veletek együtt az aratás szükséges munkásai, akiket semmiképpen sem lehet helyettesíteni. Szeressétek és becsüljétek őket, mint gyermekeiteket és testvéreiteket, mint az örök élet reményének örököseit és hirdetőit; gyarapítsátok a számukat, és úgy képezzétek ki őket, hogy a rájuk bízott feladatokat felkészülten és hozzáértően lássák el."

1988. augusztus 16-án, a Szent István-, és a Mária-év lezárása alkalmából a pápa jubileumi levelet intézett hozzánk, melyet a budapesti Szent István Bazilika előtt, ünnepi szentmisén, Colasuonno érsek, nuncius olvasott föl. Emlékeztetett Szent István példájára, az egyház-, és államalapítás nagy művére, a Mária-tiszteletre, majd így fejezte be levelét: „Bizonyosra veszem, hogy valamennyi katolikus magyar a Szent Szűznek tett közös felajánlást a magáévá teszi, és ezzel erősíti a hűség kötelékét Mária és Szent Fia iránt. Gondolatban és lélekben én is veletek leszek. Szívesen csatlakozom hozzátok nemcsak imádsággal és apostoli áldással, hanem az egyház Egyetemes Pásztoraként kötelességem is veletek együtt, Püspöktestvéreim, megújítani hazátok felajánlását a Magyarok Nagyasszonyának, hogy — Szent István király közbenjárásával — Ő legyen oltalmazótok, segítse hazátok boldogulását, és erősítse a hűséget Krisztus iránt."

A Szentatyá nem feledkezett meg a kisebbségekről sem, 1989. újévi üzenetében öröklük szól. Ebben sorra vette a kisebbségek jogait és kötelességeit, amelyek megtartása a békének előfeltétele. Bátran alkalmazhatjuk ezt a tanítást magyar népünkre, hiszen kontinensünk legnagyobb nemzeti kisebbsége sorainkból kerül ki.

Irodalom: A következő fordításokat vettük alapul az idézeteknél:

- 1980. húsvéti levél: Szolgálat 46 (1980/2) 59-65.
- ad limina látogatás, 1982. okt. 7.: Szolgálat 56 (1982/4) 59-63.
- ad limina látogatás, 1987. nov. 13.: Új Ember 1987. nov. 29.
- Szent István évi levél, 1988. aug. 16.: Új Ember 1988. szept. 4.

S. Á.

A TEOLÓGIA 1992. évi témái (a kézirat beküldési határideje):

1. szám: EVILÁG — TÚLVILÁG (1991. november 1-ig)
2. szám: ÖKUMENIZMUS: VÁLSÁGHELYZET VAGY ÚJ REMÉNYEK? (1992. febr. 1-ig)
3. szám: EMBERSÉGES LELKIPÁSZTORKODÁS (május 1-ig)
4. szám: AZ „ISTEN ORSZÁGA” (július 1-ig)

JÖJJETEK ÉS LÁSSÁTOK

(Az 1991. január 28-30 között Budapesten megtartott

Teológiai Tanulmányi Napok bevezető előadása)

Azzal kezdem, amivel — a lényegét tekintve — folytatni és befejezni is szándékozom: A „jőjjetek és lássátok” bibliai felszólítás elválaszthatatlan a „menjetelek és hirdessétek” krisztusi parancstól, továbbá az ugyancsak bibliai figyelmeztetéstől: arról ismerjenek fel benneteket, hogy szeretitek egymást. (Csak úgy zárójelben tenném hozzá: e harmadiként említett követelmény — a szeretet, mint az egyházi közösség ismertetőjegye, — nemcsak az elnyomás idején volt érvényben, hanem most, a növekvő szabadság időszakában is.) Természetesen még ezt a három összefüggő, egymáshoz kapcsolódó kijelentést, felszólítást sem szakíthatjuk ki a kinyilatkoztatás egészéből. Ilyen átfogó, nagy összefoglalásra azonban a jelen keretek között nem kerülhet sor.

E rövid praemissa után tömören fogalmazva ezt mondhatnám: annak tudatában kell élnünk, hogy a „meghívás egyháza”, „a meghívás szeretetközössége” vagyunk. Ez egyben annyit is jelent, mi több, azt a követelményt is feladatként állítja elénk, hogy „kimegyünk a terekre és utcákra”, azaz — mai gyakorlatunkban — mint a szeretetközösség tagjai, mint krisztushívők jelen vagyunk az iskolákban, a munkahelyeken, a szabadidő-foglalkozásokon...és még sorolhatnám... — mindig és mindenütt.

A fentebb említett, egymástól szét nem szakítható bibliai gondolatokat szeretném egészíteni XXIII. János pápa szavaival, melyeket néhány nappal halála előtt mondott, s melyek — úgy vélem — szorosan kapcsolódnak a fenti szentírási utalásokhoz. „Munkatársaim jelenlétében spontán módon eszembe jut, hogy — ma inkább mint valaha, az elmúlt néhány évszázadban, — arra kell összpontosítani figyelmünket, tetteinket, hogy szolgáljunk az embereknek. Nem csupán katolikus testvéreinknek, hanem mindenkinek. Épp ezért, nemcsak a katolikus egyház tagjainak kell emberi méltóságát és jogait szemünk előtt tartanunk, hanem minden emberét. Szembe kell néznünk az új realitásokkal. Nem az evangélium változott meg, nem, hanem nekünk kell azt — újra átélmélkedve — jobban megértenünk és élnünk.” — Azaz: újra és újra *szolgálatra* kell vállalkoznunk. Nemcsak befelé kell tekintenünk, nemcsak sorainkat kell rendeznünk (természetesen erre nekünk ma igen nagy szükségünk van), nemcsak a keresztény közösségi szellemet kell elmélyítenünk, a közösség életerejét kell fokoznunk, nemcsak a közelebb vagy távolabb álló s élő megkereszteltekhöz van küldetésünk, hanem korunk szerencsétlen, agnosztikus, újpogány világához, annak minden emberéhez is. Jól tudom, hogy az élő Krisztus-közösség fontossága mérhetetlenül nagy. Azt is tudom, hogy az ilyen közösségeknek sajátos vonzásuk is van. De Isten mentsen meg minden kisebb vagy nagyobb közösséget attól a veszedelmes belterjes szemlélettől, mely csak önmagát, szám szerint olykor nagyon csekély önmagát tekintené, építené, ugyanakkor szavával, tetteivel nem válnék Krisztust hirdető, a szeretet cselekedeteit kifelé is egyre intenzívebben gyakorló, valóban „meghívó” közösséggé.

Félre ne értsük. A hozzánk, felénk oly gyakran érkező felszólítás — ki tudná megmondani, vajon ez a közelebb vagy egészen távolállók segélykiáltása-e, vagy esetleg csak többeknek, sokaknak provokációja? —, hogy „valljunk végre színt”, vegyünk sokkal nagyobb mértékben részt a társadalmi-politikai életben, gyarapítsuk szervezett intézményeinket, — vajon többet jelentenek-e, mint szereplésvágyat, új társadalmi pozíciók keresését? Feladatunkat tisztán kell látnunk: *Az evangéliumot, annak életformáló értékeit kell*

közvetítenünk környezetiünknek, annak a társadalomnak, melyben élünk. A „jöjjetek és lássátok” azonban nem a „jól szervezettséget”, nem valamiféle jól rendezett „minitársadalmat” kíván bemutatni, a világ elé tárni. A „tanításokat, hirdessétek” nem társadalmi reformok kidolgozására küld, hanem Krisztus tanításának, pontosabban magának a megváltó Krisztusnak hirdetésére. Még csak arról sincsen szó, hogy minél nagyobb számú embert toborozunk az egyházba, hogy akár hazai, akár világméretű statisztikával dicsekedjünk. Intézményeink szervezettsége, funkcionálása csakis akkor képes feladatát valóban betölteni, ha mindeme tényező mögött ott áll és él Krisztus — bennünk és általunk. Nem jól megszervezett toborzó munkát végzünk, hiszen sem a nagyobb, sem a kisebb valódi közösség nem toborzás eredményeként jön létre.

A nagy kérdés, a kihívó kérdés tehát: *mit nyújtunk a közel- s távolállóknek?* Nem valamiféle szervező stratégiáról van szó (bár az adott órában és helyen ezt sem szabad szem elől téveszteni), hanem az egyháznak, kisebb-nagyobb közösségeinek Krisztus által meghatározott, hitben vállalt s mintegy pecsétként őrzött és megvallott identitásáról. Nemcsak meg kell nyerni embereket az egyház, annak közösségei számára, hanem azt a feladatot is szem előtt kell tartani — plébániai-egyházközségi szinten csakúgy, mint a kisebb, valóban élő közösségekben: hogyan tartom életben, hogyan teszem egyre életreörösbbe, Krisztusból élővé közösségemet? Nem intézményeink üdvösségét, hanem a közösség tagjainak üdvösségét kell szolgálnunk. Intézményeink átalakulnak, megszűnnek, az egyház maga is csak az evilági vándorlás alatt, evilág alatt létezik, — üdvösségre jutni — természetesen másokkal, a többivel együtt — csakis a konkrét individuum fog.

Azt sem feledhetjük, hogy az üdvösségre vezető tanítás, az evangélium pusztá *ismerte* nem tehet senkit „privilegizált” többet ismerővé, többet tudóvá. Igen, el kell mélyednünk az evangélium tanításában, de ez a tudás, elmélyedés azt a feladatot, kötelességet rója ránk, hogy ezzel a sajátos kegyelmi forrással is szolgálnunk kell közel s távolállókat egyaránt.

Szolgáljunk az embereknek — idézem a bevezető gondolatokból XXIII. János pápa buzdítását. Ennek kapcsán egy — általam és sokak által — nagyon buzgónak ismert plébános szavai jutnak eszembe. „Sokat beszélünk Istenről, szépen ünnepeljük a liturgiát, azzal a jóleső, megelégedett érzéssel, hogy végezzük, mi több, elvégeztük az evangélizálás munkáját. Arról azonban egykönnyen elfeledkezünk, hogy csak félmunkát végzünk. Nem tesszük meg azt, amit számos, esetleg távolállóként elkönyvelt testvérünk nap mint nap megcselekszik: szeretetben szolgálja családját, hivatásvégzésében és sok más módon környezetét, az embereket —, s csak alig-alig szól, esetleg — mivel nem találkozott még vele — nem is tud szólni Istenről.”

Az elmúlt évtizedek erőszakos kollektívizálása sokakat — félelemből, talán undorból — elzárkózó, magányos individualistává tett. Lassan oda jutottunk, hogy az egyes ember vált a legelhanyagoltabb, valóban önmagába zárkózó kisebbséggé. Az elmagányosodás félelmetes méreteket öltött. Félénkség és bizalmatlanság érzéseiből fakadt-e vagy egyéb, a közösségtől eltávolító érzések ébredtek és mélyültek-e el az emberekben, — erről el lehet töprengeni. Ezt az állapotot, folyamatot, azonban nem tudjuk nem is lehet gombamódra szaporodó egyesületekkel, mozgalmakkal, intézményes akciókból fakadó törekvésekkel egyik napról a másikra megszüntetni. Az egyént, a konkrét embert újra nagyon komolyan kell vennünk. Tudjuk, sokakat nagyon nehéz megközelíteni. Sokak szellemi világában — ha nem is a befogadott, elfogadott, — de a múlt fertőző indoktrinációs munkája komoly problémákat ébresztett, zűrzavart keltett. Sokan a többé-kevésbé tudatosan kialakított „előkelő idegenséget”, zárkózottságot még akkor sem akarják feladni, ha esetleg jelen vannak a plébániai istentiszteleteken. S ez a — szándékunk ellenére, de talán a mi némi vagy nagyobb mulasztásunk miatt — kialakult helyzet nehéz leckét ad fel számunkra. Azt, mert a „kifelé” végzett ún. hivatalos, hivatalból reánk mért, kötelező evangelizációs munkánk eredménytelen marad mindaddig, amíg „befelé”, lelke mélyén nem hatja át az egyént és közösségeinket a Krisztushoz tartozás, a Krisztus-közösség tudata. Kétségtelen, hogy az egyháznak előbb önmagát kell evangelizálnia. Erre buzdít az

Evangelii nuntiandi kezdetű apostoli buzdítás is. De jaj annak a kisebb-nagyobb közösségnek, mely saját számszerű gyarapodását, netán sajátos — a szót igyekezzünk most pozitív értelemben használni — elit mivoltát jelentősebbnek tartaná, mint azt a tényt, hogy valóban Krisztus nevében gyűlt össze, s *küldetése van* a „kívülállókhöz” — menjetek és tanítsatok. De ez még kevés. A „jöjjetek és lássátok”, a meghívás csak akkor hozhat eredményt, akkor lesz hiteles, ha valóban a közénk érkezett Életről, Igazságról, a köztünk és bennünk élő Szeretetről, azaz Krisztusról ad hírt közel- s távolállóknak.

Az Evangelii nuntiandi 15. fejezete világosan tanítja, hogy az egyháznak, az egyes egyházi közösségeknek mindenek előtt önmagukat kell evangelizálniuk. Hitelreméltóan csakis úgy állhatnak a világ elé, hogy állandóan megújulva, megtérve — a szomorúak vigasztalójáról, testi-lelki betegek gyógyítójáról, a bűnösök feloldozójáról, azaz a közénk érkezett Szeretetről, Krisztusról adnak hírt. Ennek érdekében újra és újra meg kell újulniuk, meg kell térniük. Csakis így tudják majd hitelesen és vonzóan Krisztust hirdetni, Krisztus felé, — aki valóban köztük, velük él, aki összegyűjtötte őket — vezetni a kívülállókat. Jöjjetek testvérek és lássátok abból a kegyelmi, szeretetforrásból élő és szolgáló közösséget, mely titeket is Krisztus felé kíván vezetni, őhozzá szeretne csatlakoztatni.

Lelkipásztori reflexióink és gyakorlatunk — ez nem magyar betegség vagy hiba, ezzel a problémával világszerte foglalkoznak — túlonként belterjessé vált. Vajon mikor kezdjük el azt a sok embert, akik — talán még nem is olyan régen — köztünk voltak, velünk érezték és éltek, de akik már nem jönnek közénk, akiket a hittel összefüggő kérdések már nem, vagy csak alig érdekelnek — újra felkeresni, hívni, meghívni? Jöjjetek és lássátok... És tudjuk-e, merjük-e állítani — remélem, így van és lesz —, hogy azt találják meg köztünk, nálunk, akit szem elől tévesztettek, vagy talán, akit meg sem ismertek: Jézus Krisztust?

Talán szokatlanul hangzik a kifejezés: egyre inkább *offenzív lelkipásztorkodásra* van és lesz szükségünk. Mit értsünk ezen? Olyant, amely keresi, felkeresi a legkülönfélébb úton s módon — személyes beszélgetésekkel, sajtó, elektronikus médiák által — megszólítja az embereket. A magányosokat és családokat, a keresőket, a peremen élőket, az egészen távol állókat vagy messze sodortakat, felnőtteket és fiatalokat, gyermekeket, értelmiségieket és nem tanultakat, egyszerűeket egyaránt. Az elmúlt kb. másfél évtized során némi megelégedéssel írtuk és mondtuk, hogy a vallás, az egyház iránti érdeklődés a fiatal értelmiségieknél ébredőben van. De nem kell-e nyugtalanokká válnunk, ha évek óta szinte csak ennek örvendünk, ezt ismételtetjük. És a többiek? A bányász-fiatalok, a falusi és vidéki alig-alig tanult emberek, itt is elsősorban a fiatalokra gondolok. Érdeklí-e ezeket Krisztus és a kereszténység? Egyáltalán mit, mennyit tudnak Istenről, istenhitről, vallásról? Igen, a problémák, melyekkel ma szembe kell néznünk sokfélék, sokrétűek. És mi — püspökök, papok, világiak — aggódva töprengünk, és talán tervezgetünk. Vajon túléltünk-e már a hagyományos pasztorálteológia elvi, alapvető kérdéseinek felsorakoztatásán? A konkrét embert, korosztályt, műveltségű fiatal vagy idősebbet szólítjuk-e meg vagy csak úgy nagy általánosságban nézünk szembe az emberekkel, feladatainkkal? Nem kerültünk-e itt vagy ott zsákutcába? Mert veszélyt jelent a múltba meredett fundamentalizmus csakúgy, mint a kisméretű „lelki melegező szobákba” való menekvés, netán bezárkózás. Újra csak: Jöjjetek és lássátok... és : menjetek és hirdessétek...

Paul M. Zulehner egy közelmúltban megjelent könyvében (*Wider die Resignation in der Kirche*, Wien 1989.) többek között a sorainkban egyre inkább eluralkodó „Jónás-szindrómáról” ír. Nem válhatunk sem sajnálkozó, megtorpanó rezignáltakká, sem nosztalgikus irreális álmokat kergetőkké. S — úgy gondolom — Zulehnernek igaza van. Sajnos, — és ez már inkább hazai szindróma: sokakat még mindig elsősorban vagy kiemeltebb helyen egyházpolitikai, vagyon-elosztási kérdések érdekelnek (ezek reális, de nem elsőrendű feladatainkkal vannak kapcsolatban), személyi ügyek, olykor mondvacsinált problémák foglalkoztatnak (pl. egyházi funkcionáriusok kinevezése). Hogyan vonzza az ilyen politizáló (vagy ha tetszik „egyházpolitizáló”), személyi ügyekkel, felelőtlen híresztelésekkel elfoglalt egyház a fiatalokat, a keresőket, az Isten után kérdezőket?

Mire is van szükségünk? Azt hiszem, elsősorban a kegyelmi forrásokból táplálkozó rendületlen *hitre*, azután *bátorságra*, *fantáziára*. Próbáljunk végre elszakadni régi, esetleg több évszázados sémáktól, pl a papnevelésben, hitoktatásban, illetőleg újítsuk meg ezeket, és sok minden mást tegyünk korszerűvé. Azután nagy szükségünk van *kreatív*, valóban *alkotni kész emberekre*, *papokra* és *világi munkatársaikra*. Miért elviselhetetlenek, olykor egyenesen gyanúsak az ilyenek sokak szemében? Fel kell keresnünk az embereket, meg kell hívnunk őket, be kell mutatnunk — be tudjuk-e mutatni? —, hogy Krisztus erejében, az ő nevében összegyűlő szeretet-közösség vagyunk. Meg kell szólítanunk az embereket s — bár ez kissé agresszíven hangzik, — be kell törnünk a médiák világába, a sajtó, rádió, televízió útján el kell érniük minél szélesebb rétegeket, hogy közvetlenebbül vagy közvetett úton, de megtalálják Krisztust vagy esetleg *újra* eltaláljanak hozzá.

Nyitott házakra, közösségekre, sóf! kolostorokra van szükségünk, földi, kisugárzó lelki központokra, sokra, melyek hívják, meghívják, behívják a kinnlévőket, az ilyen vagy olyan okból és módon távolállókat. (Talán már előbb meg kellett volna említenem, de legalább itt nem mulasztom el megállapítani, hogy a „távolállók” fogalmát hosszan lehet és kell is elemezni.) S hogy mindez — és még sok más — megvalósuljon, ahhoz sokkal több toleranciára, kiváráo készségre, elfogulatlanságra, a szeretetlen kritika és meg nem értés feladására, empátiára van és lesz szükségünk. És még valamire: a szavak adata helyett meg kell tanulnunk, hogy olykor tudnunk kell hallgatni, meghallgatni is.

Ébredjen, éledjen egyre több szeretet-közösség egyházunkban, hazai egyházunkban és legyen tagjainak hitelesen hirdető, tanító szava. Hogy bátran, nyitott szívvel s egyben szelid alázattal elmondhassák: Jöjjetek és lássátok...

Szennay András

Nyomatékosan szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy az egyháztól elidegenedőkkel való lelkipásztori munka a mai egyház alapvető feladatai közé tartozik... Mindenki foglalkozzék ezzel a kérdéssel... és ragadjanak meg hozzá minden segítségét és lehetőséget

Joseph Höffner
bíboros

„Az eltávolodottakért való erőfeszítések legfontosabb tényezője az igazán hitelt érdemlő egyház, egyházközösség... Az embereket ugyanis nem nagy szavakkal lehet segíteni, hanem sok kicsi konkrét tette van szükség.”

Franz Zauner,
a lelkipásztorkodástan professzora

Az eltávolodottak érdekében... az ember nem lehet többé „tárgya” a pasztorációnak, hanem „alánya” és egyben „része”. Az a lelkipásztor, aki le tud mondani „levele elképzeléséről”, aki át tudja élni mai ember buktatóit, az megérlelődött az eltávolodottak igazi pasztorálására...

Felkínáljuk az igazi reményt, az Istenbe vetett igazi reményt, mely rendkívüli erőt ad az embernek, hogy felvegye a harcot a gyötrellemmel és a pusztulással...

A remény Istentől felkínált ajándék, ami új mértéket szab az emberi méltóságnak „többé már nem az teszi nagygyá az életet, amit az ember formál belőle, hanem az, hogy mennyire adja át magát a remény és szeretet isteni ajándékának”

Walter Friedbeger,
a katolikus szociális tanítás professzora

TANULMÁNYOK

Boda László

AZ EGYHÁZ ÉS A TÁVOLÁLLÓK — HOL A HATÁR?

Az újjá formálódó Európához már Ázsia egyes részei is csatlakoznak hasonló törekvésekkel. Ebben a forrongó állapotban a kereszténység és azon belül a katolikus egyház is keresi a helyét és megújuló arcát. Meglepő, hogy a szovjet birodalom hatalmas térségében mekkora vonzása van újra a katolikus egyháznak, nem csupán a katolikus Örményországban — ott egészen kivételes —, de Fehéroroszország korábban ortodox-bizánci hitű területein is, amint arról egy közelmúltbeli Kelet—Nyugati párbeszéd hírnökei beszámoltak (Bécs, 1990).

Közép-Kelet Európa is keresi új arcát, egyelőre még krízisállapotok váltakozásában. Az átalakulás nehéz és kemény próbatétellel jár, sokakat reménytelenségbe sodró vagy azzal megkísértő helyzetében az újjáéledő kereszténység s azon belül a katolikus egyház hordozza a reményt, képviseli a közeljövő komor égboltja alatt is a jövő iránti bizalmat, s kívánja adni hozzá a bátorítást.

A hirtelen jött új lehetőségek, a felszabadultság élménye azonban nyomasztó érzésekkel jár együtt. Az új lehetőségek új feladatokat is jelentenek egyben. Feladatokat, melyekre nem vagyunk eléggé felkészülve (hogyan is lehetnénk?). S most, amikor a zsinat utáni időben világszinten tudatossá vált a nagykorú kereszténység lényegének fölismérése: Isten nem mennyei Parancsnok, hanem az üdvösségre hívó Atya; a hívás mellett, azzal együtt egy másik fontos felismerés részesei lettünk. Szinte kényszerítő erővel ébredünk rá, hogy a kereszténység lényegében mennyire összetartozik a „hívás” és a „küldés”; Jézus szavaiban a „Jöjjetek hozzám” és az „Elmenvén tanítsatok...” kettős-egy üzenete.

A II. Vatikánumot követően, aztán VI. Pál pápa „Hirdessétek az Evangéliumot” (Evangélii nuntiandi) kezdetű körlevele nyomán új visszhangja támadt az egyház missziós küldetésének, majd a belső misszió, az ún. „evangelizálás” feladatának. Az előző évtizedekben jobbára még a szekularizált világ olykor nyomasztó lelkipásztori tapasztalata és teológiai felmérése volt a jellemző, ami az ateizmus-térhódításának láttelejét s vele az „ateista humanizmus drámájának” európai előadását vette szemügyre. Utóbbinak teológus, lelkipásztor és világi hívó egyaránt nem csupán nézője, de részese is volt, nem éppen vonzó szereposztásban. A kép most jelentősen változott. A szekularizált világ embere — elsősorban Kelett- és Közép-Kelet Európában — több évtizedes nyomás alól szabadulva, a materializmus kötelező iskolája és kötelező olvasmányai után emberi jogainak alapvető tételében érzi magát szabadnak. A vallásszabadság élményében még sok a bizonytalanság, az identitás-keresés zavara. Mert a kereszténység „több pártrendszer” van kialakulóban a szekták révén, s egyre nagyobb a választék. Nem véletlen, hogy nyugati teológusok már egy-két évtizede hangoztatják, mennyire nem lehet számolni a hagyományos keresztény egyházak, s azon belül a katolikus egyház monopol-helyzetével, még az ún. katolikus országokban sem. A „több pártrendszer” kifejezés azért kíván idézőjelet s kiejtésében kesernyés iróniát, mert a „keresztény” szó — a „christianus” szóból — kétféleképpen fordítható latinból: Krisztus-párti vagy Krisztushoz tartozó; még közvetlenebbül: Krisztus egyházából való. S az utóbbi a hiteles.

Korunk jól vagy rosszul értett „pluralizmusa” azonban két dolgot nem nélkülözhet, ha pozitív érték rangjára pályázik. Nem nélkülözheti a konszenzust (=egység a sokféle-

ségben), s nem nélkülözheti a toleranciát sem. Ez a türelem a látható s megtapasztalható egyház közösségén túllevőket, az ún. *távolállókat* is értinti.

Ki a távolálló?

Hogyan közelíthető meg a távolálló lényege? Talán teológiai Bar-Kochba játékkal? Felismerhető-e egyáltalán? Lehet-e róla valamiféle „szellemképet” csinálni, mint korunk kriminológiájában a nyomozást segítő technika ismert eljárása sugallja?

(Eltekintve persze a bűnügyi felderítés negatívumától.)

A távolálló arcát homály borítja, mint a Városligetben Anonimus szobrának arcát. Vonásai összemosódnak a feléje pillantó előtt. Valami szellemi-lelki „távcső” kell hozzá, hogy jobban felismerjük. Ennek a „távcsőnek” persze történelmi távlatban is fel kell derítenie a távolállót, ami megkétszerezi a feladat nehézségét. Legrégibb képviselője a kereszténység történetében nyilvánvalóan Jézus korában és körében — hatáskörében — keresendő.

Talán nem merészkedik túlságosan messzire a képzelet, ha egészen konkrétan elhelyezni próbáljuk őt egy adott környezetben... Jézus beszél a néphez és csodát tesz. Emberrek vannak körülötte, akik figyelemmel hallgatják. Van, aki tulajdonjogi ügyeivel kelletlenkedik, és így akarja hasznosítani a názáreti „prófétát”. Van, aki a közelébe merészkedik és megérinti ruhája szegélyét. Rajongó asszonyok borulnak elébe és átölelik lábait. Van, aki fia, lánya meggyógyítását kéri tőle, vagy — végre! — aki üdvössége ügyében keres nála eligazítást. Vannak, akik ellátogatnak hozzá s a tervezettnél jóval több órára ott maradnak, egyszerűen „ottragadnak” nála, mert Jézus szavainak és személyének annyira a hatása alá kerülnek, hogy szinte kiesnek a fizikai időből (mennyire jellemző emberi tapasztalat!).

A távolálló a szó szoros értelmében — távolabb áll, mint akik Jézus közvetlen környezetében vannak. Alakjához a kizárásos módszerrel is közelebb kerülünk. Ő nem a rajongó Jézus-követő, nem valaki a hegyi beszéd gyülekezetéből. Nem Simon farizeus, aki házába invitálja Jézust. De nem is a kötekedő írástudó, aki a Mestert titkos értelmű ószövetségi szövegekkel kívánja zavarba hozni. Nem Jézus lábaihoz boruló Magdolna. S persze nem is Nikodémus, aki titokban, néha éjnek idején látogat Jézushoz. A térbeli távolságtartás mellett jellemzője az is, hogy időben sem kerül gyakran Jézus távolabbi körzetébe. — Talán Zakeus a vámos közelíti meg leginkább alakját, amikor még csak figyelő állásból — egy fáról — nézi a kíséző csoportot, tömeget, s pillantja meg Jézust. A természetalkotta, különleges „páholyból” figyeli az eseményeket. De érdeklődése fölébredt, és már csak idő kérdése, hogy a távolállóból közelítő, majd bűnbánó megtérő legyen. S mennyi lehetett rajta kívül, hozzá hasonló, de névtelen érdeklődő. Hányan lehettek, akik a kereszthordozót, majd a kereszten függőt csendes szimpátiával, együttérzéssel kísérték, anélkül, hogy a közelébe mentek volna, mint Veronika, Kúrénei Simon vagy a jeruzsálemi asszonyok.

A mi jelenünkben egészen hasonló a magatartásuk, mely leginkább talán a feltámadási körmenetben vehető észre. Nem vesznek részt a körmenet vonulásában, csak nézőként. Az út mentén állnak, „tisztas távolban”, ahogy a magyar nyelv sajátos érzékkel megfogalmazza. Előfordul, hogy az ablakokból tekintenek ki. Érdeklődésük azonban több, mint pusztán kíváncsiság. Társaságban is felismerhető a jelenlétük. Talán csak egy-egy vallási kérdésre figyelnek oda, de odafigyelnek.

A távolálló fogalmához tartozik — nagyon lényeges vonás —, hogy több szempontból is relatív, vagyis erősen viszonylagos. Lehet valaki testben távol, lélekben jelen, s persze megfordítva. Utóbbira mondják, a sírfeliratot idézve: „Csak a teste”. Ez az egyházra is vonatkoztatható. Lehet valaki hozzá testben-lélekben távol és közel. De nem ez a fontos. Az a lényeges, hogy a közelálló vagy az egyház szívéhez-lelkéhez tartozó eredetileg sok esetben „távolállóként” kezdte, mint maguk az apostolok is minden bizonnyal, vagy Jézus tanítványai, feltehetően nagyobb százalékban. A jelen helyzet felnőtt keresztiségei szintén erről tanúskodnak. Vannak felénk tekintő, érdeklődő távolállók, akik egyre job-

ban közelednek, egészen a keresztségig s annak életükben való realizálásáig, ami például rendszeres templomba-járást jelent, a szentségek vételével. S még azok is, akik viszonylagos távolban maradnak, termékeny kapcsolatba kerülhetnek az egyházzal, annak képviselőivel a világban, akár papokkal, akár hívőkkel. Először kifejezetten paradox jelenségek is előadódhatnak, mint az elmúlt évtizedek Franciaországában. Egy teológus vallomása őrzi ezt a paradox helyzetet, amely akkor is jellemző, ha — szerencsére — nem általánosítható. Hiszen nem egyszer előfordult már, hogy Istenről vitázni igazában csak ateistákkal lehetett, keresztényekkel nem. (Ez az említett teológus keserű humorral közölt vallomása).

Az adott helyzet termékeny kényszere épp ebben a — változó esélyeket kínáló — szekularizált környezetben készíti a teológust, a lelkipásztort és a világban élő hívő embert új felismerésekre, vagy egyszerűen régi igazságok újra-felfedezésére.

Hol kezdődik és hol végződik az egyház?

A szekularizált világ s azon belül a marxista nevelés által elvilágiasodott Közép-Kelet Európa keresztényei olyan kérdésekkel szembesítődnek a teológiai dimenziójában, amelyek régebben szokatlannak, csaknem ismeretlennek számítottak. A középkori „Extra ecclesiam nulla salus” (Az egyházon kívül nincs üdvösség) kifejezés számunkra gyanús magabiztosságról árulkodik. Statikus világkép, a XII. században már meglehetősen stabilizált társadalmi képlettel s a keleti és nyugati egyháztól eltekintve egységes „keresztény Európával”. Mindez nyilván nyomot hagyott a teológiai gondolkodásban is, ami a korszellem velejárója. Az evolúció, a hirtelen fellépő társadalmi változások jelen világában azonban nehezen boldogulhatnánk a statikus fogalmakkal. A német nyelvben a „sein” (lenni) szónál jellemzőbb a „werden”, a lenni, válni valamivé. A szilárd pont helyett a „folyamat” az, amelyben ezt a változásban lévő világot jobban megértjük és fogalmilag megragadni próbáljuk. Korunkban vesszük észre, hogy a szilárdnak mutakozó statisztikai adatok mögött a keresztény létforma micsoda változatai húzódnak meg. Felismerjük, hogy mennyire nehéz kérdések ezek: „Hol kezdődik és hol végződik az egyház itt a földön?” „Ki az, aki már keresztény és még keresztény?” Pedig olyan kérdések ezek, melyekkel komoly teológusok foglalkoznak, amikor az üdvösség esélyeit latolgatják, s abban az egyház fontos szerepét. De soha ilyen élességgel még nem vetődött föl a verbális és a reális Isten-hit kérdése, mint a jelenben. Soha ennyire nem érezte még az egyház a két fiúról szóló példabeszéd időszerűségét. Egyik azt mondja apjának, hogy kimegy a szőlőbe és nem megy ki, a másik szóban megtagadja az engedelmességet, mégis kimegy. S persze soha ennyire még nem bizonyult bonyolultnak az egyházban való lét határvonalának kérdése, mint századunk második felében.

A teológus tudja, hogy az egyház szerepét nem lehet kikerülni üdvösségünket illetően. De hol a határ? Hisz maga az egyház ismeri el a vágykereszttség lehetőségét. Akik pedig nem ismerik az egyházat, vagy lelkiismereti meggyőződésből követik születésükkel kapott saját vallásukat, azokra is vonatkozik Isten egyetemes üdvözítő akarata és Jézus Krisztus megváltói művének kegyelmi hatása.

Két véglet ebben is jól elkülöníthető: az „Anima naturaliter christiana” (A lélek természet szerint keresztény) naiv értelmezése. Vele szemben a keresztlevéllel rendelkező s az egyház parancsait „betartó” hívő ember üdvösségének naiv elképzelése (keresztlevél=biztosítási kötvény). Az egyház ugyanis csupán a kanonizált szenteknek ad garanciát ebben tekintetben.

Hol helyezkednek el tehát az egyház felé forduló távolállók? Mennyiben elegendő jóakarátú emberként a szekularizált világ sajátos környezetében kellő érdeklődéssel az egyház felé fordulni s megmaradni jóakarátú távolállónak? Az üdvösség urnái előtt nyilván nem lehet tartózkodni a szavazástól. A felelősség azonban kettős. Felelős a további lépéséért az, aki felismerte az egyházban az üdvösség jelét és közösségét. Felelős azonban maga az egyház is, adott területén, adott tagjainak sajátos hivatása szerint az

evangelizáció küldetésében. S ez nem csupán egyéni és közösségi buzgóságot tételez fel, hanem okosságot, leleményességet, az üdvösség kreativitását.

A mai egyház és a távolállók

Ismerjük az egyház evangelizációs küldetését, amely tulajdonképpen belső misszió. A küldöttek pedig ismernie kell küldőjét s azt is, akihez küldetése szól. A távolállók egy része — sokan vannak — az egyházból jött, egyik-másik még ministráns is volt. Másik része más egyházból, más vallásból vagy gyakorlatilag hitközömbös családból, közösségből fordítja felénk érdeklődő tekintetét. Mit lehet tenni azért, hogy közelebb kerüljenek, hogy megtegyék a közvetlenebb kapcsolatteremtés bátor lépését?

Bernard Häring kimondatlanul is a távolállókra gondol, amikor a „preevangelizáció” értelmét kifejti. Minden olyan gesztusa az egyháznak, amely az üdvösség üzenetének befogadására és a keresztény hittel való személyes találkozásra előkészít, a preevangelizáció sajátos módja lehet. Az egyházat a világban képviselő hívó ember részéről a szociális és karitatív tevékenység, a vonzó emberi magatartás a személyes találkozásokban, a példamutató családi élet ilyen hiteles módja a preevangelizációnak, ha az tapasztalhatóan kapcsolatban van a keresztény hittel. A távolállóknak meg kell éreznüök, hogy a keresztény élet nem a természetes emberi értékek rovására kíván érvényesülni, hanem azt emeli fel és szenteli meg a kegyelemben. A politika, a gazdasági élet, az egészségügy területe, a sport és a kultúra különböző ágai kollegiális, sőt baráti kapcsolatok színterei lehetnek, ahol hívó keresztény és érdeklődő távolálló találkozhat egymással. A tapasztalt lelkipásztorok tudják, hogy türelmesnek kell lenni a térítéssel. Jehova tanúinak módszere nem azonos a katolikus egyházával.

Különösen érzékeny a kívül- és távolálló az igazság, igazságosság és szeretet megnyilvánulásaira, a II. János Pál pápa által többször említett és személyesen is képviselt „világtávlatú nyitottságra”. Az újjáéledés zavarában bizony akadnak hívó keresztények, még papok is, akik értetlenül vagy egyenesen gyanakodva fogadják a távolállók iránti nyitottságot, a velük való barátkozást, az ő tájékozódó szellemiségüket tükröző könyvek vagy folyóiratok olvasását, megrendelését. Olyan is akad, akinek sem személy, sem kiadvány nem eléggé „katolikus”. Ezeknek jó volna rádöbbenni arra, hogy a „katolikus” szó egyetemest jelent: minden érték iránti megnyitottságot, amelyet nálunk annak idején például Babits Mihály nagyon komolyan vett. S ez nem csupán fordítás, hanem a katolikus szellemiség alapvonása. Elég a középkorból Aquinói Szent Tamást és Dantét idézni, a pogány kultúra értékeivel kapcsolatos nyitottságukat, korunkból pedig Gertrud von le Fort-ot, vagy XXIII. János pápát, aki minden jóakarát emberhez szólt körlevelében. Ő meg is kapta a megértés és a szeretet visszhangját olyanoktól is, akik a katolikus egyház szempontjából „távolállók”.

Főként az ifjúság körébe tartozó távolállók esetében kell tekintetbe venni, hogy erősen kritikára hajlamos korban élünk, s például a mereven tekintélyelvű magatartás elriasztja a felénk fordulókat, hogy aztán esetleg a szekták felé tájékozódjanak.

Számos más konkrét feladat is van, melynek feltárása már inkább a korszerű lelkipásztorkodás területére tartozik. A távolálló akkor jön közelebb, ha megtapasztal nálunk valami hiteleset az evangélium üzenetének életszerűségéből. Számára az az igazi végeredmény, ha a „távollett” csak múlt ideje az egyház élő közösségében való „jelenlétek”.

Claude Geffré

A KERESZTÉNY HIT AZ INDIFFERENTIZMUS VILÁGÁBAN

Már Dietrich Bonhoeffer föltette a kérdést: „Hogyan lehet Krisztus a vallástalanok Ura is?” Nagyjából ugyanezt a kérdést szeretné ez a dolgozat is tárgyalni. Az a tervünk, hogy meghallgassuk, milyen kérdéssel állít szembe bennünket, keresztényeket a vallási indifferentizmus tömeges megjelenése. Olyan sorsról van itt szó, amelyet Isten engedett meg. De hogy ne legyünk áldozatai valamilyen siránkozó teológiának, világosan kell látnunk a jelen helyzetet, szembe kell néznünk vele, s meg kell kérdeznünk, vajon nem érinti-e ez a hit megszokott tartalmát, nem kér-e tőlünk nagyon radikálisan felvilágosítást arról az Isten-fogalomról, amelyre hivatkozunk. Hiszen a kereszténység története folyamán sokszor előfordult már, hogy ami talán először a hit jövője szempontjából veszedelmes fenyegetésnek tűnt, arról utólag éppen ellenkezőleg az derült ki, hogy a felszabadítás egyik faktora.

I. A vallás nullpontján

Vitathatatlan, hogy a tömeges vallási indifferentizmus jelenségével állunk ma szemben, legalábbis az északi féltekén: Európában és Észak-Amerikában. Akárhogy is állunk a „vallás visszatérésével”, nem mehetünk vissza a XVIII. században megkezdődött ateista valláskritika mögé. Ami a tömegeket illeti, inkább szellemi tompaságról kellene beszélnünk abban az értelemben, hogy egyáltalán föl se teszik az Isten-kérdést. Számukra meglepőbb az, hogy létezik még vallásos hit. Hogy az Isten-kérdés nem érdekes, azt teljesen normális jelenségnek érzik, olyasminek, ami teljes összhangban van mindazzal, ami a modern ember számára magától értetődő.

1. Ha megpróbáljuk elemezni a vallási indifferentizmus jelenségét, nem szabad csupán a modern szekularizációs folyamatra hivatkoznunk, hanem látnunk kell azt is, hogy az az ideológiák jelen krízisével összefügg. A nyugati országokban, például Franciaországban, az utolsó 15 év nagy kulturális eseménye volt a marxizmusnak mint ideológiának a krízise. Ez a krízis elsősorban azért következett be, mert a szocialista országoknak az a terve, hogy megvalósítják a kommunista eszményt, nyilvánvalóan dugába dőlt. A keresztény hittel szemben tanúsított közömbösség csak egy esete a különféle humanista elméleti programok iránt mutatott, sokkal általánosabb közömbösségnek — függetlenül attól, hogy klasszikus polgári humanizmusról vagy marxista humanizmusról van-e szó. A tömegek gyakorlati vallási közömbössége összefügg azzal a kultúrával is, amelyet teljesen áthat a nihilizmus. Joggal beszélhetünk tehát „posztateista” indifferentizmusról.

Ha „Isten meghalt”, akkor ez nem azért történt, hogy az ember foglalja el a helyét. Most már — Nietzsche szavaival — csupán a föld létezik és a „világ játéka”. Michel Foucault írja: „Nietzsche gondolata valójában nem is Isten halálát hirdeti meg, hanem a gyilkosának, vagyis az embernek a halálát”. Arra vagyunk ítélve, hogy a kultúra szétpattan, az értelem elszóródik. Így a mai ember nemcsak Isten nélkül van, hanem az ember nélkül is. A vallási indifferentizmus a lét értelme egyetemes krízisének a hatása és tünete, ami teljes erejével sújtja a vallásoknak és ideológiáknak azt a törekvését, hogy végső magyarázatot adjanak az ember sorsára és a történelem folyására. Az összes humanizmus igényét pedig nyilvánvalóan meghazudtolta az ember tragikus sorsa az utolsó több mint negyed században.

2. A vallási indifferentizmus és az ideológiák krízise tehát nyilván összefügg egymással. Mégis ez a krízis adja paradox módon a magyarázatát a „vallás visszatérésének” is, amiről néhány esztendeje olyan önelégülten folyik a szó. Hiszen arra a csalódásra, ame-

lyet az ideológiák krízise és a technikai racionalitás jegyében álló világ szellemi üressége idéz elő, válasz lehet az Istenhez való menekülés.

De nem említhetjük az ideológiák krízisét, ha nem beszélünk ugyanakkor az evilági vallások csődjéről is, amelyek a történelem messiási értékeinek nevében utasítják el Istent. Velük szemben életre kapnak a transzcendentális irányulású vallások, mint az iszlám, s forradalmak törnek ki a hit nevében.

Úgy tűnik, hogy egy új kor küszöbén állunk, amikor Istennek kell segítségére sietnie az emberiségnek, amely kételkedni kezdett démiurgoszi képességében. Látjuk azonban, hogy mennyire kétértelmű a modern értelemnek az a kritikája, amely az újra diadalmaszkodó vallás oldaláról érkezik. Amint például Irán esete mutatta, a politikum istenítéséhez és ezáltal a teokrácia és az intolerancia archaikus formáihoz vezethet. A vallásnak és a politikának ez az összefonódása azután reakcióként mély vallási indifferentizmust vonhat maga után, mégha teljesen más motívumok alapján is, mint amilyenek általában a technikai racionalitás jegyében álló kultúra oldaláról érkeznek.

3. Azt mindenesetre jobban föl tudjuk már mérni, hogy milyen nehéz megítélni a vallási indifferentizmust. Negyven évvel később nem vehetjük át egyszerűen Bonhoeffer diagnózisát, amely a modern ember teljes vallástalanságára következtetett. Fontosnak tartjuk megjegyezni mindazokkal szemben, akik — még a keresztények között is — a szekularizálódás magasztalói lettek, hogy a vallás nem szükségképpen egy sor társadalmi és gazdasági elidegenedés kifejeződése. De nem is okvetlen valami hiánynak, bizonytalanságnak vagy egy még archaikus félelemnek a kifejezése. Bonhoeffer joggal hangsúlyozta a modern ember auctoritását és nagykorúságát, aki már nem képes elviselni az elidegenítő vallást. Azonban túlságosan pesszimistán ítélte meg a vallást: mintha az mindig egyet jelentene a vallásossággal, elidegenedéssel vagy a világtól való meneküléssel. S mindenek előtt a nyugati társadalmak szekularizálódásából és a keresztény egyházak befolyásának a csökkenéséből elhamarkodottan a modern ember vallástalanságára következtetett. Bár igaz az, hogy a régi keresztény országokban ma már sokan nem keresztények, de ez mégsem jelenti azt, hogy teljesen vallástalanok lettek. Nekünk, keresztényeknek erős a kísértésünk arra, hogy a nyugati ember vallási szituációját úgy ítéljük meg, mintha az egyháznak állandó monopol helyzetben kellene lennie a vallás fölött.

Még mélyebbre hatolva megkérdeshetjük, nem túlozta-e el Bonhoeffer a „hit” és a „vallás” különbségét, amely a protestáns teológia öröksége. Ma már jobban látjuk, hogy bizonyos katolikus körök hogyan használhatták ki apologetikus szempontból ezt a különbséget. Ez tette lehetővé, hogy a keresztény hitet bebiztosítsák az ateizmus radikális kétségbevonásával szemben, mintha a kereszténység nem volna ugyanúgy vallás. Másrészt ezzel próbálták meg kortársaink vallási indifferentizmusát ideológiailag igazolni. Valóban föltehetjük a kérdést, hogy az a bizonyosság, amellyel azt állítjuk, hogy a modern emberben nincs semmiféle vallási apriori nem csupán arra szolgál-e, hogy megnyugtassuk magunkat az egyház küldetésének kudarca láttán.

Nem szabad tehát elhamarkodottan azt mondani, hogy a modern ember vallásilag nullponton van. Oly kevés választja el a hitet a hitetlenségtől, hogy nem elégítheti ki a kettő között lévő összes esetet. Három fogalomból kellene kiindulnunk: hit — hitérzékenység — hitetlenség. Manapság az irracionális „hitérzékenység” föllendülése figyelhető meg, és Isten nem ott tér vissza, ahol várjuk, hanem a hivatalos egyházakon kívül. Kortársaink vallásos érzésének vagy szakrális iránti érzékenységének optimista megítélése sem teszi azonban kétségessé diagnózisunkat, amelynek értelmében társadalmainkban mély közömbösség uralkodik a hivatalos vallásokkal szemben.

Nagyon jól megfér egymással a szakrális különféle megnyilvánulásaival szimpatizáló nyíltság, és a történelmi kereszténység tanításával és formáival szemben meglévő teljes közömbösség. Éppen ezért van szükség arra, hogy végiggondoljuk a keresztény hit sajátos természetét, amelyet próbára tesz ez az indifferentizmus.

II. A posztateista hit természete

Sokat s ráadásul helytelenül beszéltek az ateizmus „tisztító” szerepéről. Szeretnék tartózkodni mindenféle merész gondolattól az indifferenzizmus gondviselészerű szerepére vonatkozóan. Azonban egészen más dolog, ha a hit esélyét vagy esélytelenségét igyekszünk felbecsülni, s más az, ha teológiaiag kíséreljük meg végiggondolni, hogy mi történik a hagyományos hittel az indifferenzizmus horizontján.

1. A hit kritikai vizsgálata

Az a hit, amelyet a vallási indifferenzizmus láttán élünk meg, szükségképpen kritikai vizsgálatnak van alávetve. Egy néhány évvel ezelőtt megjelent francia munka címét kölcsönvéve, állandóan „exponált hitről” van szó. A hit tárgya nem változik, s a tulajdonképpeni hittudományi szempont szerint a különböző korszakokon végig fennáll a hit egysége. Amennyiben azonban a hit egy történelmileg meghatározott emberi szubjektivitásban gyökerezik, a hitnek van történelme, mint ahogyan az Isten-kérdésnek is van történelme. Paul Ricoeur megfogalmazása szerint az változik, ami az emberben „croyable disponible” (a hit számára rendelkezésre áll). A „croyable disponible” kifejezésen a hihető és valószínű dolgok azon rendszerét kell értenünk, amely a hívő tudatát egy adott történelmi pillanatban meghatározza.

Ha ma a hitnek el kell szenvednie ezt a kritikai vizsgálatot, az nem a hagyományos valláskritika folyománya. A gyakorlati, tehát a nem teoretikus síkon a vallási indifferenzizmus sokkal általánosabban annak a következménye, hogy egy bizonyos történelmi kereszténység azokra a radikális kérdésekre, amelyeket a modern ember fogalmaz meg a világ jövőjére vonatkozóan, nem képes feleletet adni. És nem csupán ma nem fér össze az, amit hiszünk, azzal, amit tudunk. E felé a pont felé tart mindaz, ami a felvilágosodással mint az ember emancipációjának a folyamatával és mint az ész tekintélye és a hit tekintélye közötti konfliktussal kezdődött.

Az a hit, amely szembetalálkozik az indifferenzizmussal, már nem elégedhetik meg azzal, hogy naiv hit legyen. Ma szeretnek beszélni egy „második” naivitásról, amely a kritikai vizsgálat végén áll. Meg kell tartanunk a „naivitás” kifejezést, hogy ezzel is hangsúlyozzuk: a kritikai vizsgálatnak ez az egész folyamata nem befolyásolja a hit spontaneitását. A vallási indifferenzizmus összefüggésében megélt hitnek tulajdonképpeni mutatója a modern gyanakvás által meghatározott értelem kritikai igénye és a Szent Pál-i értelemben vett „engedelmes hit” egymásra hatása.

2. A hívő szívében egyidejűleg van hit és hitetlenség

Az olyan korokkal szemben, amelyekben a keresztény vallás minden igaz ember kultúrnyelvéhez tartozott, ma a hívő hitét nem védi a társadalmi millió. Gyenge palánta a hit, megrázza minden szél, elfojtják annak a kultúrának a buja kinövéssei, amely előtt egyre idegenebbül hangzanak a hit nagy mondatai. De minden vallásos kontextus nélkül is megvan ennek a hitnek az esélye arra, hogy visszaadassék igazi természetének, vagyis, hogy Isten ingyenes ajándéka és az ember szabad döntése.

A hit érezni fogja ennek a szabadságnak a hatását, és részesedni fog abban a bizonytalan jellegben, amely a szabadságot jellemzi. A vallás mint tartalom és biztonság összeomlik, s ebből az összeomlásból emelkedik ki nagy lendülettel a hit mint „a lehetetlen melletti döntés”. Valamiféle merész kockázat rendjéhez fog tartozni a hit abban az értelemben, hogy nem végérvényes tulajdon, nem teljesen kész, nem egyszer s mindenkorra megszerzett bizonyosság lesz. A Credo egyik-másik tételével szemben megmaradhatok a kérdező magatartásban. Ennek nem lesz jelentősége, ha alapállásként megtartok legalább annyit, hogy életemnek és a világnak az értelmét egy olyan igéből veszem, amely nem tőlem való, s amelyet nem én határozok meg. A posztateista hit kockázata tehát abban áll, hogy a bizonytalanság légkörében kell élnie. Viszont megvan az az esélye, hogy végre egyszer nem lesz már irreális hit.

Az a hit, amelyet visszaadunk a tulajdonképpeni természetének, egyúttal olyan hit is, amely homályos jellegű marad. A keresztény hit évszázadokon keresztül egybeesett mind-

azzal, ami a nyugati társadalom számára magától értetődő volt. Ami a modern ember „hite számára rendelkezésre áll”, az megváltozott, azaz a hit valóságainak világa és a tapasztalatunk igazolható realitásainak a világa között mind erősebben érezzük a szakadékot.

A hitnek nem kell fideistának lennie azért, mert már nem támaszkodhat a hagyományos racionális feltételekre. A hitnek önmagából kell kimutatnia érthetőségét (intelligibilitását) anélkül, hogy a hit aktusát megelőzően beszélhetnénk már külső hihetőségről. A hit állandóan nyitott az értelem irányában, amely az osztályrészem lesz, és amelyet valahonnan máshonnan kapok. A hit saját belső evidenciája azonban csak azon a titkos ponton tör elő, ahol a szeretetem szabadsága és az Isten szabad, ingyenes ajándéka találkoznak. Az emberi és az isteni akarat ezen szabad cseréjén kívül mindig meg lehet gyanúsítani a hitet azzal, hogy abszurd kockázat vagy pedig csak vágyakozásom mindenhatóságának a kivettése.

A mondottakból a hitnek és a hitetlenségnek minden hívőben egzisztenciális egyidőségre lehet következtetni. Míg egy olyan teológus számára, amilyen Aquinói Tamás, már a kétely is bűnös volt, az indifferentizmus légkörében megélt hit benső, sőt pozitív momentumnak kell tekintenünk a kételyt. „Nehézséget” mondani kevés lenne. Meg kell tartanunk a kétely szót azzal a feltétellel, hogy nem klasszikus teológia morális értelmében vesszük.

3. Sorsunk egyformán Isten távolléte

Hogy végigvigyem a vallási indifferenzizmus kapcsolódásában megélt hit sajátos változatainak jellemzését, arról szeretnék még szólni, hogy a hívők és nem hívők testvérek abban a közös sorsban, hogy Isten távol van a világtól.

Itt átvethetnénk Bonhoeffer eszméjét, amelyben arra figyelmeztet, hogy a mai hívőnek úgy kell vállalnia ember voltát a világban, mintha Isten nem létezne, „etsi Deus non daretur” (vö. Canterbury Szent Anzelm). Ennek a szellemi döntésnek a paradoxona abban van, hogy Isten távollétét Isten jelenlétében kell megélni. Feloldja a paradoxont, ha fellazítjuk a lutheri, szigorú értelemben vett „coram Deo”-t. De nem vesszük komolyan a vallás krízisét, ha továbbra is úgy éljük kereszténységünket, mint egy olyan vallást, amely pótolja azt, amire az ember nem képes, vagy kompenzálja elégtelenségeit. Arról van szó, hogy hogyan élem meg imádó alávetettségemet Istennel szemben, amikor az életben és a világban ennek haszontalanságát tapasztalom napról napra. Éppen ezért helytelen volna, ha a hívő a nem hívővel szemben valami komplexust érezne, mintha ő kevésbé volna igazi ember, kevésbé volna egyedül, amikor magára kell vennie az emberi sorsot.

A vallási indifferenzizmus jelen történelmi szituációja tehát felszólít bennünket arra, hogy demisztifikáljuk a hitnek azt a felfogását, amely szerint a hit egybeesik a vallás hasznot hozó és biztosítékot nyújtó funkciójával. Én még azt is hozzátenném, hogy felszólítást kaptunk arra is, hogy demisztifikáljuk a hitnek azt a felfogását is, amely egybeesik a tévedhetetlen igazság archaikus igényével. Nyilván visszavágyunk az igazság teljességével azonosított eredetre, s ennek következtében a tannak egy olyan összefoglalásáról álmodozunk, hogy hitünket vándorlás közben, dadogásban éljük meg, s hogy ne tudjunk minden kérdésünkre választ adni. Nem tárta-e föl néhány szerző az „igazság kórtanát”, amely egy bizonyos intranzigens katolicizmusnak a sajátja.

Megkísértem fölvázolni az indifferentizmus légkörében megélt hit tipológiáját. Végül hadd utaljak még arra, hogy a kinyilatkoztatást nem szabad csak a kérdéseinkre kapott válaszként fölfognunk. A kinyilatkoztatás annak a története is, hogy hogyan kérdezi meg az ember Istent. S az Isten ember által történő megkérdésének a története éppen annyit közöl velünk a hitről, mint az a kinyilatkoztatás, amelyet kizárólag az ember kérdéseire adott válasznak tartanak. A vallási indifferentizmusnak mint a nyugati társadalmak sorsának van legalább annyi előnye, hogy megérteti velünk: túlságosan leegyszerűsítjük a vallási problémát, ha az embert úgy határozzuk meg, mint az Istenre vonatkozó kérdést, Istent pedig mint az ember kérdéseire adott feleletet.

4. Egy Isten, aki engedi magát kiüzni a világból, egészen a keresztig

Kortársaink zavaros vallási indifferentizmusa nem csupán a „nagykorú világ” megjelenésével függ össze, amely jelentéktelennek tünteti föl az Isten-kérdést. Táplálkozik ab-

ból az Isten ellen fölhozott régi vádból is, hogy az elemeire szakadt világban sokféle alakban a rossz uralkodik. Olyan történelmi szituációban élünk, amikor a rossz, az erőszak, az igazságtalanság egyre nagyobb méreteket ölt. Az, hogy a rossz nem igazolható, a kereszténység legradikálisabb tételére mutat rá: a megfeszített Istenre.

Így teizmuson és ateizmuson túl arra kényszerülünk, hogy komolyan vegyük a „theologia crucis“-t, a „kereszt teológiáját“. A modernségünket meghatározó ateizmus kötelességünké teszi, hogy kidolgozzunk egy új keresztény istenfogalmat. Az ateizmus mint teizmus tagadása a keresztény teológia kritikus momentumma. De a kereszt teológiáját nemcsak a vallási indifferentizmus jelen szituációja követeli. Egyedül ez a teológia képes megadni a világban megjelenő isteni igazságosság félelmetes kérdését.

Istenről gondolkodtunk el a vallási indifferentizmus kontextusában. Végül a kutatásnak már csak egy útjára szeretnék rámutatni, amelyet ígéretesnek látok. Megelégszem annyival, hogy emlékeztetek rá: hogyan próbálta Bonhoeffer krisztológiailag értelmezni Istennek a világtól való távollétét.

Isten távollétének az a feltétele, hogy a világ nagykorú lett. Ezen okból kifolyólag lehet lemondani Istenről mint munkahipotézisről. Ez nem csupán az intellektuális tisztesség kérdése, hanem a belső megtérés követelménye *coram Deo* — Isten színe előtt. Arról van szó, „hogy felismerjük, hogy a világban kell élnünk — »etsi deus non daretur«. S éppen ezt ismerjük föl — Isten előtt. Isten maga kényszerít bennünket erre a felismerésre. Nagykorúvá válásunk vezet tehát el bennünket Isten előtt elfoglalt helyünk helyes felismerésére. Isten tudunkra adja, hogy úgy kell élnünk, mint akik meg tudnak birkózni az Isten nélküli étellel. Az az Isten, aki velünk van, ugyanaz az Isten, mint aki elhagy bennünket (Mk 15,34)! Az az Isten, aki engedi, hogy a világban az Isten munkahipotézise nélkül éljünk, ugyanaz az Isten, mint akinek a színe előtt járunk szüntelen. Isten színe előtt és Istennel élünk Isten nélkül.“¹

Isten világtól való távollétének ez a teológiai értelmezése csak látszólag paradox. Adódik Isten egy sajátosságából, amely abban nyilvánul meg, hogy Isten Jézusban meghal a kereszten. Ez teszi lehetővé, hogy megmutassuk Istennek a világban való jelen-távollétét. „Isten engedi, hogy kiűzzék a világból a keresztre; Isten tehetetlen és gyenge a világban, és éppen így, és csak így van velünk, és így segít bennünket. Mt 8,17-ben egészen egyértelmű, hogy Krisztus nem a mindenhatósága erejében segít, hanem a gyengeségének, a szenvedésének az erejében!“²

Tudjuk, hogy Bonhoeffer hogyan állítja a fejére Feuerbach klasszikus sémáját, amely szerint az ember egy illuzórikus Abszolutumban, Istenben üresíti ki önmagát. A biblikus kinyilatkoztatás nevében Bonhoeffer az ellenkezőjét meri állítani: Isten szegénnyé lesz, hogy az embert gazdaggá tegye; vagy így is: Isten meghal, hogy az ember éljen. A vallás általában, vagy inkább a vallásosság az, ami az embert Isten mindenhatóságára utalja (a pogány istenek „hatalmak“ voltak...). A Biblia ellenben az Isten gyöngeségére és szenvedésére utalja az embert. Ezt a kinyilatkoztatás végén látjuk meg a keresztről szóló tanításban.

Ez a merész nézet teszi lehetővé számunkra, hogy teológiailag értelmezzük a vallási indifferentizmus világában Isten jelenlétének sajátos megtapasztalását. „Mert, ha Isten engedi magát »kiűzni a világból«, és a világot, amely nem viseli el őt, a kereszten hordozza, akkor valóban úgy kell gondolnunk Isten létét, mint amely szétfeszíti a jelenlét és távollét alternatíváját.“³ Ha főntebb azt mondtuk, hogy arról van szó: Isten színe előtt Isten távollétében (*etsi deus non daretur*) kell élnünk a világban, akkor ez semmiképpen sem jelenti azt, mintha megszüntetnénk Isten jelenlétének a valóságát. Először és elsősorban azt akarja kérdésessé tenni, ami Istennek csupán világi jelenléte volna. A vallási indifferentizmus teológiai követelménye szerint végig kell gondolnunk, hogy maga Isten hogyan van jelen a világtól való távollétében.

Befejezésül szeretném még hozzáfűzni, hogy egy olyan lelkiségnek, amely komolyan veszi Istennek a világtól való távollétét, Jézusnak a halálközdelemben átélt elhagyatottságáról kell elmélkednie. Jézus maga is megtapasztalta Isten hallgatását, sőt távollétét is. És éppen ebben a momentumban nyilvánítja ki Isten, hogy szolidáris az ember szenvedésével és halálával. Ha a vallási indifferentizmus jelen történelmi sorsa köteles-

ségünké teszi, hogy végiggondoljuk a különbséget Jézus Istene és a metafizikus hagyomány Istene között, akkor ez szükségképpen arra ösztönöz, hogy megmutassuk az összefüggést a Szentháromság teológiája és a kereszt teológiája között.

Jegyzetek: 1. D. Bonhoeffer: *Widerstand und Ergebung*. München 1964¹², 241-242. — 2. Uo. 242. — 3. E. Jünger: *Gott als Geheimnis der Welt*. Tübingen 1977², 81.

Kivonatos fordítás (Concilium 1983. 5. szám)

Németből fordította: Bánhegyi B. Miksa OSB

Teleki Béla

HOGYAN JÖN LÉTRE A BEFOGADÓ KÖZÖSSÉG

Befogadó közösségen értem a hívő emberek együttesét, ahol otthonra találhatnak az egyház tagjai, de az egyház peremére szorultak és a tőle távolállók is. Otthonra, azaz szeretetre, megértésre és testvéri segítő kézre lelnek. Otthonra, ahol virágozhat az egyén hite és hitélete, ahol a közösség tagjainak támogatását élvezi.

A befogadó közösség tagságának létszámát tekintve nagyobb, mint az elsődleges csoportoké, például a nagycsaládé, ám kisebb, mint a névtelenségbe süllyesztő intézményeké, például a több ezer diákot számláló főiskoláé. Ez szükség szerű, mert a közösség lényege — mármint az otthonadás — akkor valósulhat meg, ha tagjai ismerik egymást, megvan a saját nevük és szerepük. A befogadó keresztény közösség „ott jön létre, ahol több hívő gyülekezik, hogy közösen megvallja hitét, ünnepeljen, imádkozzon, cselekedjen és Isten találkozzon velük” — amint ezt II. János Pál hirdeti¹.

Nyilvánvaló, hogy a szokásos magyar plébániák inkább intézmények, mint közösségek. Mégsem fogadhatom el Hermann Steinkamp közismert tételét: A plébániaelv megakadályozza a közösségképződést, bár igényli és hirdeti azt.² Állítását azzal próbálja igazolni, hogy a plébánia eleve területi jelenlétet szab meg az egyháznak, és a helyi egyház fogalma is „irodaszagú”. Szerinte inkább „kiszolgáló állomást” láthatunk benné, mintsem közösséget. Az „ellátottak” és „ellátók” viszonyában erőteljesen megjelenik a „hatalom akarása” (Nietzsche). Steinkamp kétségtelenül igazat mond, ám nem egyetemes igazságot fogalmaz meg. Általánosítható kijelentésének ellene mond azon plébániák jelenléte az egyházban, melyek a közösségek közösségei. Ilyenekkel találkozhatunk Afrikában, Dél-Amerikában és — bár elvétve — Európában is.

Steinkamp azon javaslatát sem fogadhatom el eszerint, hogy bontsuk le az eddigi „népi egyházat” (Volkskirche), és építsünk helyébe „közösségi egyházat” (Gemeindekirche). A népi egyház nem ellentéte a közösségi egyháznak, a két szerkezet békésen és kiegészítve megfér egymás mellett. Sőt, Brazília egyháza éppen azért közösségi, mert népi.

Arra a kérdésre keresem a választ: Hogyan jön létre a befogadó egyházi, plébániai közösség. A gyakorlati teológia szempontjából vizsgálom tehát a közösségképződés elemeit, valamint a szociálpolitikai rugóit. Bár elsősorban a plébániai közösség áll előttem, a szabályszerűségek és szervezeti módok sokszor érvényesek egyéb közösségek létesülésénél is.

I. A BEFOGADÓ KÖZÖSSÉG ELEMEI

A befogadó közösség szelleme kell, hogy jelen legyen a papságban és a hívekben egyaránt. Alapfeltétele ez annak, hogy a plébánia a kisközösségek közösségévé alakulhasson

és garantálhassa az alapközösségek egységét, — sokszínűségük ellenére. Ilyen plébánia-ként ismertem meg például a zürichi magyar lelkészséget 1986-ban, ilyen a Köln külvárosában lévő St. Materens a maga négyezres hívő seregével.³ A felszentelt vagy laikus lelképásztorok célja tehát Magyarországon is a keresztény közösségek létrehozása, vagy azok kialakulásának segítése úgy, hogy e közösségekből épüljön fel a plébánia.⁴

1. Előzetes megfigyelések

1950-ben kezdte a szociálpszichológus, Kurt Lewin a kiscsoportok tudományos kutatását. Az utóbbi néhány évtizedben mind gyakoribb az egyház erőfeszítése mind a katekézsisben, mind egyéb lelképásztori munkában, hogy eleven keresztény közösségeket hozzon létre a plébániákon. Sok tapasztalatra tettünk szert. Ebből gyűjtöttem össze egy csokorra valót.⁵

a) *A mozgalmak egyháza* — A megfelelő keresztény irodalomban (vö. 5.) sok szó esik például a „mozgalmakról az egyházban”, a „mozgalmak egyházáról”, sőt Leonardo Boff a „mozgó egyházat” emlegeti. A plébániáról is mindinkább úgy beszélnek a szakemberek, mint a csoportok és alapközösségek együtteséről, a „közösségekből álló közösségről”, amint ezt püspökeink 1987-ben a római püspöki szinóduson kimondják. A közösségek erősítik az egyházat és egyházközséget, plébániát; az egyház és egyházközség pedig összefogja és termékenyíti a közösségeket. Igaz, hogy nem teljesen új jelenségről van szó, mert az egyházban kezdetétől fogva több-kevesebb jelentőséget kaptak a csoportok és ifjúsági, szerzetesi stb. közösségek. Nem vezetne azonban célra, ha a közösségformálást csak önmagáért szorgalmaznánk. Elő kell segítenünk a csoporttagok azonosulását az adott egyházi közösség és egyházközség célkitűzéseivel.

b) *Vallási szocializálódás* — A vallási szocializálódás, beépülés a keresztény közösségbe. Az egyháziasság és a keresztény személyiség kialakulása eddig is főképp keresztény és hitüket élő csoportokban, közösségekben, mint például család, egyetek, stb. valósult meg. A szekularizált világban és pluralista társadalmi helyzetben a keresztény alapközösségek szocializáló szerepe és fontossága szinte kizárólagos, hisz modern társadalmunkban mind nagyobb az értékbizonytalanság és mind kevesebb támaszrendszer áll az ember szolgálatában. A keresztény közösségek viszont a Krisztusi értékrend szerint élnek, előrelendítik fiatal, felnőtt vagy idős tagjaik kapcsolatait és keresztény egyéniségük alakulását. Mindegy, hogy ezeket a közösségeket hogyan nevezték el: Cursillo, Focolare, Marriage Encounter... Krisztus szellemét sok név alatt képviselhetik.

c) *Lelképásztoraink nehézsége* — Nem ritkán figyelhetünk fel arra, hogy egyházi — felszentelt vagy laikus — vezetőink, lelképásztoraink nehézségekkel küzdenek. *Főleg intézményben gondolkodnak, neveltetésük is inkább intézményi, mint közösségi. Nálunk az elmúlt negyven év talán kitermelt bizonyos gyanakvást és bizalmatlanságot is. Az együttműködés szelleme is „hiánycikk”.* Mindez súlyosan bénítja a közösségek kialakulását. Kit állítsanak a közösségek élére? Elfogadják-e a közösségek vezetőit munkatársnak? Modern világunkban egy-egy lelképásztornak — a plébánia népességéhez mérten — esetenként 150—300 munkatárssal kell számolnia. Képes-e felismerni feladatait, amint azt az őskeresztények sikeresen megtették, szolgálták-e a kiengesztelődést (2Kor 5,19—20), olyan emberekké lettek-e, akik az Istentől kapott békét felismerhetővé tették saját közösségük szeretetével és egységével — amint erre az amerikai püspökök figyelmeztetnek.⁶ A misszionáriusok példája modellként szolgálhat a befogadó közösségek kialakításában Magyarországon is.

d) *Egyházi irányvonalak* — Az 1983-as egyházi kódex szelleme⁸ kedvez a közösségek kiépítésének. Krisztus testének építésében teljes egyenlőséget hirdet: „Az összes krisztushívők között méltóságuk és cselekvésük tekintetében valódi egyenlőség uralkodik, így mindnyájan együttműködnek Krisztus testének építésében” (208. k.). A hívek joga „társulásokat alapítani és vezetni”, hogy ezzel is előmozdítsák „a jótékony, illetve vallásos célú vagy keresztény hivatást a világban” (215. k.) Az egyházmegyei zsinatokra meg kell hívni a „világi krisztushívőket”, a püspök azonban „másokat is meghívhat” (463. k. 5. p.)

A szentségeket a kódex egyértelműen közösségalkotó és közösségtető értékeként is tárgyalja. Minden szentségnél, a keresztségnél a betegek szentségénél stb., kihangsúlyozza a közösség, különösen a közös felkészülés és a közös ünneplés szerepét.

A plébánia alapításánál (515. k.) a plébános kinevezésénél (524. k.), a lelkipásztori tanács létesítésénél (511. és 536. kk.) egyaránt szerepe van a közösségnek. A krisztushívőknek joga és kötelessége a véleménynyilvánítás (213. k. 3.).

2. A közösség kialakulásának feltételei

Részben egyetérték Franz X. Kaufmann szociológussal, aki kijelenti: „Attól függ a hiteles kereszténység, sikerül-e kifejleszteni a *keresztény élet új szociális formáit*, mint amilyenek a Focolare, Foi et Lumière, Cursillo, Marriage Encounter stb.”⁹

Kereszténységünk hiteléhez sok egyébre is szükség van még, mindenekelőtt élettanságra, apostoli lelkületre és meleg közösségi kapcsolatokra (vö. EN 24.).

a) *Közösségalkotó elemek* — A legfőbb közösségformáló maga a *Szentlélek Isten*. Általa keletkezik Jézus közössége (ApCsel 10), tőle valók a kegyelmi ajándékok (1Kor 12—14). Ő alkotja meg a „koinoniát” (2Kor 13,13). Általa lendül misszióba a keresztény közösség (ApCsel 13,1k)... A másik nagy közösségformáló elem az *Ige, Jézus Krisztus*, aki minden hívő ősmintája, aki által közösségeink élnek Istenben (Róm 6,3—11).

Emberi közösségalkotó elemek az igehirdetés, a liturgia és az agapé. Az *igehirdetésre* mint „egészséges tanításra” (2Tim 4,3), épül a keresztény egyén és közösség életvitele. A *liturgia* által lesz misztikusan jelenvalóvá közöttünk az Úr (Mt 18,19k), szakramentálisan is közénk áll a szentségek, főképp az Eucharisztia által (ApCsel 2,41k; 20,7—12).

Jézus közösségétől tanulhatjuk meg¹⁰ az *agapét*, amelynek összekovácsoló ereje van. Ez a Lélek legnagyobb ajándéka (1Kor 12,31—14,1), benne valósul meg Jézus testvéri közössége (Róm 12,10; Mk 3,21; 3,3k), a krisztushívőket testvériséggé (adolphotész) alakítja (1Pét 2,17; 5,9), egy szívvé és egy lélekké változtatja (ApCsel 2,42).

b) *Közösségalkotás szerkezete* — A keresztény közösség szerkezeti felépítését erősen befolyásolja a társadalmi építmény, ami koronként változhat. Ezt mutatja az egyház története. Ezért óvatosan el kell bírálnunk az adott társadalmi szellemet: mi Krisztus lelkülete, és mi korunk szüleménye.

Minden keresztény közösség szerkezete az *egyenlőségre* épül, hisz mindannyiunkat — felszentelteket és az általános papság tagjait — ugyanazon Lélek tölt el (ApCsel 2,17k; 4,31), ugyanabban a keresztségben részesülünk (Róm 6,3), és ugyanazon kenyeret fogyasztjuk (1Kor 10,17). Ebben a szellemben például ott voltak a püspökök mellett a papok és a hívek képviselői a karthagói zsinaton (256), a püspök feje a közösségnek, de nem abszolút ura — hangsúlyozza Antiochiai Szent Ignác 110-ben (Phil 10,2).

Am a keresztény közösség nem játszik egyenlősdit, másik szerkezeti eleme éppen a *különbözőség*, hisz a kegyelmi adományok különfélék (1Kor 12,4), egyeseknek elnöklő tisztsége van pl. a kenyértörésnél (Lk 22,18k; ApCsel 20,11). Ebben a szellemben beszél Antiochiai Ignác és azt tanítja, hogy a püspök megtestesítője a közösségnek (Ef 3,1; Magn 2,1; Trall 1,1); a püspök, pap és diakonus nélkül nincs egyház (Trall 3,1)

3. A közösségképzés indítékai

A befogadó egyházi közösség keletkezésénél számos indíték, motívum szerepel, egyazon közösségen belül is az egyes tagokat más-más indíték lelkesíti. Tudományos szempontból nyújtunk némi eligazítást.¹¹

a) *Szociális elbizonytalanodás* — A szociális elbizonytalanodás — a mai magyar társadalmi egyensúlyvesztés is — akarva-akaratlan meghatározza a közösségképződés motívumrendszerét, létaggódmalt szül, s ennek kapcsán két egymással szembenálló igény léphet fel. Egyrészt keresi az egyén a társakat, szociális kapcsolatokat igyekszik kiépíteni: közösségben vesz részt, hogy ezzel megerősítse magát és könnyítsen helyzetén. Viszont a létbizonytalan-

ság az elzárkózás kísértésébe is sodorhat: az egyén igyekszik eltitkolni helyzetét; elnyomja belső, vallás-erkölcsi igényeit és fél a leértékeléstől — a közösségek kialakítása során találkozni fogunk az elbizonytalanodásból eredő motívumok mindkét változatával.

b) *Az önazonosság igénye* — Gyakori jelenség napjainkban az egyén önazonosságának zavara: Ki vagyok tulajdonképpen? Mit jelent igazán kereszténynek lenni? — hangznak a kérdések. Sokan tehát azért keresik a közösséget, hogy válsághelyzetükből kilábaljanak. A vonatkoztatási, a befogadó közösség segíti őt az eligazodásban, támogatja önértékelését, biztonságérzetét pedig a védettség- a hovatartozás érzete gazdagítja. Persze csak abban az esetben, ha a befogadó közösség hangsúlyozottan személyközpontú, taglétszámban kisebb. Nagy tömegben könnyen elvesz a személy.

c) *A névtelenség nyomása* — Paul M. Zulehner szerint¹² a névtelenek nevet keresnek, az otthontalanok otthont, mindenki szabadságot keres a befogadó közösségben. A név azt az érzést jelenti, hogy személyként fogadnak és fontosnak tartanak. Különösen a városiasodott, személyes kapcsolataikban elszegényedett települések lakóinak igénye ez, bár modern világunk általános jelenségei közé tartozik. Az otthontalanság is kortünet. Az otthon biztonságot, megerősítést és vigaszt jelent. Ezt keresi az egyén a közösségben. Mivel az államapparátus, a közvélemény stb. nyomása következtében az ember szabadságélménye is kielégületlen marad, szeretné megtalálni szabadságát az egyházi közösségben. Olyan légkört, hangulatot vár el a befogadó közösségtől, ahol érzi, hogy méltányolja adottságait és képességeit, korlátlanul bíznak benne. Itt erősödhet önbizalma is.

d) *Különböző irányultságok* — A befogadó közösség kialakulásának első szakaszában egymással szembenállók is lehetnek az egyes tagok motívumai. Rendszerint három fő irányt figyelhetünk meg. Egyes csoporttagok inkább tárgyra irányultak, a közösség kitűzött célja, témája vonzza és tartja meg őket a közösségben. Másokat inkább a többivel való kapcsolat és ennek a kapcsolatnak szépsége érdekel, ez hajtja a közösség felé és tartja meg benne. Mindig lesznek olyanok, akiket bizonyos terápiaigény vezet a közösségbe: egyéni kielégülést, kiengesztelődést, sőt egyenesen gyógyulást, esetleg magát az üdvösséget várják a közösségtől, amelynek tagjai lesznek vagy maradnak.

II. A BEFOGADÓ KÖZÖSSÉG LÉTREJÖVETELÉNEK SZOCIÁLPSZICHOLOGIÁJÁHOZ

A plébánia, mint „*communitas christifidelium*” (a krisztushívők közössége) (516. k.) mindig igény tart a közösségekre, a közösségek viszont rászorulnak a szervezésre, azokra a szerteágazó kapcsolatokra, amit a plébánia biztosíthat. Ebből a szempontból tehát minden keresztény közösség is igényli a plébániát.¹³

1. A befogadó közösség keletkezés módja

A befogadó közösség spontánul vagy irányítottan jön létre, ám maga a keletkezés nem egy pillanat, hanem olyan folyamat műve, amely konkrét lépésekben valósul meg.

a) *Spontán vagy irányítottan* — A keletkezés módja szerint megkülönböztetünk irányított, előre tervezett közösségeket, amelyek például a pap vagy munkatársai szervezésében bontakoznak ki, és spontánul alakulókat, amelyek az emberek magánkezdeményeiből születnek.¹⁴ A keresztény közösségek esetén mindkettő igyekszik válaszolni tagjai belső és lelki igényeire. — A spontán létrejövő közösségek gyorsabban fejlődnek és nagyobb a hőfokuk, összetartó erejük, mint az irányítottaké. Viszont, ha tanfolyamon vagy egyházközségben csoportokat szeretnénk létesíteni, a céltudatos irányítás nagyon elősegíti ezen befogadó közösségek fölállását. Ha arra várnánk, hogy ezek spontánul jöjjenek létre, időigényes folyamat indulna el, esetleg meg sem születnének a csoportok, még akkor sem, ha az igény kézenfekvő.

Mindenképpen előnyös a tagok készsége az önelkötelezésre: részt akarok venni ebben a közösségben. Napjaink szomorú tapasztalata: különösen a fiatalok nehezen kötelezik

el magukat. Talán szabadságukat féltik, ám a felelősséget sem szívesen vállalják, ami az elkötelezettségből származik. Létszik ez pl. az ún. házasságkötési kedv lankadásánál.

b) *Közösségformálódás tanulással* — Tanulni annyit jelent, mint előmozdítani a változást, korszerűsíteni az életvitelt, újabb készségeket szerezni, beállítódásra és tartásra tenni szert, önmagunkat megváltoztatni. Mindez szükséges a közösség keletkezése és fejlődése során. Tanulni kell tehát a közösségformálódás folyamatát.¹⁵ Nézzünk néhány lehetőséget.

Megtervezhetjük a „közösségtanulást” szükséges információk nyújtásával úgy pl., hogy kurzusokat szervezünk a lelki adományok különféleségéről az 1Kor 12—14 szellemében, vagy éppen a világi hívek felelősségéről az ApCsel 10. fejezete fényében. A teológia levelező tagozata is mintha igazolná: a képzéssel megmozdulnak a krisztushívőkben szunnyadó erők, az apostolkodás, a kezdeményezés vágya. Sokan közülük tudatosabb és aktívabb tagjai lesznek helyi egyházközösségeiknek.

Közösségtanulást valósíthatunk meg a *változási folyamatok szorgalmazásával*, amint ezt mutatják pl. a latin-amerikai tapasztalatok, vagy a Biblia életközelsége a Focolare-mozgalomban, valamint a dél-amerikai „compasinos”-oknál, ahol a laikusok lesznek a hitélet példaképei. „A nők mintául szolgálnak a férfiaknak is — mondja Jesús Calderon, Puno püspöke — mert szívüket helyezik a munkába. És ahol több a szeretet, ott nagyobb az eredmény is”.¹⁶ Bizonyos, hogy a változás folyamatát kiválóan beindítja az „apostoli önbevetés” (EN 24).

Közösségtanulásunk következő lehetősége *dialogusképességünk fejlesztése*. Bár kapjuk az adományokat a Lélektől (Ef 4,7), bízunk kell azokban és életünkben is alkalmaznunk kell azokat. A dialógus — VI. Pál „Ecclesiam suam” kezdetű körlevele szerint — a zsinat utáni egyház vezetés-stílusának vezérelve. Ez a vezetés ugyan nem demokratikus, amint már azt előbb kifejtettük, nem a nép megbízásából ered, de nem is monarchikus: nem a kiváltságosok uralma a nép felett. Titka és központja Jézus Krisztus, aki a szentségek által, a Lélek működésével és a személyeknek juttatott ajándékaival élteti egyházát egységben és sokrétűségben, az adományok és feladatok feszültségében. Itt a dialógus beszélgetés, kapcsolat, közösség s szeretetben (Ef 4,15k). Dialógusképességünk fejlesztésével átalakulhatnak plébániáink egyszemélyes vezetései, a közös felelősség és teherviselés szellemében: az alapközösségek vezetői irányítják majd a plébániát.

c) *A közösség spontán keletkezése* — A közösség spontán módon létrejöhet *istentisztelettel*¹⁷, ahol az egyházi közösség megfoghatóvá válik a hívek közös cselekvésében (1Kor 11,18.20), az úrvacsorán való részvétellel (1Kor 10,16k; 1Tesz 1,1; 2,14; Gal 1,22; Róm 16, 16), az imádkozó és éneklő közösségben (SC 7) és a kereszttség erejében (Róm 5,3; 1Kor 1,13; 10,3). Hogy azonban mindez megvalósulhasson, gyökeres változáson kell átmennie hazai istentiszteletünk rendjének. Ha szétnézünk a világban, találhatunk jó kezdeményezéseket. Így pl. az USA-ban, Kanadában és Európa számos országában köszöntik, fogadják az istentiszteletre érkezőket, hellyel kínálják őket. Vancouverben pl. az egyik „befogadó” egy fiatal édesapa, kezében karonülő kisfiával. Mise végén személyesen köszönti a híveket a pap a templom előtt, vagy az alagsorban találkoznak a hívek pár szóra, egy csésze kávéra, teára. Közéjük ül a lekipásztor is. Néha reggelit vagy ebédet is felszolgálnak mise után. — A zürichi magyar lelkész pl. minden hívőt nevéen szólít, talán éppen ezért van mindig tele a temploma. Az istentisztelet során is előtűnik a közösségformáló-fenntartó viselkedés: személyhez szóló szavakkal köszönti a celebráns az egybegyűlteket, számos hívő vesz részt a felolvasásban, zsoltározásban, előéneklésben, könyörgésekben; bevonulási, felajánlási és kivonulási körmenetekben. A béke-kézfogás arra hivatott, hogy a résztvevők közösségi lelkiülete növekedjék, ideális példa a gyermekánnon dialóguslehetősége. Az elbocsátóban is személyes hangon vesz búcsút az elnökkől pap közösségtől...

Maga az *evangélium hirdetése* jó alkalom a spontán közösségalkotásra. Ide tartozik természetesen a hívek apostoli tanúságtétele (AG 21), mert ez is a „communio” jele (AA 18), és az egyházi közösség beplántálása a „helyi kultúrába” (AG 19). A zsinat szerint is az evangélium hirdetése gyűjti össze a híveket a helyi egyházakban (LG 26). Ott erősebb

a hívek közössége, ahol nagyobb az apostoli hév. Milyen szívesen jelentkeznek a hívek jegyesek oktatására, hittanoktatásra, családok látogatására stb.

Az *összejövetelek* színes változatai segítik a befogadó közösség születését (1Kor 11,18.20). Megújulást hoznak, elmélyülést nyújtanak és segítik a jó vallási közérzetet az imacsoportok.¹⁸ Hasonlót mondhatunk a bibliaórákról, meditációs csoportokról, családi ülésekről stb.

A plébániai „*communitas localis*” (helyi közösség) (LG 28, AG 19) megalakulhat *látogatással*¹⁹, miközben a pap vagy az általános papság látogatási szolgálatot teljesítő tagja közösségbe gyűjtheti a távolállókat is, összeemelegítheti a lakónegyedek polgárait, a magányos embereket, a gyászolókat, az egyedülnevelő szülőket, az újonnan ideköltözötteket, a betegeket, öregeket, a családokat. Megalakulhatnak a bázisközösségek (EN 58) spontán vagy plébániai kezdeményezés gyümölcseként.

d) *Közösségképződés in concreto* — A közösség *spontán keletkezéséhez* néhány esetet ismertettek: Egy édesanya, akinek 17 és 19 éves gyermekei vannak, megjelent az állomás főcsarnokában, a fiatalok szokásos gyülekezési helyén, elbeszélgetett a jelenlevőkkel. Meghívta őket lakása alagsorába teára és vitára. A pappal együtt még 25 fiatal érkezett. Élénk vita alakult ki a vasárnap értelméről... — Az iskola igazgatóhelyettese, aki egyben a sportegylet elnöke is, vendégül látta lakásán a sportolókat. Kritikák röpködtek: papról, pápáról... A négyórás vita vége felé lecsitultak a kedélyek, megbékéltek a fölhevültek, a közösség szelleme kezdett derengeni... — A teniszklub egyik tagja meghívta magához a teniszező fiatalasszonyokat. Kisgyermekeik őrzéséről is gondoskodott. 14—17 óráig beszélgettek: gyermeknevelésről, vallásról, imáról...

A plébániai vitaestek, előadássorozatok, felnőttkatekézések stb. mind megannyi alkalom a befogadó közösségek keletkezésére. — A befogadó közösség *szervezett képződésére* három lehetőségre utalok:

1981-óta missziós éveket tart²⁰ a heiligenborni (Németország) kolostor fiataloknak és felnőtteknek egyaránt. Őt redemptorista atya látogatja a környező falvakat, a települések érdeklődői viszont átképzésre jönnek a kolostorba. Kítűzött céljuk: tudatos keresztény és közösséggé formálni a plébániák lakóit. A plébániák tanácsaival karöltve dolgozzák ki a tervet, felveszik a kapcsolatot iskolákkal, óvodákkal, ifjúsági és kulturális központokkal. Ezt követi a kététes népmisszió az ismert redemptorista módszerrel. Az év folyamán többszöri hétvégek, lelkinapok. A következő évet utómunkára szánják: fokozzák a plébániatanács felelősségtudatát, segítik a tervezést és kivitelezést. Erősítik és önállósítják a közben létrejött plébániai csoportokat.

A zsinat utáni években több afrikai püspöki kar, mint a zaire-i, kenyai, tanzániai a kisközösségek kialakítását tűzte ki a lelkipásztorkodás egyik céljául.²¹ A kisközösségek helyi, természetes csoportokra (nagycsaládok, szomszédságok) épülhetnek. Szeretetteljes, imádságos és egymást segítő együtteseket alakíthatnak ki. Bobo-Dioulassóban pl. az egész egyházmegye már családgyháznak tekintheti magát, az egész egyházmegye családi kisközösségekből tevődik össze. Zaireben és Kenyában erőteljesen működik a „Fény Ifjúsága” mozgalom, amely teljesen a kisközösségek fejlesztésén fáradozik.

A befogadó közösségek létrehozása történhet úgy is, hogy a plébánia kapcsolatba lép valamelyik lelkiismereti mozgalommal,²² meghívja helyszínelni, felkéri őket szervezzenek keresztény alapközösségeket a plébánián, vagy inkább az egész plébániát építsék rá az alapközösségekre.

2. A befogadó közösségek fejlődése

A befogadó közösség kialakulása szakaszos, lépcsőzetes fejlődési fázisokban bontakozik ki, még akkor is, ha ezek a szakaszok nincsenek kínai fallal elhatárolva egymástól, határai elmosódnak. Számtalan szakember foglalkozott ezzel a kérdéskörrel, mi a Tuckman- és a Bennis-Shepard-modellt vázoljuk.

a) *Tuckman-modell* — Bruce Tuckman 1965-ben készült el négyszakaszos modelljével,²³ amely szerteágazó tudományos kutatások eredményeit gyűjtötte össze. Az észlelt és ki-

mutatott fejlődési szakaszok érvényesek mind a célirányos, mind az önfélesztő, mind pedig a gyógyító csoportokra. Minden esetben a közösség fejlődése során négy szakasz vehető észre: az alakulás (forming), a feszültséggel teli alkalmazkodás (storming), az összezáródás (norming) és az együttműködés (performing) fázisa.

Az *alakulás szakaszában* a közösség tagjai ismerkednek feladataikkal, közösségük szabályrendszerével és munkamódszereivel. Figyelmük tehát nagyrészt az ismeretgyűjtést célozza. Kölcsönös kapcsolataikat a kísérletezés és az egymástól való függés jellemzi: különösen függnek a csoport által tekintélyesnek elfogadott személy(ek)től, mint pl. az alapító, vezető. Ugyanakkor fűrkészik, milyen magatartást várnak el a többiek, és milyen viselkedést méltányolnak. Közben igen felfokozott bennük az aggodalmaskodás és szorongás. A közösség lelkeségét ebben a szakaszban a fantázia és a valóság elegyedése jellemzi: túlzott az elvárásuk a csoporttal és a vezetővel szemben; aggodalommal vizsgálják: ki, kicsoda és kit, kinek tartanak a többiek; leplezik érzelmeiket, idomítják válaszaikat, nézeteiket.

A *feszültségteli alkalmazkodás szakaszában* erős érzelmi ellentétek és szembehelyezkedések jelentkeznek, a követelmények „megviselik” a tagokat, nézeteltérések vetődnek fel a közösség célkitűzéseivel, munkamódszereivel és magatartásformáival szemben. A közösségekben alcsoportok képződnek. Egyesek lázadnak a vezető és stílus ellen. Sokan kifogásolják a csoport által gyakorolt ellenőrzést.

A csoporttagok kapcsolataiban megjelenik a versengés a befolyásért, a vezetőszerpért. Itt-ott keményen és értelmetlenül reagál egyik-másik tag egyes társai véleményére, magatartására. Többen igyekeznek egyediségüket érvényesíteni. Néha már úgy tűnhet: súlyos és megoldhatatlan válságba került a közösség élete.

Lelkeségük mélyén a túlzott elvárások miatti csalódások feldolgozása zajlik. Tulajdonképpen arra töreksenek, hogy ne álljanak egymás útjában. Bizalmatlankodásukat szeretnék feloldani. Közben bevetítik a közösség életébe eddigi — esetleg rossz — tapasztalataikat családjukban, különböző csoportokban. Néha bűnbakot is keresnek, mert még nem szeretik eléggé egymást, s nem teljesen őszinték önmagukhoz.

Az *összezáródás szakaszában* megjelenik az együttműködés készsége, a képesség, hogy nyíltan kicseréljék gondolataikat és közöljék élményeiket, érzelmeiket, tapasztalataikat. Úgyanilyen nyitottsággal szolgálnak egymásnak információkkal, kicserélik a kezükben lévő anyagokat, segédeszközöket. A közösség szabályai saját normáikká váltak, az elvárt életvitel egyénivé alakult. Végre otthonra találtak a közösségekben! Közösségi kapcsolataikat nem zavarja többé az egyének különbözősége, érdekessé válik a másik mássága. Úgy fogadják el egymást, amilyenek, szeretik a másikat hibái ellenére. Mindjobban érzik, hogy együvé tartoznak. A „mi-érzés” mindinkább erősödik. Lassan nem tudja az egyén elképzelni életét a közösség nélkül. — Lelkeségükben a Teljességből merítenek, a mennyországot szeretnék létrehozni itt a földön. Közösek elveik és normáik. Megtalálták csoportidentitásuk jelképeit, sőt rítusait.

Az együttműködés szakaszában szinte minden nehézségre kézenfekvő a közösség megoldása, erőfeszítéseik építő jellegűek, a megkezdett munkát sikerrel bevégezik, közös energiák most már a termékeny munkát szolgálják. Cselekvéseik célra irányultak. Képesek dönteni, javítani. Kapcsolataik is a közös munkát segítik, a szerepek rugalmasak és funkcionálisak. — Kapcsolataik egyszerre személyesek és tárgyiasak: emberre és feladatra irányultak. Közösen terveznek, újabb szerepeket állítanak elő és vállalnak, olyanokat, amelyek hasznosak a közösség életére. Döntéseikben szem előtt tartják a közösség tagjainak javát, nem vezetni őket pusztán a sikerélmény.

Lelkeségükben jelen van az alázat: ismerik a célt, de képesek várni a megvalósulásra. Az egyes tagok éppúgy képesek a kiengesztelődésre és megtérésre, mint az egész közösség. Csodálatos egyensúly tapasztalható az ajándékozás és elfogadás, a belső és a külső között.

b) *Bennis-Shepard-modell* — Bennis a gyakorló és tanuló csoportok kutatója. 1964-ben összegezte — Shepard munkatársával karöltve — eddigi eredményeit és kidolgozta két szakaszos modelljét.²⁴ Mindegyik fejlődési fázisban három alszakaszt észlelt.

Az első szakaszt jellemzi a tagok egyoldaló függősége a vezetőtől és a csoport többi tagjától. A vezető szerepe különösen kimagasló. — Az első alfázisban nagyon erős a menekülés igénye: a közösség tagjai a tényleges kérdések és megoldások helyett vitákba, hosszú fejtegetésekbe bonyolódnak. Menekülnek a személyességtől. Gyakran előfordul az ún. „tapasztalatokkal való ijesztgetés”: az egyén tapasztalatára hivatkozik, ám társait nem győzi meg, hisz nincs tekintélye, amit mondott falra hányt borsó. A csoporttagok legfőbb igénye, hogy elismerést nyerjenek a vezetőtől.

A második alfázis idején a csoport tagjai rádöbbennek a vezető tehetetlenségére, ez roppant kínos helyzetet teremt az egész csoportban: őrlődnek a kettősségben, egyrészt „mindenható”, másrészt „tehetetlen” a vezető. Beindul kisebb csoportok képződése a közösségen belül, ami néha a közösség felaprózódásához vezet. Hangos kritika. Tulajdonképpen Truckman második szakaszánál vagyunk.

A harmadik alszakaszban beköszönt a megoldás és feloldódás kínálata. Megtörténhet, hogy a közösség két-három kisebb csoportra oszlik, de megőrzi egységét. Egyébként is rájönnek a tagok, hogy a vezető „éppen olyan, mint a közösség többi tagjai”. Most már nem sok annak a jelentősége, ki mond valamit, a lényeges az, hogy mit mond az illető.

Az első és a második alfázis során komoly vizsgát tesz a közösség vezetője, majd a harmadikban bizonyíthatja be szellemi nagyságát, amint az Keresztelő János tette, amikor Jézushoz irányítja tanítványait (Jn 1,35—37)

A második szakaszra jellemző a kölcsönös függés a közösség tagjai között. Három alfázisa is párhuzamos az első szakaszával: menekülés, harc majd egymásra találás.

A negyedik alfázis az elvarázsoltság, megkönnyebbülés és öröm jegyében jelenik meg: megvalósult a közösség egysége a sokszínűségben. A tagság szinte kényszerítve érzi magát: boldognak kell lennünk, hogy ehhez a közösséghez tartozunk. Ezzel védik ki az őket egyébként továbbra is fenyegető széthullás veszélyét. Ez is bizonyos menekülés.

Az ötödik alfázis kijózanodással, s ezért viszonylagos „harccal” jár. A szabványos kapcsolatformák helyébe bensőséges barátra találhat a közösségben. Belső egyéni és közös vívódásaik során rájöttek arra, hogy nem létezik és nem is létezhet „földi mennyország”. A közösségben apróbb testvéri csoportosulások fémjelzik: védettek vagyunk, megvédjük egymást minden veszélytől, hisz Krisztusban testvérek vagyunk, Isten az atyánk.

A hatodik alfázisban a közösség tagjai „megegyezve egymásra találta”. Otthonosan forognak a közösség eszme- és normarendszerében, világos mindenki előtt saját szerepe, látja a célbe vezető utat is.

Végezetül megállapíthatjuk: 1. A modern ember keresi a közösséget és szívesen bekapcsolódik az egyházi csoportokba, ha azok megerősítést, pozitív emberi kapcsolatokat, az élethez szükséges irányelveket és szabályrendszereket kínálnak fel. A lelkipásztorok első feladata tehát, hogy a plébániákon belül közösségeket létesítsenek, hogy ezekben megtalálhassák a keresztyének annak módját, hogy közösségben élhessenek (vö. latin-amerikai püspökök).²⁵

— 2. Előtérbe kell helyeznünk a teljességre törekvő, holisztikus lelkipáztorkodást. Ez az eljárás is foglalkozik a problémák megoldásával, ám a holisztikus lelkipáztorkodás a hangsúlyt a célra, az ideálra helyezi: igyekszik azzá formálni az egyházat, vagy legalább annak egy részét, amivé lennie kell. Mivé? Közösséggé. Ez pedig csak a közösségi plébánia-modellben valósulhat meg.

— 3. Egyelőre nem várhatjuk azt, hogy az egész társadalom keresztyén legyen, mivel a keresztyén hitüket gyakorlók is kisebbségi létállapotba kerültek. A Szekularizáció nem ad helyet Krisztusnak a világban. Ám azt senki sem vitathatja el, hogy Krisztus a világ gazdagsága. Benne kell részesíteni azokat, akik erre beértek. Ezt tehetik a befogadó közösségek. Ösminta az első évszázad híveinek közösségtudata: „A hívek állhatatosan kitartottak az apostolok tanításában és közösségében, a kenyértörésben és az igazságban... Az Úr pedig naponként vezetett hozzájuk olyanokat, akik hagyták, hogy megmentsék őket” (ApCsel 2,42—47).

— 4. A befogadó közösség teljes kialakulása hosszú folyamat, fejlődés eredménye. Bár a szakaszos fejlődés újabb és újabb válsághelyzetbe sodorja a közösség tagjait, nem kell megijedni, keresztyén közösségeink egységét elsősorban nem a vezető garantálja, ha-

nem a Lélek, aki segíti a személyközi kapcsolatok meghittségét és biztosítja a szellemi kultúrát. A csoportfejlődés során megjelenő válsághelyzetek arra figyelmeztetnek, hogy elérkezett az ideje: a közösség lépjen egy lépéssel előbbre.

Jegyzetek 1. II. János Pál Németországban, 1980. nov 16-án In: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz. Bonn 1980. — 2. Hermann Steinkamp: Selbst „wenn die Betreuten sich ändern“. Das Parochialprinzip als Hindernis für Gemeindebildung. In: *Diakonia* 1988/2. 78—89. o., 83. o. — 3. A plébániaszerkezet bemutatja: Johannes Lüdenbach: Kirche, eine Gemeinschaft von Gemeinschaften. In: *Lebendige Seelsorge*. 1985/4. 237—241. — 4. Vö. Ferdinand Klostermann: Wie wird unsere Pfarrei eine Gemeinde. Wien 1979. — 5. Vö. Christen leben in Gemeinden. Az egész szám témája. *Diakonia* 1989/3. D. Stollberg: Kirche sind Gruppen. In: Dars.: Wenn Gott menschlich wäre. Stuttgart 1978. 214—221.; D. Emeis: Die Gruppe in der Kirche. In: *Diakonia* 1973/4. 223—234. W. Rück: Gemeindeaufbau durch Gruppen. In: *Lebendige Seelsorge*, 1976/2. 318—324. — 6. Amerikai Püspökök Nyilatkozata a Békéről. 1983. 32. pont. — 7. Stefan Knabloch: Missionarische Gemeindebildung. München 1986. — 8. Vö. Remigiusz Sobanski: Rechtstheologische Vorüberlegungen zum neuen kirchlichen Gesetzbuch. In: *Theologische Quartalschrift*. Tübingen 1983/3, 178—188. — 9. Franz Kaufmann: Kirche begreifen. Analysen und Thesen zur gesellschaftlichen Verfassung des Christentums. Freiburg—Basel—Wien 1979. — 10. Vö. Hans Werners: Was haben heutige Gemeinden von der Gemeinde Jesu zu lernen? In: *Diakonia* 1980/1. der 1982. — 11. Vö. Peter Petersen: Spontane und dirigierte Gruppenbildung. In: *Gruppenpsychotherapie und Gruppendynamik — Ergebnisse und Berichte*. B. I. Göttingen 1968. 106—114.; Bruno Ernsperger: Über das Werden, Wachsen und Vergehen von Gruppen. In: *Lebendige Seelsorge*, 1982/2. 101.; A. Lieberman, all.: Encounter Groups. First Facts. New York 1973.; E. E. Whitehead — J. d. Whitehead: Community of Faith. New York 1982. — 12. Paul M. Zulehner: Kirche — Anwalt der Menschen. Wien 1980. 123. kk. — 13. Vö. Franz G. Friemel: Pfarrei und Gemeinde. In: *Theologisch Praktische Quartalschrift*, 1990/2. 91—98.; Ferdinand Klostermann: Allgemeine Pastoraltheologie der Gemeinde. In: *Handbuch der Pastoral-Theologie*. III. B. Herder 1972. 17—58. — 14. Bruno Ernsperger: Über das Werden, Wachsen und Vergehen von Gruppen. In: *Lebendige Seelsorge*, 1982/2. 102. — 15. Vö. Günter Biemer: Gemeinde lernen! In: *Diakonia*, 1989/3. 145—150. — 16. Rundbrief. 1988/34. 17. — 17. Vö. Heribert Mühlén: Einübung in die christliche Grunderfahrung. Topos TB, B. 40., Mainz 1976. Horst P. Rieks: Gemeindeerneuerung und Gebet — Ein Bericht. In: *Lebendige Seelsorge*. 1985/4. 271—272. — 19. Vö. Heinrich Gerstle: Besuchdienstarbeit und Gemeindemission. In: *Lebendige Seelsorge*, 1985/4. 273—276. — 20. Vö. Felix Schlösser: Gemeindemission in Umkreis eines Klosters. In: *Lebendige Seelsorge*, 1985/4. 265—268. Alfons Rothfeld: Glaubensdienst Wetzlar. In: *Lebendige Seelsorge*, 1985/4. 268—270. — 21. Vö. Afrika fiatal egyháza. In: *Szolgálat*, 1985/68. 61—71. — 22. Vö. Teleki Béla: Lükettető élet. Eisenstadt 1989. — 23. Bruce W. Tuckman: Development Sequence in Small Groups. In: *Psychological Bulletin*, 1965/63. 384—389. Pio Sbandi: Gruppenpsychologie. München 1973. 134—152. Bruno Ernsperger: Über das Werden, Wachsen und Vergehen von Gruppen. In: *Lebendige Seelsorge*, 1982/2. 102—105. — 24. Vö. L. P. Bradford — J. R. Gibb — K. D. Benne (Eds.): T-Group Theory and Laboratory Method. Innovation in Reeducation. New York 1964. 248—278. K. Antons: Praxis der Gruppendynamik. Göttingen 1973. 215—217. Pio Sbandi: Gruppenpsychologie. München 1973. 131—134. — 25. Vö. Medellini Okmány. Kolumbia 1969.

Egyházi dokumentumok rövidítése: EN: VI. Pál „Evangelii Nuntiandi“ kezdetű apostoli buzdítása; SC: „Sacrosanctum Concilium“ konstitúció a Szent Liturgiáról; AA.: „Apostolicam Actuositatem“ határozat a világi hívek apostolkodásáról; AG: „Ad Gentes“, határozat az egyház missziós tevékenységéről; LG: „Lumen Gentium“ dogmatikai konstitúció az egyházzról.

A TEOLÓGIA folyóirat munkatársai a katolikus egyház tanításának keretein belül saját felfogásukat, nézeteiket fejtik ki, saját választott módszerüket alkalmazzák. A közös hit egysége folyóiratunk számaiban a legitim sokszínűség harmóniájában kerül az Olvasó elé.

TÓKÉS LÁSZLÓ nagyvárad református püspökkel

Tőkés László és Temesvár népe sorsdöntő szerepet vállalt azzal, hogy elindítója és kovásza lett az 1989-es romániai eseményeknek, amelyek végül megállították „Heródes tomبولását”. Tőkés László Kolozsváron végezte a teológiát 1971-75 között. Temesvárra a dési üldöztetés és a papságból való ideiglenes felfüggesztés után került 1986-ban, mint mondja: „Politikai meggondolásból újra álláshoz juttattak”. 1988-ban Temesváron is kezdetét vette az összehangolt egyházi és politikai hajsza, de Temesvár „erős várnak” bizonyult, Isten az „erőtlenek erejét” használta föl a szabadításra. Tőkés László ma Nagyvárad református püspöke. Méltán példaképe mindazon lelkeknek, akik „elvetették maguktól az idegen isteneket, és szolgáltak az Úrnak” (Bír 10,16).

— *Korunk emberét elért eredményei öntudatosá teszik, sikereit többnyire önmagának tulajdonítja, gondolkodásában háttérbe szorul a szakrális elem, és sokszor érzi úgy, hogy már nincsen szüksége Istenre. Az eltávolodás nem ma kezdődött...*

Az előzmények valóban messzire nyúlnak, és nem én vagyok hivatva, hogy társadalmi, szellemi és vallástörténeti áttekintést nyújtsak a folyamat egészéről. Nyilvánvaló, hogy a sajátosan vallásos ihletésű, hittől átitatott történelmi korok után mára fokozatosan vállalt, s mind nyíltabban megvalósuló egyháztalanodás és Istentől való elidegenedés megy végbe, amelynek végletes megjelenési formája az albánok vallás nélküli társadalmi rendszere volt. Tudatosan szűkíttem a kört a megelőző negyven-ötven évre, mert ennek vagyunk közvetlen örökösei és szenvedő alanyai. Hitünk útján való folytonosságot lényegében ettől az időszaktól kell eredeztetnünk, és ezért foglalkoztat engem fokozottan is ez a korszak. Túlságosan elvontnak érzem ugyanis, hogy „távolállók” — úgy általánosságban — kortól és történelmi helyzettől függetlenül. Természetesen kétezer évvel ezelőtt, éppúgy akadtak távolállók, mint ma, ha nem is mindig szakadhattak ki az egyházból formailag. Ez örök emberi kérdés, ahogyan a Szentírásban a tékozló fiú közismert esete is mutatja. Mindig eltávolodhatunk Istentől és az ő földi megjelenésének egyházi formáitól.

— *Különösen, ha az uralkodó rendszer is buzgólkodik az egyház hiteltelenítésén...*

Az egyháznak éppen a hitelét akarták elrontani az elmúlt időszakban. Nagy szakértelemmel, rafinériával és ideológiai nehézfegyverekkel iparkodtak elérni céljukat, s nem is kevés eredménnyel. Lényegében lepusztult az egyház. Lehetnek árnyalatnyi különbségek a különböző egyházak és felekezetek között, vagy lehet éppen országok szerint differenciálni, egészében véve azonban nagyok a károk. A kommunista rendszer bálványt emelt számunkra és a bálványok nem tűrhetik el Istent. Nem véletlenül vált az egyik legfőbb ideológiai alapulvvé az ateizmus. Istent kellett kiiktatni az emberek életéből, hogy ne neki engedelmesskedjenek, hanem a mindenkori hatalomnak.

Ennek a pusztításnak, képletesen szólva templomrombolásnak, szentképrombolásnak a következtében megromlott az egyház tanításának és szolgálatának a hitele. Érzékeljük — és ez sokkal fájdalmasabb, mint az ateizmus pusztítása —, hogy a mi hitelünk is híjával találtatott. Ezért távolodtak el tőlünk az emberek, ezért fordultak szembe az egyházzal, vagy váltak közönyössé az egyház iránt. Most, amikor úgy lehetőségek nyílnak és

az egyházak újra maradéktalanul betölthetnék hivatásukat, ennek a hitelvesztettségnek a teherterelével fogunk hozzá a munkához. A társadalom megújítását, a távolállók visszavezetését Istenhez saját magunk revíziójával kell kezdenünk. Ez hatalmas feszültségeket okoz egyházanként. A hitelvesztettség, a belső meghasonlás ugyanis a mélységekig hatolt. Belső misszióra, önmagában való megújulásra is képtelen az egyház, nem-hogy a külső megújulás elindítója és kovása lehetne. Hogy ne csak általánosságban példálózom, elmondhatom a mi református egyházunkról, hogy éppen a sóját veszítette el. Megszűnt a „föld sója”, a „világ világossága” lenni. Létkérdés, hogy az egyház visszazerezze hitelét, mert addig hiába biztosítanak nekünk törvényes úton vallásoktatási lehetőséget, vagy a szabad működés egyéb feltételeit, hiába adják vissza akármilyen javainkat, amíg a benső tisztulás nem megy végbe, valójában nem beszélhetünk a távolállók visszaszerzéséről. Nem akarom persze lebecsülni a különleges helyzeteket, a karizmatikus egyházi személyek és lelkipásztorok munkáját, gyülekezetek tevékenységét; ezek a múltban is vonzottak és hódítottak. Údító szigetei alakultak ki a hiteles igehirdetésnek és egyházi munkának.

— *Voltaképpen mi okozta a belső hitelvesztést?*

A legfőbb ok a hatalom és az egyház viszonyában keresendő. Az elmúlt rendszer vagy megsemmisítette vagy betörte az egyházat. Az egyházi szolgákat és híveket éppen hitükben alázta meg és ettől nehezen tudunk szabadulni. Nyilvánvaló például, hogy a protestáns egyházakban felső egyházügyi és állami jelölés, illetve jóváhagyás útján kerültek vezető tisztségekbe a püspökök, esperesek és így tovább. De úgy érzem, bár nem szólnék bele illetéktelenül, ugyanígy történt ez a katolikusoknál is. A Vatikán látszólag megőrizte ugyan a főpapok kinevezési, megerősítési jogát, ám ez mindenkor az állammal kötött kompromisszum alapján történt. S ha belekerült egy nem megfelelő főpap, a Vatikán utólagosan legitímálta a személyét. Így kétszeresen korrumpálódott az a tisztség, mert a pápa is áldását adta rá. Ahogy az előbb is mondtam, a nem isteni eredetű hatalom és Isten Lelkével ellentétes lelkek megrontották az egyház hitelét. Kétfelé sántikált az egyház. Tisztelet azoknak, akik a kettős teher súlya alatt próbáltak a keskeny — némelykor borotvaél vékonyságú — úton egyensúlyozni. Tudom, hogy sokan nem vesztették el az egyensúlyukat, és nem inogtak meg, hanem Isten adta lehetőségeik szerint éltek és szolgáltak.

— *A világszerte tapasztalható vallási közömbösséget nem magyarázhatjuk állami vagy ideológiai elnyomással, mégis valóság...*

Így van. Én most a hazai, illetve a bennünket foglalkoztató problémákra gondoltam. A kísértések emberenként, népenként és országonként különböznek. Nyilvánvaló, hogy nyugaton másként vetődik fel a kérdés. Nem vagyok szakértő ebben. Szembeötlő azonban, hogy az elidegenedés mennyire megragadható az értékrendi változásokban. A reformáció, jelesül Kálvin maximái, a „Soli Deo gloria” — „egyedül Istené a dicsőség” —, vagy a „sola Scriptura” — „egyedül az Írás” — igei tömörséggel rögzítették hívő emberi értékrendünket. Nos, ez az értékrend felborult. Más, ettől idegen értékek kerekedtek felül, amelyekre az anyagelvűség nyomja rá a bélyegét. A kommunista felfogásban a profán materializmus az uralkodó, amely voltaképpen a filozófiai materializmus torzult formája. Nyugaton pedig az a fajta anyagiasság él, amely valójában az előbbi ideológiai szemlélet pragmatikusabb változata. A hasonlóság szembeötlő, csak az egyik kevésbé elméleti, mint a másik. Az anyagelvű fogyasztói társadalomban a fogyasztási értékek előállítása és felhalmozása a legfőbb érték. Ez foglalja el a lelki minőség, a hitbéli mélység, biblikus szóval, a mennyei kincsek helyét. Megszűnik a mennyei és a földi lét harmóniája, Istent rántják le a megtévedt emberek — nyugaton is — ahelyett, hogy fölemelkednének hozzá.

— *Van ennek valami mélyebb oka is?*

A bűn hatalma alá vetett emberi életünk a konkrét történelmi és társadalmi helyzetekben így siklik ki, így távolodunk el Istentől. Minden időben és minden korban a magunk módján kell harcolnunk ezekkel a kísértésekkel és bűnökkel szemben. Krisztus Urunknak minden időben meg kell gyógyítania bennünket csodák útján, mint az Újszövetségben. Vissza kell hívnia bennünket tékozlásunkból, fel kell emelnie elesettségekünkől, és ez nem rendkívüli. Gondolom, az emberiség történetének távlatában és folytonosságában szemlélve nem meglepő, ami velünk történik. A keresztesháborúk vagy az inkvizíció során az egyház is a legnagyobb bűnök mélységébe zuhanhatott. A kor és a körülmények mások, de ismétlődik a harc, amelyet Isten vív a halállal és a gonosszággal szemben.

— *Azzal a különbséggel, hogy korábban legalábbis Isten léte nem volt kétséges...*

Nem tudom megítélni, hogy milyen volt vagy minek nevezzük, amikor más módon vonták kétségbe Isten létét, a pogánynak nevezett sok-istenhit idején. Vallástörténetileg minden időben kimutatható az istentelenség, ha más-más formában is. Így együtt gondolkozva a kérdéseivel, a legszembeötlőbb talán a minden időközön keresztül folyamatosan megvalósuló deszakralizáció. A világ olyan dimenziójától, olyan minőségétől fosztatik meg, amely az isteni jelenlét egyre növekvő hiányát jelenti. Azt, hogy Isten nincs úgy jelen közöttünk, hogy megszentelje az élet minden vonatkozását, jelenségét és aktusát. Mintegy kivonul, kimarad a világból. Mintha folyamatosan távolodnánk az atyai háztól. Még él bennünk az elveszett paradicsom, az odahagyott atyai ház emlékképe. Megfordul a fejemben, hogy a világ életében ez a visszavonhatatlanul távolodó irányvétel érvényesül, de nem vagyok elég erős, hogy mindezt átfogjam. Nem szoktunk hozzá ehhez a gondolkozásmódhoz. Azt szoktuk meg, hogy a világ eseményei megismétlődnek, a helyzetek újratermelődnek. Megint van háború, megint van megtérés, és újból vétkezünk. Inkább ciklusosságában, szűkebb értelemben vett időbeliségében észleljük az Istentől való távolodást, és szinte nem merek erre az ősidőktől való távolodásra gondolni. Megeshet, hogy közel a világ vége. Bár ezelőtt kétezer évvel is várták és közben eltelt röpke kétezer esztendő. A titkok és az idők tudója az Isten.

— *Addig is az egyháznak küldetése van, amelyet vállalnia kell...*

A missziót az egyház a legsötétebb időkben — hacsak félszájjal is —, de vállalta, ha nem is hangsúlyozta, de gyakorolta. Nem mondhatunk le a kiterjedésről, tanítványok gyűjtéséről, a sereggyűjtésről. Az egyház nem elégedhet meg belterjesen önmagával. Ezért tartom elítélendőnek az úgynevezett „igazak gyülekezete” típusú szektákat, amelyek mindenkitől megvonják az üdvösséget mondván, hogy egyedül ők az igazak és a kiválasztottak. Nem ők az igazak és a kiválasztottak! Igenis, gyűjtenünk kell a sereget és nem gondolkozhatunk olyan közhelyesen, hogy kutyából úgysem lesz szalonna. Utat kell találnunk, hogy az isteni üzenet, az ige eljusson minden réteghez. Isten a mi kezünkől kéri számon, hogy mit tettünk és mit nem tettünk. Függetlenül attól, hogy milyen eredménnyel jár a misszió. Egészen hétköznapi és időszerűre fogva a kérdést... én így voltam ezzel Romániában, Ceausescu idejében is. Számomra nem adott felmentést az állami hatalom fenyegetése: „eddig és ne tovább”. Mégis véka gyanánt működtek a templomaink, ahová elrejtettük a gyertyát és nem merészkedtünk ki a világba. Ez elfogadhatatlan. Az egészséges társadalmi és egyházi gondolkodás igényt tart a közösség egészére, és figyelembe veszi a társadalom valamennyi vetületét. Sokszor találkoztam már azzal a nézettel, hogy más az egyház és más a politika, ezért az egyház úgymond, ne politizáljon. Csak azt nem veszik észre, hogy amikor például az iskolák visszaállításáról van szó, az egyház máris politizál. Ilyen értelemben egyikünk sem lehet apolitikus. Nemcsak a lélektől lélekig terjedő utak járhatók ugyanis, de adottak az intézményes keretek és módszerek is, melyeket szintén meg kell ragadnunk, hogy hatással legyünk az emberekre, hogy eljuttassuk hozzájuk a Biblia tanítását. Az egyház lényegében közvetítő

intézmény az Isten felé vezető úton, és ha ezt a hivatását nem tölti be, akkor létjogosultsága kérdőjelezhető meg.

— *A seregyűjtést nemegyszer megnehezíti, hogy mintha más nyelvet beszélénk a nem hívókkal...*

Tapasztalataim szerint akárhányszor úgymond hitetlen emberekkel találkoztam, a személyes kapcsolatok szintjén rövid időn belül témává váltak ezek a kérdések. Őket is érdekli. Ha tehát a közvetlen dialógus szintjén ezek a kérdések felmerülnek — márpedig felmerülnek —, akkor eredményt érhetünk el. Valójában hiába beszélünk a TV-ben, ha kikapcsolják, hiába nyomtatunk ki akár százezer példányban valamely hitébresztő könyvet, ha nem vásárolják meg, vagy éppen leteszik. Senkit nem cipelhetünk el a templomokba, és nem törhetünk be a lakásokba, ez világos. De annyi út és mód van.

Ha csak néhány utolsó mohikán működik egy-egy közösségben, akkor valóban kevés az esélyünk. De vonzó keresztény erőter alakulhat ki egyes gyülekezetek körül, ha a személyes kapcsolatok kerülnek előtérbe és a közösségi jelleg. Nagyon fontos hangsúlyozni ennek a munkának a közösségi voltát a klerikális jelleggel szemben, anélkül persze, hogy lebecsülnénk a jóértelemben vett klérus hatását. Végső megoldást, biztos receptet én sem tudok adni, de bizonyos, hogy az emberek közelvonzását, a hozzájuk való eljutást nem lehet úgy megtervezni, ahogyan például a földek művelését megtervezzük, a vetéstől az aratásig. Nem számíthatunk gyors és látványos sikerekre, habár észrevehető, hogy a hiány erejének visszahatásával lassan-lassan erőre kap az egyház. Számosan érzik az alapvető hiányt. Talán máris abban a fázisban vagyunk, hogy a társadalom nagymértékben belátja az istenhit szükségét.

— *Jó lenne ezt tapasztalni...*

Más kérdés, hogy ki milyen mértékben vagy mélységben igényli. Nincs két azonos ember, akik egyformán gondolkodnának, és ha például egy ezerlelkes faluban mindenki hiszi és vallja is a Miatyánkot, a Hiszekegyet, hitünk alapvető tanításait, bizonyos, hogy az az ezer ember lényegében ezerféleképpen hiszi ugyanazt. Kifejezett sokféleség jellemzi a társadalmat. Ha népszavazást rendeznének az elvallástalanodott magyar társadalomban, bizonyosan magas százalékaránnyal arra voksolna az ország népe, hogy az anyaszentegyházra és karitatív szolgálatára szükség van. Ha a feltámadás hitéről vagy más teológiai kérdésről rendeznének népszavazást, nyilván különbségek adódnának a részletekben, de ne legyünk maximalisták. Aki már igényli az egyház szerezetszolgálatát, jó úton halad, hogy elfogadja az egyház tanítását is.

— *Püspök úr, említette, hogy sokan érzik valaminek a hiányát. Mire gondolt?*

Isten hiányát érzik, megfogalmazatlanul is. Az ismeretlen Istenre utaló Pál apostoli ige azt mondja, hogy a világ sóhajtozik és nyög a megfelelően meg nem ragadható lét, az isteni valóság iránt. Ez ellenőrizhető mindennapi tapasztalatainkból. Érezzük a nagy úrt, amelytől szorongva félnek, szenvednek és elbizonytalanodnak az emberek. Ha a hiányra rá tudunk mutatni, talán a szükségre is ráébrednek. Én meghatódok már attól is, ha valaki alaktalanul bár, de jobbra vágyik és ráébred élete ürességére, tartalmatlanságára és hiányosságaira.

— *S a merev elutasítás milyen hatással van Önre?*

Ha hitelesen végezzük munkánkat, ha üzenetünk hitből fakad és Istentől van, akkor nem bánthat bennünket az sem, ha „az egész világ gúnyol, nevet” —, ahogyan egyik énekünk mondja. Istenünk és a mi hitünk elégséges ahhoz, hogy szolgáljunk és hirdessük az igét. Abból a szempontból persze fáj, hogy íme egy cinikus, léha, íme egy kiégett közönyös ember; milyen kár értük és értünk. Mi lesz velük és mi lesz velünk, mi lesz a gyermekeinkkel és azzal a környezettel, amelyben az ilyen emberek pusztítanak. Így, nagyon is szívünkre kell vennünk.

Nagyon fontos, amit hitvallásunk, a Heidelbergi káté megfogalmaz: a hit nemcsak biztos ismeret, hanem szívbeli bizodalom is. Ám, ha a szívbeli bizodalom nincs biztos ismerettel megalapozva, akkor az ember könnyen ama széles útra téved, és irányvesztetten imbolyog. A zavaros hit a babonassággal együtt a bálványképzés szubtilis válfajai, a miszticizmus, a sátánizmus, a különböző szekták és áramlatok. Szélsőségesen túlzó felfogások ezek; Istent helyettesítő termékek. Ezért alapvetően fontos, hogy az anyaszentegyház helyes Isten-ismeretre tanítson, és döntő, hogy megvethessük lábunkat az iskolákban. Röviden: az egyház gyakorolhassa tanítói hivatását. Ahogyan hosszú ideig nem gyakorolhatta.

— *Az iskolai hitoktatásra gondol?*

Arra is, de ha nyitottak vagyunk, elképzelhető N típusú hitoktatás. Nem biztos, hogy az iskolai hitoktatás az egyedül üdvözítő út. Minden alkalmat és lehetőséget meg kell ragadnunk az igaz hitismeret terjesztése érdekében.

De visszatérnék még az egyház hitelvesztettségével kapcsolatos másik problémára, amely eddig kimaradt a beszélgetésünkéből, bár fontos. Az egyházak egyfajta exkluzív, elriasztó hatására gondolok. Arra, hogy a papság olykor modoros egyházi zsargonban beszél vagy evilágtól idegen, kenetteljes attitűdöt gyakorol. Ezzel elriasztja az embereket. Pál apostol zsidónak zsidó, görögnek görög tudott lenni. Nem különbözhet végletezen az egyház és szolgálói a hívőktől. Az egyház a maga gyakorlatával, liturgiájával, szokásrendszerével nem kívülhet meg annyira, hogy dualisztikusan jelenjen meg: íme, az egyház, oltárával, külsőségeivel és íme a világ szuperszónikus repülőivel, számítógépeivel, megannyi emberi és technikai vonatkozásával. Természetesen, ha az egyház túlságosan alkalmazkodik a világhoz, akkor a konformizmus hibájába, vagy éppen bűnébe esik és pontosan sajátos jegeit veszítheti el. A helyes utat nehéz megtalálni. Ahogyan például a modernség és a modernizmus között is óriási különbség van. Teológiai értelemben a modernizmus azt jelenti, hogy az egyház mindenáron modern, vagy inkább modernkedő; a világ szája íze szerint kíván szólni és cselekedni. Pedig lehet igazán modern — a szó minőségi értelmében — akár egy archaikus költemény is. Legyünk modernek, de egyházunk sajátos jegeit őrizzük meg. Éppúgy nem szeretem, ha muzeális intézménnyé válik az egyház. Egy túldíszített templomban minden inkább fölkeltetheti a figyelmemet, mint egyfajta lelkiség és hitismeret. Muzeális történelmi hangulat leng át a lelken, mintha Isten azokhoz a stílusjegyekhez, ahhoz a korhoz lenne kötve, amelyben a templom épült. A kopár, a szimbólumaitól megfosztott protestáns szélsőségek éppoly elriasztóak lehetnek. Ezúttal sem végső megoldásokra törekszem, csupán keresem, hogy hogyan találhatnánk meg az utat ebben a sokrétűen szerveződő, sokszínűnek mutakozó világban. A hagyomány óriási erő, de a hagyományokba merevedett egyház — éppen a múltbeli korokhoz való kötöttségében — megragadhat és elveszítheti élet- és időszerűségét. Az egyensúlyt a hagyományok és a jelenvaló Istenbe vetett hit egysége biztosíthatja.

— *Mi a véleménye korunk legnagyobb egység-mozgalmáról, az ökumenizmusról?*

Örülök, hogy a katolikus egyház rendes tagként nem lépett be az ökumenikus mozgalmakba, például az Egyházak Világtanácsába. Így nem eshetett áldozatul egyfajta intézményes, valójában felületes ökumenizmusnak. Az ökumenizmus legnagyobb gyengeségének ugyanis éppen az intézményes lélektelenségét tartom. Nagy frazeológia ez, már-már az ideologikumba hajló felfogásrendszer. A valóságban mindegyik egyház éli a maga jól körülhatárolható, önmagában véve hiteles vagy kevésbé hitels életét. Nem vagyok híve a világméretű, a jellegzetességeket, sajátosságokat elmosó egységtörekvéseknek. Kimutatható, hogy a középkori katolikus egyházban, az Alpokon innen és túl — noha egységes egyház volt — a gyakorlatban sokszínű egyházi élet folyt. Az élet természete ugyanis — utaltam rá az imént —, hogy differenciált, hogy nincs két egyforma falu, két egyforma hagyomány, vagyis sajátosságok mindenütt kialakulnak. Nem tartom tragédiának, hogy nincs nagy, univerzális egység. Az a tragédia, ha nem szeretjük Krisztus

Urunkat és nem szeretjük egymást. Jó lenne eljutni odáig, hogy hitünk köteleztetéséből közelálljunk egymáshoz. A különböző egyházak, de nem csupán vezetők és nem csupán a protokoll szintjén. Hogy odafigyeljünk egymásra és szeressük egymást; katolikus falu a református falut, fél falu a másik fél falut, szomszédainkat. Igazi keresztyéni kapcsolat alakuljon ki közöttünk, bármely felekezethez tartozunk is.

— *Mi az, ami elvált bennünket?*

Talán éppen a hagyományok választanak el bennünket. Egyfajta ortodox, a szó legáltalánosabb értelmében véve óhitű hagyományokba merevedett egyháziasság. Ez biztosan elvált. Mint mondtam, nem tudom elfogadni, hogy volna egyedül üdvözítő egyház.

— *Nem is volna jó, ha mégis megvalósulna az egységes, univerzális egyház?*

Ez az egyház létezik. Nem intézményes keretekben, de létezik. Krisztus egyháza él felekezetektől függetlenül; a maga sokszínűségében, hagyománygazdagságában. Olyan közel kerülhetünk egymáshoz a világban, hogy ez egyre láthatóbb lesz. De nem fogadom el, hogy egyesíteni kell. Azt a fajta egyesítést, ahogyan például Erdélyt egyesítették Romániával. Bekebelezni, integrálni, intézményeiben átgýúrni. Nem. Ez az egység sokkal magasabb szintű. Ez az egység Istenben valósul meg és nem olyan tételekben, amelyekben kompromisszumot kellene kötnünk. Európa és a világ sem így integrálódik, s integrálódásában talán nem is kevés része van a keresztyénségnek. Oly nehéz felfejteni, hogy hol, hogyan, milyen irányban hatnak ezek az erővonalak. Nem csak az adott formákban kell gondolkodni. Az élet számtalan új lehetőséget nyújt; ma még el sem tudjuk képzelni, hogy mondjuk, száz év múlva milyen formában egyesülhetne a katolikus egyház a református egyházzal. Nyitva kell tartanunk a kérdést.

Erdélyben létrehoztuk a Romániai Magyar Keresztyén Egyházak Szövetségét, bennünk ugyanis kettős kötelék tart össze; a Krisztus-hit és a magyarság. S merem állítani, hogy a történelem viharában olyan elemi erejű szolidaritás és szeretetközösség alakult ki, hogy ezt megint csak a rosszul értelmezett hagyomány- vagy tanbeli ellentétek ronthatják meg. Csíkszeredán negyvenezer ember üdvözölt engem — mint református lelkeszt — élükön a püspökkel és segédpüspökkel. Mondhatja, hogy ez kivételes eset, de bizonyos idővel ezelőtt nem történhetett volna meg. A magam részéről a spontán ökumenikus keresésre és egymásratalálásra helyezném a hangsúlyt. Láttam, hogy a protestantizmust és az ortodoxiát magábfoglaló, világgraszoló ökumenikus mozgalmak milyen képtelen helyzeteket takarnak, és sokszor kimerültek a protokollban, a szervezett intézményi keretekben. Ehhez semmi köze nem volt a hívó ortodox, református vagy luteránus népnek. A papok ügye volt a hívek feje fölött. Az igazi egység alulról jön. Temesváron oly meggyőző volt, hogy nem kellett mondjam: világ keresztyénei egyesüljtek... összegyűltek. Valami összehozta őket. Ha jó ügyeket és célokat találunk, amelyekben összefoghatnak az egyházak — alapítványok, események —, ha konkretizálódik a dolog, és érdekeltté válnak az emberek, voltaképpen már megvalósult az ökumené. Márton Áron például a maga módján jóval megelőzte a hivatalos ökumenikus mozgalmat, a nép sorsközösségének keretei között. Ez tovább fog élni nálunk. Bár a román-magyar kapcsolatok árnyékot vetnek a keresztyén kapcsolatokra is, püspökségünk múlt év végén a térség országai egyházi képviselőinek részvételével nemzetközi konferenciát szervezett, a nemzetiségi és etnikai kérdésekről. Abból kiindulva, hogy az egyházak elkötelezettek nemzeteik iránt, az egyházak tudnak igazán hatni a tömegekre, jobban, mint bármely párt vagy maga az állam.

— *Püspök úr, köszönjük a beszélgetést.*

Zimányi Ágnes

A rendkívül elgondolkodtató írás a „Christ in der Gegenwart” 1991. 11. számában jelent meg. Szívesen közölnénk Olvasóink — papok és világiak — hozzászólásait (szerk.)

Bernardin Schellenberger*

HOGYAN ROMBOLJA SZÉT MAGÁT AZ EGYHÁZ?

Őszinte szó a lelkipásztorkodás mai kríziséről

„Az aratnivaló sok, de a munkás kevés. Kérjétek az aratás Urát, küldjön munkásokat aratásába!” (Lk 10,2) — Amikor ezt a mondatot olvassuk, s közben a mai papok és lelkipásztorok létszámára gondolunk, mind egyetértünk: „A munkás kevés”. Egyre égetőbb a paphiány, egyre inkább az lesz az általános szabály, hogy egy papnak két-három plébániát kell ellátnia. Így aztán ezeket a rendelkezésre álló „munkásokat” mind jobban megterhelik, egyik terminusról a másikra, egyik istentiszteletről a másikra kell rohanniuk.

De érdekes, mégsem azzal a lelkesítő tudattal élnek, hogy rengeteg az aratnivaló, s ők tele marokkal gyűjthetik be munkájuk gyümölcsét. Sokukban — rejtve vagy nyíltan — kétely, csalódás, frusztráció és elkeseredés jelentkezik annak láttán, hogy egyházközségük nem nő, hanem inkább összemegy.

„Bármit teszek is, hogy a misémet, amennyire csak lehet, étellel töltsöm meg; tény, hogy a templombajárók száma évek óta feltartóztatathatatlantul csökken”, — hallottam egyszer egy paptól.

Egy másik már egyáltalán nem is számolja meg tavasszal és ősszel az erre kijelölt két vasárnapon az istentiszteleten résztvevőket, hanem rutinszerűen minden alkalommal tízzel kevesebbet jelent a püspökségen, s ha ez így megy tovább lineárisan — mondja keserűen —, s benne lesz elég kitarás, nem lesz szükség utódra.

Olyan ósdi játék rendezői talán a papok, ami egyre kevesebb embert érdekel, legfeljebb még néhány ünnepen: karácsonykor, húsvétkor meg az esküvőkön? Soha többé nem lesz teltház-élményük, hanem egyre inkább ritkuló sorok előtt állnak, úgy, hogy extrapolációval ki tudják számolni, hogy mikor csukhatják be a templomukat? Tragédia ez, a sors vagy a történelem iróniája, büntetése? Mert amikor a lakosság 90—100%-a járt lelkiismeretesen templomba, századokon át, nem az Isten igéjét hirdették nekik, hanem egy szűkre szabott morálist; világmegvetést súlykoltunk beléjük, érthetetlen latinsággal előadott rítusokat mutattunk be nekik; most pedig, amikor újra föltártuk hitünk tiszta forrásvizét, s azt oszthatnánk ki nekik, most üres padok előtt prédikálhatunk.

A munkások fogynak, a csűrök kiüresednek. Hogyan tovább?

A lelkipásztor a lelkek gondozója

Egy 1900 lakosú faluban szolgálók: 1350 katolikus, 400 protestáns, 150 mohamedán (török munkáscsaládok). Egy ilyen „kis” egyházközség lelkipásztorának lenni manapság hallatlan luxus. Valójában a plébánia 1975 óta nincs betöltve — egy körülbelül ugyanekora szomszédos egyházközség plébánosa kapta meg második plébániájaként, s én csak „véletlenül” vagyok itt. Ez az 1900 ember a valóságban könnyen adna munkát legalább

három" lelkipásztornak. Nem három papra gondolok, akik misét, szentségeket és egyházközségi aktivitást kínálnak, hanem a lelkek gondozóira, olyan emberekre, akik a falu minden lakosának a gondját viselik, akik ajtóról ajtóra mennek és osztoznak az emberek életében, örömben és bajában; akik ott vannak a betegek mellett, meglátogatják a magányosokat; akik önzetlenül érdeklődnek az emberek, a gondolkodásuk és a hogylétük iránt; akik diszkrét, nem toladó barátsággal egyszerűen ott vannak, akik nem erkölcs-prédikátornak és nem a rossz lelkiismeret feltámaszóinak tartják magukat, és nem is a vasárnapi istentisztelet meg a szentségekhez járulás reklámozóinak, hanem, akik az odafigyelés, a szeretet és a hit magatartásából kiindulva beszélnek az emberekkel.

Ezt a falumban szerencsére, hacsak részben is, de meg tudom valósítani — bár ez a falu már túl nagy az ilyen stílusú lelkipásztorkodáshoz, úgyhogy állandóan az a benyomásom, hogy igen sok embert elhanyagolok. — Azt tapasztaltam, hogy az ilyen jelenlét előtt megnyílnak a kapuk és a szívek. Ha végigmegyek a falun, nem csukott ajtókat látok magam előtt, hanem számtalan sarkig tárt kaput, s mindegyikből kiszól valaki: „Mikor jössz már egyszer hozzánk is?” S a legtöbbször mellett el kell mennem, nem tudom magamat ugyanis megháromszorozni.

Az aratnivaló valóban lehengetően sok. Ez tüstént szembeötlik, ha az „aratnivalón” nem a termést, a megfogható eredményt értjük, hanem a ránk váró gyümölcsöző munkát.

A hit az életből támad

Látogatásaimkor nem egyszer nem is esik szó kifejezetten Istenről és a hitről. Ha túl gyorsan és toladóan hozzuk elő ezt a kérdést, az nyomasztóan hat az emberekre, hiszen csak kevésnek van gyakorlata az ilyen beszélgetésben: ezért aztán halkán és finoman becsukják a szívük ajtaját, ha egy pap a jámbor szövegét mondja. „Ennek ezt kell mondani”, gondolják, „s mi ebbe úgysem tudunk bebeszólni.”

Az ilyen papok sokszor észre sem veszik, hogy saját világukban köröznek, jószándékú megnyilatkozásaik el sem jutnak a hallgatóig, s az megmarad a saját világszemlélete mellett.

Véleményem szerint nem az a fontos, hogy beszéljünk Istenről és a hitről, hanem az, hogy ezt a valóságot éljük, és a szavak nélkül tanúskodjunk róla. Ha egy látogatás alkalommal nem is kerül elő semmi vallásos dolog a beszélgetésben, mindenki tudja, hogy ki vagyok, miért jöttem, s hogy miért vagyok itt. Ahelyett, hogy Istennek az ember iránti szimpátiájáról beszélnek, megpróbálom megéreztetni ezt a szimpátiát. Ez nekem annyiban könnyű, hogy valóban szeretem őket.

Az eredmény nem az, hogy az emberek csupa lelkesedésből vagy a köteles hála érzéséből kifolyólag vasárnaponként özőnlenének hozzám a templomba. Ellenkezőleg: ha valaki úgy gondolná, hogy lelkiismeretfurdalást kellene éreznie amiatt, hogy én olyan barátságos vagyok hozzá, ő meg már ezer éve nem mutatkozott a templomban, lebeszéllem róla. A lelkipásztorkodás nem lehet trükk arra, hogy az embereket szelíd nyomással templombajáráásra kényszerítsük. A szeretet nem béklyóba ver, hanem szabaddá tesz.

Az intenzív lelkipásztorkodás eredménye a következő: közösség, bizalom, megosztott remény és szeretet.

Mint a tavirózsa...

Ha aztán azok közül, akikkel a hétköznapiak során látszólag „csak világi”, nem feltűnő módon ünneplem ezt, vasárnap egy páran eljönnek a templomba, és ezt a közösséget, ezt a bizalmat, ezt a megosztott reményt és szeretetet elmélyítjük az Eucharisziában, azaz a szentségben, akkor kimondjuk a nevét annak a valóságnak, amely egész héten át ott van közöttünk: *Jézus Krisztus*. Megadjuk nekik a tiszteletet, megünnepeljük őt mint a középpontot, és kifejezetten hirdetjük.

Azok közül, akik vasárnap nem jönnek, sokan szintén részesei ennek a valóságnak. De még nem tartanak ott, esetleg sosem jutnak el odáig, és — ezt csak Isten tudja —

talán soha nem is kell nekik eljutniok odáig, hogy ezt ilyen kifejezetten lássák és ünnepeljék. Kár, hogy így van, s nekik ez veszteség: mert azt jelenti, hogy bennük kevesebb a tisztánlátás, a felismerés, és éppen ezért az öröm is, ami pedig bennem megvan, és szívesen megosztanám velük. De nem erőltethetem rájuk. A fő az, hogy Krisztust hirdetem a faluban, hogy rejtett valóságként jelen van a mindennapokban, vasárnaponként pedig kifejezetten megvalljuk Őt.

A vasárnapi istentisztelet a tavirózsa virágához hasonlítható. A megélt valóság: a megváltás vágya, az imádság — s mindegy, hogy milyen formában —, a krisztusi szeretet, a keresztyén szolgálát, az egymásért való élet, ezek jelentik a víz felszíne alatt lévő gyökérzetet, a szárat és a leveleket, s a növény túlnyomó részét teszik ki, mely rész élővé és gazdaggá teszi a tavat. A virág pedig a víz felszínén lévő levélkoszorúval együtt ennek a valóságnak a megjelenése, ünneplése, megvilágítása, fölbátorítása és értelmezése. A tavirózsa életében nem a virág nagysága számít (bár ez természetesen különleges alkalom az örömrre), nem az istentiszteleten résztvevők száma: a növény mint egész számít, a láthatatlan — de ezért el nem hanyagolható — organizmusa.

Korunkban valami *szörnyű dolog* történik a paphiány következtében: Mind kevesebb lesz a lehetőség erre a megélt valóságra, a lelkipásztor és keresztyén testvérei között az élet, a munka és a hit közösségére a mindennapi életben. Csak az ünnep marad meg — az pedig enélkül a mindennapos valóság nélkül a levegőben lóg, elméletté és ideológiává válik —, és nem csoda, ha emiatt elvérzik. A vasárnap kötelezettségét még mindig azzal az igénnyel indokolják meg: az egyházközségnek meg kell jelennie láthatóan, s a közösségben kell a hitét megvallania. Azonban vasárnapi istentiszteleteink már rég nem az (egész) egyházközségnek az összefüvetelei, hanem mise-kínálatok szériái a nap különböző szakaira, hogy senkise mentegethesse magát azzal, nem tudta teljesíteni a misehallgatási kötelezettségét.

Mindig érvényes modell

Az oltárnál egyre gyakrabban csak egy kisegítő áll, akinek hétközben szinte semmi köze sincs azokhoz az emberekhez, akikkel a kommuniót ünnepli. Realista dolog-e bizalmaskodva „testvéreknek” szólítani olyan embereket, akik idegenek egymásnak, és sokszor azok is akarnak maradni?

Évszázadokon át megvolt a 300, 400-500 lelkes kis faluknak a saját plébánosuk. (A rottenburgi egyházmegye alapításakor, 1828-ban például 549 katolikus jutott egy papra; 1984-ben 3049). Az a pap ismert minden egyes családot, minden embert; évtizedeken át együtt élte át egyházközsége tagjaival az élet folyásának tetőpontjait és mélypontjait; esetleg maga művelte birtokát vagy a kertjét, mészkeskedett, mint a szomszédjai mind. Egy volt közülük, mint ahogy korunkban a munkáspapok újra tagok, embertársak akartak lenni a munkáskörnyezetben. Persze, ezt megrontotta a „plébánosúr” attitűd, a klerikalizmus, amely arra tanított, hogy inkább féljék a plébánost, mintsem hogy keresztyén embertestvéreként szeressék; megrontotta a hit szolgáinak tanítómesteres, tekintélyt vadászó kiemelése, hiszen még az is bűnnek számított, ha kritikusan gondolkodtak róla — s mindez teljes ellentétben az Evangéliummal.

Lényegében azonban úgy gondolom, hogy a lelkipásztorkodás minden modern modelljével szemben, mint amilyen a világiak bekapcsolása, a pap-pótlék, a munkatársak, a körök és a pap nélküli egyházközségek, ez volt és marad a lelkipásztorkodás legjobb modellje: a pap egy áttekinthető számú keresztyén szolgája, testvére és kísézője, aki értük él, aki ismeri őket, s aki együtt ünnepli velük a különböző szentségek alakjában az Úr jelenlétét közöttük; a pap mint egy emberileg és szociológiailag megfogható község és közösség középpontja.

Ezen a közösségen belül aztán a lehető legtöbb tag megtalálhatja, sőt csak most kell igazán megtalálnia a kölcsönös „lelki gondozásra” szóló elhivatottságát, amellyel elvben a keresztsége és bérmálása óta meg van áldva. Ez ott, ahol egy „hivatásos” lelkipásztor

gyűjt össze egy áttekinthető csoportot, magától is létrejön. Magam éltem át, hogy azokban a körökben, amelyekben a hitről beszélgettünk — ezeknek szenteltem magam intenzívebben —, hogyan nőtt a tagok érdeklődése egymás iránt és a törődése egymással. Végül csak egészen speciális kérdésekben és problémákkal fordultak hozzám tanácsért. Az effektív lelkipásztorkodás tovább hat és terjed: aki megtapasztalja, elkezd magá is gyakorolni, s szemmel láthatóan fonódik össze a kapcsolatok, a kölcsönös teherhordás hálójába. Ahol ezt a valóságos lelki gondozást már nem, vagy csak alig engedjük megtapasztalni, ott mind jobban eltűnik az erre való ösztönzés is.

Egyesített plébániák?

1983-ban kezdtem meg szolgálatomat a faluban, miután 1975 óta a szomszéd plébános látta el a magáéval együtt, s világosan láttam, hogy milyen félelmetes gyorsan idegenednek el az emberek az egyháztól — nyolc év alatt a fiatalság egész nemzedéke —, ha nincsen egy olyan személy a faluban, aki megteremti számukra az egyházhöz fűződő eleven kapcsolatot, hanem csupán — változó helyettesekkel — istentiszteleteket tartanak és szentségeket szolgáltatnak ki. A következmények katasztrófálisak, s a fenti értelemben vett lelkipásztorkodás nincs többé. Ezzel azonban elvész az istentisztelet alapja is. Az emberek megérik ezt és elmaradnak. Akiket a misehallgatási kötelezettséget illetően lelkiismeretességre neveltek, azok bejárják az egész környéket, és olyan helyen ünneplik a szentmisét, ahol a pap és a lelkipásztori stílus mond nekik valamit. Az egyházközség azonban romokban hever, s vele az Eucharisztia alapja is.

Ennek ellenére a plébániák ellátásának a megszervezését kérelmelhetlenül ebbe az irányba erőltetik. Térségünkben nagy lendülettel hívják életre az egyesített plébániákat, amelyek elméletben már jónéhány éve léteznek. Azaz egy vidék négy-öt plébániáját a két-három megmaradt pap és néhány világi munkatárs „látja el” csoportmunkában. Az egyes plébánosok már nem maguk végeznek mindent egy-két plébániájukon, hanem több plébános közösen veszi számba az összes plébánián rájuk váró szolgálatot, azt föl-osztják maguk között, és a lehetőség szerint ésszerűen végzik. Úgy tűnik, hogy ezt a modellt a paphiány hozza létre, hiszen ténylegesen személyzetet takarítanak meg vele — én azonban úgy látom, hogy *egy modern szolgáltató üzem racionális szervezetét másolja*, s a lelkipásztorkodást egyre jobban az egész terület átfogó „szentségi szervíz vállalattá” redukálja. Az átrendezéssel az egyház alapvető szolgálatait akarják „teljesíteni”, olvashatjuk már egy 1984-es püspöki dokumentumban.

Ez már nem lélek-gondozás. Ma már minden biztosító is igen nagy súlyt helyez arra, hogy képviselői hosszú személyes kapcsolatot tartsanak fenn a felekkel, mert csak így jön létre a bizalom, és csak így lehet megtartani az állandó ügyfeleket. Az egyház azonban, — amely pedig sokkal több, mint egy biztosító vállalat —, egyre jobban leépíti a személyes kapcsolatot a plébános és az egyházközség tagjai között, s a jövőben, ahol szükség lesz rá, oda küldi a „lelki szerelőt”, a mindenkori speciális eset szakértőjét: keresztelőre az A diakónust, a vasárnapi istentiszteletre fölváltva B, C és D plébánost, az elsőáldozási előkészítésre E hitoktatót, az ifjúsági istentiszteletre a területileg illetékes F ifjúsági káplánt, a nagypapa temetésére pedig G nyugdíjas papot. Ez azután egy tökéletes és (nem kétséges) jól működő szervízüzem, amely mindig a megfelelő specializált küldi ki, azonban az igazi lelkipásztorkodáshoz, valamint a hit- és életközösséghez már semmi köze, s elkerülhetetlenül tovább rombolja egyházközségeinket.

Szinte bűnultan

Korunk egyháza legnagyobb bűnének azt a tényt tekintem, hogy engedi így elcsenevészesedni a lelkipásztorkodást! Egy olyan korban, amikor az embereknek annyira szükségük van valakire, mint talán eddig soha —, akinek van ideje rájuk, aki érdeklődik irántuk és meghallgatja őket; egy olyan korban, amelyben oly sokan egy olyan emberre vár-

nak, aki jóságot és emberszeretetet ajándékoz nekik; egy olyan korban, amelyben oly sokan *többet* keresnek, mint a modern civilizáció összes felszínes és semmit nem adó vívmánya; egy olyan korban, amelyben annyira szükség van az élet értelmének a föltárá-
ra, emberekre, akik értelmezik a világot és létünket: papokra, Isten férfaira és asszonya-
ira — egy ilyen korban az egyház bénán és makacsul kitart az évszázadok folyamán zá-
tonyra futott normái és elvei mellett a hivatali papságra vonatkozóan, amely normák és
elvek kezdetben egyáltalán nem ilyenek voltak, s nem tartoznak a föl nem adható lé-
nyeghez; az egyház ma nem engedi szárnyalni a fantáziáját és nem veszi magának a
bátorságot, hogy több munkást küldjön ennek a kornak az aratásába.

Fordította: Bánhegyi B. Miksa

* Szerző: trappista szerzetes, (Maria Wald, Németország), jelenleg a lelkipásztori munka szolgálatá-
ban, kolostorán kívül él.

K Ö R K É P

Aszalós János

A KÖZÖSSÉG NEM ADOTTSÁG, HANEM FELADAT

Az egyház közösségi jellege sohasem képezte vita tárgyát. A közösségi lét természetével kapcsolatos kérdések azonban korszakról korszakra ismételten megoldást várnak. Egyházunkban (melyen elsősorban, de nem kizárólagosan a magyar katolikus egyházat értjük), ma ismét felhalmozódtak és kiéleződtek ezek a problémák a belső és külső szemlé-
lők számára egyaránt. Gondolatmenetünk kísérlet e kettős problémálatás színopsziséra.

Alapvető észrevételünket tömören így fejezhetjük ki: az *éleltszentség nem konvertibilis valuta* a közösségi élet különböző szintjein. A *közösség megszentelése*, az éleltszentség kö-
zösségi megélése — mely minőségileg más, mint az egyéné — *újra és újra feladatként jelenkezik*, ahogy a közösségi hierarchia lépcsőin felfelé haladunk. A jelenség fordítottja is észlelhető: egy közösségi szinten érezhető és megélt szentség nehezen „csurog le” a részközösségek és az egyén életvitelének szintjére. *Célunk* az, hogy a címben rejtőző problémát az egyházra vonatkozóan élesen megfogalmazzuk, jelentőségére rámutas-
sunk, az evilági beágyazottságát elemezzük, a megoldás egy lehetséges vázlatát felvil-
lantsuk, s a gondolatkört további (egyéni és közösségi) tépelődésre, a megoldás részletes és operatív kidolgozására alkalmassá tegyük.

A megoldás módszerét egy rendszerelméleti megalapozású biológiai modell szolgál-
tatja. A modell lényege az, hogy a közösséget olyan önmagát irányító (kibernetikai) szer-
vezetnek fogjuk fel, melynek egy egyensúlyi pontja van, s arra törekszik, hogy ezt az
egyensúlyt a környezetéből felé áramló hatások ellenére újra és újra az eredeti ponton
vagy annak környezetében helyreállítsa. Ez a *homeosztázis* lényege. A homeosztatikuss
modell az emberi közösségekre alkalmazva egy különleges jellegzetességet mutat: az
egyensúlyi pont (jó esetben) egy meghatározott fejlődési *pályán mozog*. *Keresztény közös-
ségek esetén ezt a pályát küldetésnek* nevezzük, s az erőt pedig, mely a közösséget pályáján
végigviszi, *Léleknek*.

Először a közösség fogalmát tesszük pontosabbá, ill. szűkítjük (1.), majd rátérünk a közösségek elemzésére az említett modell segítségével (2.)

1. A KÖZÖSSÉG FOGALMA PONTOSABBAN (Az egyház közösségi víziója)

Közösség = találkozás. A közösséget gyakran a mi-tudat, a közös értékrend és nyelv fogalmaival határozzák meg. Keresztény közösségről lévén szó, a meghatározást pontosítanunk kell: számunkra a közösség leglényegesebb alkotóeleme az Istennel való *közös találkozás* Krisztusban, a Lélek által. Enélkül legfeljebb kultúr- és kultuszközösségről, vagy inkább jogi személyről, klubról, célközösségről lehet beszélni. Más típusú közösségek alakulnak ugyan valamilyen közösen meglátott, hitben vagy racionálisan elfogadott igazság, közösen kidolgozott akcióprogram, közös esztétikai látomás, vagy más nagy közös értékélmény hatására, sőt, ezeket az elemeket a keresztény közösségek sem nélkülözhetik, de a találkozásra épülő közösségek szerkezete, nyelvezete, életciklusa, hivatása nagyon eltérő azokétól, melyek ennek az alapvető értéknek híján szerveződnek. A közösséget tehát Istennel való találkozás olyan módjaként fogjuk fel, mely közös értékrendet, mi-tudatot, közös nyelvet hoz létre, közös cselekvési programot kínál fel vagy követel. Sőt, úgy gondoljuk, hogy a kereszténység lényegileg közösségi szerkezetű, azaz Isten közösséget teremtő, mindig újszerű megtapasztalására épül. Ez az egyház közösségi víziója.

A közösség, mint a megváltás tárgya. Ahogy Isten az embert a maga képére és hasonlóságára teremtette, ugyanúgy minden emberi közösség is (család, törzs, nép, nemzet, munkaközösség stb.), többé-kevésbé az isteni arcvonások mintáját tükrözi. Másrészt az emberi személlyel analóg, de nem azonos módon, az emberi közösség is megváltásra váró és megváltott valóság, melynek megváltottságát állandó átalakulás, önmeghaladás és keresztviseelés révén érvényre is kell juttatnia. A közösség „jogi személy” Isten országában.

Közösség = életközösség. A keresztény közösség fogalmához még két döntő, bár vitatható kritériumot kívánunk csatolni. Felfogásunk szerint a keresztény közösség, mely Istennel való sajátos találkozásra épül, szükségképpen életközösség. Az életközösség nem jelent föltétlenül közös „háztartást” a lakóhely és az anyagi javak közösségében, de mindenképpen megköveteli ezeknek a javaknak szükségsszabta, lehetőség adta mértékben történő megosztását. A „szeresd felebarátodat, mint önmagadat” parancsa szükséges, de nem elégséges, és egy új parancs: „Úgy szeressétek egymást, ahogy én szeretlek titeket” (Jn 13,34) lép helyébe, a szolga alakját felöltő, értünk keresztthalált is vállaló Jézus szellemében.

Közösség = egyetemesség. A második, nem kevésbé döntő kritérium, mely látszólag ellene mond a keresztény közösség fenti meghatározásának, az életközösség egyetemessége, mely minden nyelvi, faji korlátokat átlép, nem ismer különbséget katolikus és protestáns, keresztény és más hitben lévő, hívó és hitetlen, barát és ellenség között. Az Istennel való találkozás méltósága, Krisztus egyetemes megváltó akarata eltörölte ezeket a megkülönböztetéseket. Ezért minden keresztény közösség lényegénél fogva nyitott. Nem azt mondjuk, hogy az említett különbségek, szakadékok nem léteznek, hanem azt, hogy a közösségek feladata éppen ezeknek a szakadékoknak feltöltése vagy áthidalása.

2. A KÖZÖSSÉGI EGYHÁZ „HOMEOSZTATIKUS MODELLJE”

A modell olyan szerkezetet rajzol elénk, mely több összetevőből, „alrendszerből” áll. Az érzékelő alrendszer (szenzorok rendszere) a külvilág hatásait közvetíti a rendszer egészére felé. A külvilágra ható szervek összessége (effektorok rendszere) a szervezet reakcióit hajtja végre a külvilág elemein, miközben a belső tevékenységek segítségével igyekszik visszazerezni az eredeti egyensúlyi helyzetet. A belső tevékenységeket a vezérlési alrendszer kezdeményezi, irányítja és ellenőrzi. Az egyes alrendszerek között a kommunikációs alrendszer tartja az információs kapcsolatot. Ez az alrendszer egy, vagy több „nyelvi” segítségével végzi a feladatát (biológiai rendszerek esetén pl. elektromos impulzusok, vagyis

folyamatok révén.) Fontos felismerés, hogy egy szervezet részt vehet egy átfogóbb ökológiai egység, *magasabb szintű szervezet* homeosztázisában. Az élő szervezetek egy erősen rögzített, *genetikusan kódolt program* szerint fejlődnek, szerveződnek és hajtják végre az alkalmazkodás és a kommunikáció fontos feladatát.

Az élő szervezetek homeosztatiszikus modellje kézenfekvő analógiát szolgáltat a közösségek vizsgálatára is. Az eltérések azonban jelentősek. A közösség szerveződése, azaz a részrendszerek egymásbaépülése, a fejlődés, a kommunikáció stb. létrehozására szolgáló minták nem genetikusan, hanem *kulturálisan kódoltak*, bár genetikusan is figyelmet érdemel. A „program” helyén egy többé-kevésbé egyetemesen elfogadott *értékrend* áll. Nyilvánvaló a résztvevők egyéni döntéseire épülő szabadság, mely nagyobb sérülékenységet von maga után, de egyben fokozott fejlődőképességet és adaptivitást biztosíthat. Fenti különbségek ellenére úgy gondoljuk, hogy a modell alkalmas eszköz a vallási-közösségi lét mai helyzetének és feladatának elemzésére.

A következőkben az egyes részrendszereket ismertetjük kissé részletesebben, a keresztény, ill. vallási közösségek sajátosságainak figyelembevételével. A leírásokhoz *kritikai észrevételeket és javaslatokat* csatolunk.

Az *érzékelő rendszer*. A közösség az érzékelő alrendszere segítségével vesz át információt, utasítást, feladatleírást a környezetétől. A környezet lehet egy másik közösség, a környező alrendszer szerepét játszhatja a közösség egy-egy élesszemű résztvevője, valamilyen kisebb csoportja, egy újság vagy folyóirat. Egy mindennapos, de mégis különleges jelenségre fel kell figyelniünk: ez az alrendszer bizonyos „szűrőkkel” működik, azaz a külső behatásokat megszüri, értelmezi, kiegészíti és átalakítja. A szűrők között ősi, örökölt, többszáz vagy több ezer évesek is lehetnek, de a közösség kialakíthat magának rövidtávú saját szűrőrendszert is. Ha a szűrők egységes rendszert alkotnak és a külvilág összes behatását egy egységes terv szerint dolgozzák fel, akkor *értelmező modellnek* nevezzük. Egy közösség több ilyen modellel is rendelkezhet, ezek közül általában csak egy aktív. Gondoljunk például arra, hogy egy keresztény család a környező világ hatásaira biblikus, elfogadó kritikával, dogmatikus elutasítással, vagy világias pragmatizmussal válaszolhat, s ezek a szűrőrendszerek könnyen változathatják egymást.

A *magyar egyház* különböző szintű közösségeit vizsgálva néhány meglepő észrevételt tehetünk. A legszembetűnőbb, hogy közösségeink a nem vallási közösségektől általában alig vesznek át értesüléseket. A profán világ a vakfoltra esik. (Ez a közösség egészére áll, és nem a résztvevő személyekre!) A második észrevétel az, hogy míg hierarchikusan magasabb szintű közösségek igen erős „kicsinyítő” szűrőket fordítanak az alacsonyabb szintűek irányába, addig a felsőbb szintűek felé igen érzékeny nagyítókkal dolgoznak. Az azonos szintűek felé nyíló csatornák túl szűkek. A legfontosabb megállapításunk az, hogy az *öröklött modellek jórésztében a „garanciális idő” lejárt és sürgős átalakításuk, felújításuk ideje eljött!* Ezek elemzésére azonban még érintőlegesen sem vállalkozhatunk. Javaslatunk az, hogy az utóbb említett szűrő-értelmező modellek tettenérését, feldolgozását a legmodernebb tudományos eszközökkel el kell indítani. Fontos továbbá, hogy a külvilág felénk tartott, néha torzító tükrébe nem feltétlen elutasítással, hanem önkritikus lelkiismeretvizsgálattal kell beletekinteniünk, s létfontosságú, hogy a hierarchikus magasabb szintű közösségek a külvilág és az alacsonyabbak felé többcsatornás, sokféle vélemény-tükröző értékelő rendszert építsenek ki, esetleg értékelő-tanácsadó testületek formájában, ahol a laikus szakemberek is szerepet kapnak és meghallgatást nyernek.

A hatásrendszer (effektor-rendszer) a közösségek *kifelé irányuló* tevékenységeit végzi. Ide tartozik a hithirdetéstől kezdve a szociális munkáig, a nyilvános liturgiától a személyes példaadásig minden, ami közösségeink kívülről látható arcát formálja. Hála Istennek, hogy sok olyan kisközösségünk van, melyek határozott, otthon teremtő, ökumenikus karakterrel rendelkeznek a környezetükben élő egyénekkel szemben. A közösségek hierarchiájában azonban fölfelé-lefelé az egymásrahatás gyenge, a közösségek arcéle elmosódott, össztársadalmi hatásfokuk erőtlen. Közösségeink nagy része csak önmagának él, s alig-alig mozgatják a körülöttük élő profán társadalmat. Javaslatunk, hogy a bonta-

kozó és a már közösségként jól működő szervezetek nagyobb elfogadottságot és nyilvánosságot nyerjenek; a közösségek karakterét elsősorban ne a pillanatnyi lelkipásztor, hanem a közösség állandó tagjai határozzák meg. Ne féljünk a kívülről gyakorolt összehatást néha méglegre tenni és külső megfigyelőkkel is zsúriztetni! Figyeljünk végül azokra a hiánycikkekre, melyekkel a társadalom kulturális-szociális piaca nem tud szolgálni: ezek pótlására az egyházi közösségek eddig is feltűnő mozgékonyt mutatnak. A hatásrendszer megerősödése Krisztussal való kapcsolatunk megújulásától függ. A mai mérleg azt mutatja, hogy ez a megújulás az elmúlt negyven évben nem történt meg, legfeljebb itt-ott megindult.

Belső tevékenységeken a közösségi szervezet alkotóelemeinek egymás érdekében végzett szolgáltatásait értjük. Az alkotóelem alrendszer vagy résztvevőt (személyt, alacsonyabb szintű szervezetet) jelenthet. Ilyen szolgáltatás lehet az oktatás, lelki segítség, szolgálat a közös istentiszteleten, Szentírás közös tanulmányozása, kapcsolatteremtés, evangelizáció, prófécia és a Lélek egyéb adományainak gyakorlása, egymás támogatása a mindennapi élet számtalan területén.

Meglepő, hogy a potenciálisan igen nagy tevékenység-halmazból katolikus közösségekben milyen kevéssel, ill. milyen ritka esetben találkozhatunk. Nagyobb számmal kisközösségek esetén, kisebb számban csak néhány minta-egyházközösségben tapasztalhatunk gazdagabb tagozódású belső életet. E jelenségek néhány valószínű, de nem kimerítő okát három tényezőben látjuk. Elsőként az tűnik szembe, hogy a *belső tevékenységek szétszórása túlkonzcentrált*; az egyház — a II. Vatikáni zsinat kezdeményezése ellenére — még mindig olyan hadsereghez hasonlít, amelyben a tisztek harcolnak, a közkatonák pedig csak nézik a küzdelmet. Másodsorban a *vezérlési rendszert hibáztatjuk. Ez a rendszer nagyjából visszacsatolás nélkül működik, nem látja meg, nem támogatja a helyi igényekből fakadó, nem eleve tökéletes kezdeményezéseket és nem veszi tudomásul a szubszidiaritás elvét, amelynek értelmében a vezérlési funkciókat is a lehető legalacsonyabb szinten kell végezni. Végül a világba való beágyazottságunk, a civilizációs fejlődés is az elszigetelődésre készít bennünket, pedig a keresztyén tanúságtétel éppen ezen a ponton kívánná meg a legerőteljesebb elmentmondást erre az elszigetelődésre. Alapvető javaslatunk az, hogy a közösségek belső és külső tevékenységeiben való huzamos, kipróbált részvétel a bérnyelés elengedhetetlen feltétele legyen. El kell érünk azt, hogy minden hívőnek fontos szerep jusson legalább egy közösségben.*

A vezérlési (irányítási) rendszer végzi az értékek, célok rangsorolását, a koncepciók, tervek kidolgozását, a döntéshozatalt, az információáramlás megszervezését, a belső tevékenységek szétszórását, koordinálását stb. A vezérlés lehet

- egyközpontú, hierarchikus vagy osztott,
- visszacsatolós vagy visszacsatolás nélküli,
- az előbbi esetben pozitív és/vagy negatív visszacsatolású,
- érdek- vagy értékegyeztetésen alapuló,
- öngazgató vagy kívülről vezérelt,
- lezárt vagy továbbfejlődésre képes.

A közösségalkotás feladatának szempontjából tekintve úgy tűnik, hogy a *katolikus egyház döntően hierarchikus, visszacsatolás nélküli, zárt és nagymértékben érdekegyeztetésen alapuló vezérlési szerkezettel rendelkezik*, ami akadály a közösségi egyház fejlődésének. Különös ellentéte ennek, hogy a kisközösségek és a családok nagy részében a vezérlési szerkezet osztott és visszacsatolós, érdekegyeztető öngazgató mellett. A kétféle, polárisan ellentétes vezérlési szerkezet együttélése általában nem baj, de nálunk olyan nagyok az eltérések, hogy irányítási konfliktus keletkezhet. Még kirívóbb a helyenként, főleg egyes plébániákon tapasztalható monolitikus, öngazgató rendszer, mely napjaink felfogása szerint kövületnek számít.

Javaslatunk elsősorban az, hogy az *egyház vezérlési szerkezetét a szubszidiaritás elve alapján decentralizálni kell*. Tudomásul kell venni, hogy a különböző típusú és szintű közösségek más-más jellegű vezérlési rendszert kívánnak meg; az így létrejövő sokszínűséget állandó érdekegyeztetéssel kell harmonikussá tenni. A vezérlés támogatására országos,

több szinten megvalósított, számítógépes információs hálózatot érdemes kialakítani (5–10 éves terv!). Ugyanerre a célra ugyanolyan tanácsadó-döntésselőkészítő testület kialakítása látszik célszerűnek, mint amilyen az érzékelő rendszer vonatkozásában említettünk.

Nem ehhez a modellhez tartozik, de mégis megemlítjük, hogy a vezérléshez szükséges hatalom az egyházban a szolgálat hatalma. Itt az ideje, hogy az egyház, elsősorban a katolikus egyház, *lábmosó egyházzá* váljék.

A kommunikáció minden egészséges életműködésnek feltétele. Ide tartozik a hírek, üzenetek, felhívások, kérelmek, parancsok, javaslatok áramoltatása és különböző szintű összegzése, szelekciója, dokumentálása. *A kommunikáció irányát tekintve horizontális vagy vertikális lehet, aszerint, hogy egyazon szinten levő vagy egymás alatt-felett levő közösségeket ill. egyedeket köt-e össze. Az utóbbi esetben alulról fölfelé ill. fölülről lefelé történő áramlásról lehet szó. A kommunikáció címzettjét tekintve nyílt, bárki által elérhető (pl. rádió, tévé, sajtó) vagy zárt, csak bizonyos személyeknek, csoportoknak szó.*

Központosított ill. hálószerkezetű kommunikációról beszélünk, ha az üzenetek egy központi transzformáció-szűrő „egységen” keresztül haladnak át, ill. a kommunikáció forrásai közvetlenül is csatlakoznak egymáshoz. *Egyirányú ill. kétirányú a kommunikáció, ha egy csatornán csak egy irányban, ill. mindkét irányban halad üzenet. Hazánkban a horizontális és nyílt kommunikáció örvendétes fejlődésnek indult, de korántsem érte el a kívánatos telítettséget. Mintha nem lennének kíváncsiak arra, hogy mi történik a szomszédban. A kisközösségeken belüli, gyakran példaszerű kommunikációs kultúrával szemben általában szegényesnek tűnik pl. a klérus tagjainak egymás közötti párbeszéde. A vertikális kommunikáció néha katasztrófálisan egyirányú, a felfelé irányuló üzenetek „információs dugulást” okoznak, majd elapadnak.*

Az egyház kommunikációs kultúrszintjének növelésére több javaslatunk van. A hálóstruktúra továbbfejlesztése mellett egy központosított, kifejezetten *információs célokat szolgáló fórumot* kellene létrehozni, egy lap formájában, mely rövidebb véleményeket, hozzászólásokat is közölne egyházon kívüli forrásokból is. Az információs dugulás megszüntetését a püspöki hivatalok ügyvitelének átszervezéséből és — később — iroda-automatizálási eszközökkel ellátott számítógépes rendszertől várhatjuk. Távlati terv lehet egy ökumenikus tévé csatorna megnyitása is.

A legfontosabb talán a *személyeket összekötő kapcsolati kultúra kiépítése*. A profán társadalom antikommunikációs kultúrájába beágyazott keresztényeknek ebben áll az egyik legfontosabb, jelszerű feladatuk: a „szájbeszéd” mellett a „szívbeszédet” sokkal nagyobb figyelemmel lehet és kell elsajátítanunk. Mindez azonban egy *lelkiségi megújulás* függvénye.

A nyelvi rendszer. A nyelv *alapjelekből*, az alapjelek kölcsönös viszonyát szabályozó nyelvtanból (*szintaxis*), a nyelvtanilag helyes „mondatok” értelméből (*szemantika*), s a beszélő szándékából, a beszéd időzítéséből, szituációjából (*pragmatika*) áll. Az élő szervezetekben lejátszódó nyelvi folyamatokat az emberi beszéddel analóg módon értelmezhetjük. Itt is beszélhetünk „alapjelekről” nyelvtanról, stb., bár erősen átvitt értelemben. Ugyanúgy beszélhetünk emberi közösségek nyelvéről is, melyben a nyelvet nemcsak a kimondott vagy leírt szó képviseli, sőt beszélhetünk kisebb közösségekből alakult meta-közösség „nyelvéről” is. *A közösségi nyelv*, különösen a *vallási közösségekben*, főként alapjeleit tekintve, *hallatlanul gazdag*. Az alapjelek nem korlátozódnak a kimondható, a leírható szavakra, hanem a gesztusok, az ének és zene, a csönd, a ruházat, a mozdulatok, a képek, szertartások „szavai” is beletartoznak az alapjelek közé. A közösségi nyelv nyelvtanának, nagyrészt feltáratlan szabályai ezeknek az alapjeleknek megengedett kombinációit írják le.

A történelem folyamán a katolikus egyházban a közösségi nyelvnek több nagy vonulata alakult ki. A legfontosabbak a *biblikus*, a *liturgikus*, a *devocionális* és a *jogi-intézkedési* nyelvek. Az első három gyakran egymásbaágyazottan jelenik meg. Külön vizsgálat tárgya lehetne a pápai, zsinati megnyilatkozások nyelve is! Kritikai észrevételünk az, hogy *a szakrális nyelvek zártsága ma már nem tartható*, mert olyan világban keletkeztek, amikor a „szent” és a „profán” nem vált el annyira egymástól, mint ma. Ugyanakkor töreked-

nünk kell ennek a *polaritásnak meghaladására* is; a keresztények hivatása korunkban éppen erre vonatkozik. Ez a meghaladás szükségképpen bővíteni fogja a liturgikus nyelvet és radikálisan át kell alakítania a devocionálisat, melyhez az igehirdetés, a hitoktatás és a lelkiolvasmányok nyelve is tartozik. Ez a nyelv ugyanis nem hogy áthidalná, hanem még jobban mélyíti a hit világa és a hétköznapi világ, a hívők és a nem hívők, a katolikusok és a nem-katolikusok közötti szakadékot.

A történeti egyházaknak manapság sok gondot okoznak a szektáknak nevezet csoportosulások, melyek néha legbuzgóbb híveit szívják megukhoz. Ez a folyamat szükségszerű egy olyan egyház esetén, ahol a hívő másodrendű állampolgár, ahol kicserélhető, ahol észre sem veszik, utána sem nyúlnak, ha elmarad, ahol nincs szerepe, nem érzi fontosságát, egyetlenségét: azaz ahol nem személy, ahol nincs „neve”, mely pótolhatatlan mivoltát jelzi. Ez a folyamat nem is szűnik meg, sőt fel fog erősödni, ha az egyház nem lát hozzá egy újabb vatikáni zsinathoz, vagy — ha tetszik — az előző zsinat következetes befejezéséhez, melyben feltételezéseim szerint, a vázolt alapvető szerkezeti, nyelvi, szemléletbeli rekonstrukciónak meg kell történnie. (Talán alkalmas lenne erre a célra a helyi kezdeményezésű *cv egyházközi zsinatok* megrendezése.) A zsinatnak azonban mégis városához kötött helye és évszámhoz kapcsolódó kezdete és befejezése. ennek a lelkekben, a Lélek által kell teret nyernie és egy pillanat alatt, de mégis évtizedek folyamán lejátszódnia.

Kopp Mária — Skrabski Árpád

A DEVIÁNS MAGATARTÁSFORMÁKRÓL

Mit jelent a deviancia? Szó szerint eltérőt, tehát mindig az adott társadalom normáitól eltérő viselkedésű egyéneket és csoportokat nevezünk deviánsoknak. Bevezetésül, hogy a kérdés bonyolultságára rámutassunk, Morel Gyula jezsuita szociológia professzor most megjelent könyvéből idézzük Adorno megálapítását: „A nevelés legfőbb feladata lenne, hogy a mindenütt jelenlévő konformizmussal szemben erősítse az ellenállást, a helyett, hogy az alkalmazkodást növelné.” — Mit jelent ez? Amikor az államvezetés büntetendő cselekménynek minősítette a vallásos csoportok összefüveteleit, azok a papok, világiak, fiatalok, akikben volt elég önállóság és bátorság ahhoz, hogy közösségeiket fenntartsák, a vezetés szemében deviánsokká váltak, és bűnözőként bántak el velük. A napokban beszélgettem egy holland professzorral, aki azt állította, hogy Hollandiában deviánsnak számít ma az a fiatal, aki vallásosnak meri vallani magát. Ott ma a konformizmus, a többséghez igazodó viselkedés a materialista, a csak fogyasztói értékeket képviselő, cinikus álláspont.

Ilyen értelemben alapvető feladatunk tehát, hogy vállaljuk, akár a túlnyomó többséggel szemben is, önálló, eltérő álláspontunkat és az ennek megfelelő magatartást. — Két fogalmat kell bevezetesként megkülönböztetnünk: a konformitást vagy alkalmazkodást és a kooperációt vagy együttműködési készséget. A konformitás, Erich Fromm igen érzékletes meghatározása szerint „a társadalmilag szentesített defektállapot” elfogadását jelentheti, mint például a fogyasztói életvezetés gondolkodás nélküli átvételét. A konformizmus tehát önmagában nem érték — a deviáns, eltérő magatartással szemben. Az együttműködő magatartás a célokkal való azonosulás jelenti, a közös jövőkép ismeretét

és az azzal való azonosulást. A pozitív értelmű deviancia legfőbb jellemzője az együttműködési képesség és igény, ez különbözteti meg alapvetően a devianciák más formáitól.

Az utolsó két évszázadban, miközben a technika, a civilizáció hihetetlen eredményeket ért el, éppen azt vizsgálták legkevésbé, hogy ez a teljesen újszerű, történelmi „kísérlet” milyen módon hat az emberre. Az emberiség története során mindeddig az volt a természetes, hogy a szülők a gyermeknek folyamatosan adták át a normákat, szabályokat, magatartásmintákat. A modern társadalomban ez a folyamat igen súlyosan sérült: a bölcsődében, óvodában felnövő, nagy családot nem ismerő, csonka családban nevelkedő gyerekek egyszerűen nem kapják meg a szükséges magatartásmintákat. Szentmártoni Mihály szerint a devianciákat ebben a helyzetben kommunikációnak, jelzésnek kell tekinteni, mint ahogy a fájdalom a testi betegség jelzi.

A szocializáció hiányosságai hozzájárulnak létre a *személyiségzavarok* alapján, amely az antiszociális, önkárosító viselkedés, a kóros alkoholfogyasztás, öngyilkosság háttérében felismerhető. Egy 30 éves fiatalember súlyos öngyilkossági kísérlet után került be hozzánk a klinikára. Taxijában találtak rá, ahol éjszaka felvágta az ereit. Akkor már napok óta a taxiban lakott, mert nem volt hova mennie. A beszélgetés során kiderült, hogy szülei elváltak, anyja magas beosztású pártfunkcionárius volt, aki intézetbe adta a fiát, mert nem ért rá otthon foglalkozni vele. A tehetséges, sokirányú érdeklődésű fiatalember nem tudott befejezni semmilyen iskolát, mert nem volt türelme a vizsgák letételéhez. Megnősült, majd feleségét két gyerekekkel otthagya —, a családi kötöttséget sem tudta elviselni. Taxisként alaposan részt vett az éjszakai életben, nagy adósságokat csinált. Így jutott abba a kilátástalan helyzetbe, melyben az öngyilkosságot megkísérelte. Természetesnek tartotta, hogy feleségének nem fizet tartásdíjat, gyermekeiért nem érzett felelősséget. Édesanyjával is többször beszéltem, aki kétségbeesetten nem értette, hogy a fia hogyan válhatott ennyire felelőtlen emberré.

A devianciák kialakulásának második fő gyökere szintén ennek a világméretű „kísérletnek” az eredménye, amiben kísérleti alanyok vagyunk. Minden éber percünkben, minden-egy es élethelyzetben döntés elé kerülünk, el kell döntenünk, hogy képesek tartjuk-e magunkat az adott helyzet megoldására. Mindaddig, amíg a társadalmi szerepek egyértelműek voltak, viszonylag ritkán alakultak ki váratlan helyzetek. Ma azonban már a bölcsődétől kezdve folyton súlyos döntéseket kell hoznunk. Most kezelünk egy súlyosan szorongó fiatal lányt, akit alkoholistá apja óvodás, kisiskolás korában többször otffejejtett az utcán, még az is előfordult, hogy fenn felejtette a vonaton. A csinos, tehetséges 24 éves lány szorongásos megbetegedésben szenved, már hat éve nem mer elmenni a lakásból kísérlet nélkül — otthon ugyanakkor jó művészi adottságokkal dolgozik.

A *szorongásos, depressziós állapot* lényege, hogy helyzetünket megoldhatatlannak minősítjük, úgy ítéljük meg, hogy nem vagyunk képesek teljesíteni azt, amit önmagunktól elvárunk. A szorongó, depressziós állapot mind az öngyilkosság, mind a kóros alkoholfogyasztás, drogfogyasztás háttérében igen gyakori a társadalmi alkalmazkodás zavar, tehát deviancia, hiszen a kórosan szorongó, lehangolt ember nem képes ellátni mindennapi feladatait sem.

A devianciák harmadik gyökere a szorongás, lehangoltság olyan *kóros öngyógyítási kísérletei*, melyek túlzott alkoholfogyasztásból, vagy egyszerűen bőséges evésből állnak. Felmérések mutatják, hogy az alkohol-problémák miatt orvoshoz fordulóknak közel a fele szorongásainak feloldására kezdett el inni. Pillanatnyilag valóban használ is, hosszú távon azonban egyre súlyosabb károkat okoz. Ugyanez a helyzet a kóros gyógyszerfogyasztással is. Az orvosok súlyos felelőssége, hogy feleslegesen adnak szorongásgátlókat, és ennek következtében igen gyakran gyógyszerfüggőségi állapot alakul ki. A szorongásoldó bőséges étkezések különösen a jóléti társadalmak problémája. Például az amerikai kollégisták között igen gyakori az ún. „bulimia nervosa”, a kényszeres falás és utána önhánytatás.

Hihetetlenül felszaporodtak a fenti jelenségek az utóbbi évtizedekben. A felnőtt lakosság kb. egyötöde súlyosan veszélyeztetett. Érdekes, hogy míg a nők között a szorongás

és tünetei, az alvászavar, fejfájás, szervi háttér nélküli szívpanaszok sokkal gyakoribbak, a férfiak között körülbelül ugyanolyan gyakoriak az alkoholproblémák. Úgy tűnik tehát, hogy a nők inkább elviselik a szorongást, lehangoltságot és ezek következményeit; a férfiak — már csak a társadalmi szerepelvárások miatt is — sokkal hamarabb fordulnak az alkoholhoz, mint kóros öngyógyításhoz.

1983-ban 7 ezer, 1988-ban 21 ezer embert kérdeztünk meg, akik a magyar lakosságot életkor, nem és terület szerint képviselik. A nők között a súlyos, feltétlenül kezelésre szoruló neurotikusok aránya kétszer több (21%) mint a férfiak között (10%). A neurózis tünetei közül szorongásról a férfiak 19%-a, a nők 38%-a panaszodik, tartós lehangoltságról a férfiak 14%-a, a nők 20%-a. Szervi betegség nélkül súlyos munkaképesség csökkenésről a férfiak 16%-ánál, a nők 23%-ánál találkoztunk. Ez az a réteg tehát, akinél a munkaképesség csökkenése nem fizikai, hanem pszichés okra vezethető vissza.

Nyilvánvalóan az összefüggés kétoldalú a családi állapot és a neurotikus tünetek között, ugyanis a személyközi kapcsolatok zavarai alapvetőek a neurózisban. Így érthető, hogy a súlyos, kezelésre szoruló neurotikusok aránya körülbelül kétszer gyakoribb az elváltak, külön élők, mint a házások között. Figyelmeztető adat, hogy a GYED-en lévő anyák között az átlagnál többen, 19%-uk panaszodik tartós lehangoltságról.

A 16 év feletti népesség 24%-a depressziós tünetekről számol be, tehát a felnőttek és serdülők egynegyede. Közepesen súlyos és súlyos depressziós tünetektől szenved a megkérdezettek 7,5%-a. Az életkorral igen jelentősen emelkedik a depressziós tünetegyüttes gyakoriság. Jövőjét reménytelennek látja a 39 év alattiak 8%-a, a 40-49 évesek 11%-a, az 50-59 évesek 16%-a, a 60 felettiak 25%-a. A depressziós tünetek lényegesen gyakoribbak az elváltak és különélők között. Jövőjét reménytelennek látja a házások 8%-a, a különélő házások 24%-a, a különélő elváltak 20%-a.

A férfiak 70%-a, a nők 45%-a vallja be, hogy naponta rendszeresen fogyaszt otthon alkoholt. Nyilvános helyen (kocsmban) rendszeresen fogyaszt alkoholt a férfiak 57%-a, a nők 31%-a. Egy alkalommal legalább 1dl tömény szeszt iszik a férfiak 46%-a, a nők 30%-a. Munkahelyen fogyaszt alkoholt — és ezt be is vallja — a férfiak 9%-a, a nők 4%-a. Alkoholfogyasztás miatti büntetése (fegyelmi, jogositvány elvonás) a férfiak 8%-ának, a nők 5%-ának volt már életében.

Fokozott gyógyszerfogyasztás miatt a megkérdezett nők és férfiak 0,5%-a volt betegállományban az elmúlt évben, ez a teljes lakosságra kivetítve több mint 30 ezer személyt jelent. A megkérdezettek 16%-a állította azt, hogy élete során megkísérelt öngyilkosságot. Ez az arány igen magasnak tűnik, azonban jól megegyezik például a Schepank professzor által végzett németországi felmérések eredményével is. A nők 19%-a, a férfiak 15%-a mondta magáról, hogy megkísérelt öngyilkosságot. A prognosztikai szempontból veszélyes ismételt kísérletekről a nők 1,8%-a, a férfiak 1,7%-a számolt be. A legfiatalabb korosztály a leginkább veszélyeztetett. A különélő házások 23%-a, az elváltak 22-25%-a kísérelt már meg öngyilkosságot. Ők tehát lényegesen veszélyeztetettebbek. Ezeknek az öngyilkosoknak jelentős hányada nem vált ismertté, sok esetben nem is kerülnek orvoshoz. Akik számára a konfliktusmegoldás egyetlen lehetséges útja az öngyilkosság, azokra sokkal jobban kellene figyelniük. — A statisztikát vezető országok közül hazánkban kiugróan legmagasabb a végzetes öngyilkosságok aránya. Százezer lakos közül évente 45-nél többen vetnek véget az életüknek. Az ún. magyar-típusú öngyilkossági görbe jellemzője, hogy az idősök, a 60 év felettiak között rendkívül magas, más országokkal összehasonlítva, a végzetes öngyilkosságok aránya.

Ezzel kapcsolatban néhány megdöbbentő adatot el kell mondanunk a felmérésünk-ből, hiszen a fiatalok az idősebbektől veszik át a mintákat. A magyar 60 év felettiak 25%-a, tehát egynegyede jövőjét reménytelennek látja, 57% mondta azt, hogy nincs céljuk. 80%-uk nem számíthat se barátira, se volt munkatárs segítségére nehéz élethelyzetében. Ez az állapot egyáltalán nem törvényszerű, mivel mind a keleti kultúrákban, mint a nyugati civilizációban felismerik az idős kor sajátos értékeit. Nyilvánvalóan ennek a méltatlan helyzetnek egyik lényeges összetevője az idősök anyagi elnyomorodása, az

anyagi tartalékok teljes hiánya. A 60 év felettek több mint fele egyáltalán nem jár társaságba, több mint a fele nem olvas regényt, csak 3%-uk sportol. Talán az amerikai örökifjú öregek sem ideális példák, mindenesetre a különbség szinte sokkoló —, hiszen nyugaton és a fejlett országokban az idősök hobbijainak, utazásának, felüdülésének biztosítása igen komoly társadalmi feladat.

Az első konkrét javaslatunk tehát, amelyben a *lelkipásztoroknak komoly szerepe* lehet, olyan tudatos társadalmi fellépés megtervezése, amely az idősök céljait, helyét, az általuk képviselt értékek felmutatását igyekszik helyreállítani. — A továbbiakban néhány olyan összefüggést emelünk ki, ami a felmérés adatainak többváltozós elemzéséből következett. Faktorelemzés és ún. lépésenkénti regresszióanalízis segítségével megvizsgáltuk, hogy az egyes lelki-magatartási zavaroknak melyek a legszorosabb háttértényezői. — A 20 évnél fiatalabbak között a depressziós, neurotikus tünetek az öngyilkossági kísérletek hátterében is a legfontosabb tényező, hogy szülőjére sem számíthat nehéz élethelyzetekben. A megkérdezett fiatalok egyötöde mondta, hogy valóban nem számíthat szüeleire. — Ez a helyzet pontosan megegyező arányban áll a súlyos érzelmi-magatartászavaraikkal. Aki szülőjére komolyan számíthat, annak sokkal inkább vannak életcéljai, kevésbé panaszkodik lehangoltságról, szorongásról, kevésbé követ el öngyilkossági kísérletet, kevésbé érzi ellenségesnek a környezetét, szignifikánsan kevesebb közöttük az alkoholfogyasztás miatti és az egyéb büntető eljárás.

Érdekes módon a szülőkkal való rossz kapcsolat önmagában egyedül a büntető eljárásokkal kapcsolatban szerepel. A céltalanság, lehangoltság, szorongás, öngyilkossági kísérletek szempontjából, bár kevésbé fontos faktorként, de szerepel az is, hogy az illető a rokonokra sem számíthat. A barátokkal való jó kapcsolat jelentős mértékben a céltalanság, lehangoltság, depresszió ellen véd. Ez meglepő, mert bár a fiataloknál meghatározó a kortársi csoport, ennek ellenére a lelki magatartászavarok kialakulásában a családi és a rokonsági kapcsolat az alapvető. Valamennyi vizsgált tényező közül a szülőkkal való rossz kapcsolat hozza létre a jövő reménytelen, negatív szemléletét. A megkérdezett fiatalok 22%-a mondta, hogy nem számíthat szüeleire nehéz élethelyzetben, 21%-uk azt, hogy jövőjét reménytelennek látja, és ez a két csoport majdnem teljesen egybeesik.

A devianciák megelőzésének alapvető — talán már közhelynek ható, de elégszer nem hangsúlyozható — lépése a *család szerepének hangsúlyozása*. A tágabb család, a nagyszülők, a rokonság szerepe is igen fontos a devianciák különböző formáinak megelőzésében. A *lelkipásztoroknak* fontos feladata a családi ünnepek, összejövetelek támogatása.

Az ellenséges beállítottság szerepe

A következő tényező, amely a szorongásos, neurotikus tünetekkel és a céltalansággal, depresszióval igen szoros kapcsolatban áll, az ún. *ellenséges beállítottság*. Az ellenségesség azt jelenti, hogy az illető véleménye szerint az emberek általában aljasak, önzöek, és csak ki akarják használni a másikat. Ez a beállítottság a megkérdezettek egyharmadára jellemző, és igen szoros, negatív kapcsolatban áll azzal, hogy mennyire számíthat szüeleire, esetleg rokonaira. Az ellenséges beállítottság és a céltalanság az a két legfontosabb lelki tényező, amely ellen véd a család, ha a szülőkre komolyan lehet számítani.

Az ellenségesség szerepével kapcsolatban nagy nemzetközi összehasonlító felmérések bebizonyították, hogy a szívinfarktus szempontjából ez a legfontosabb veszélyeztető tényező. Így például a Japánban élő japán férfiak között a szívinfarktus miatti halálozás hat-nyolcszor alacsonyabb, mint a legtöbb észak- és középeurópai országban — közöttük ugyanis igen alacsony az ellenséges attitűd. Ezzel szemben az Egyesült Államokban felnövő japán férfiak között már lényegesen gyakoribb a szívinfarktus —, a többváltozós elemzések első helyen az ellenségesség attitűdjének emelkedésére tudnak rámutatni.

Felmérésünk szerint az ellenségesség a lelki magatartászavarok szempontjából is meghatározó.

A kereszény szellemiségnek, meggyőződésünk szerint, legfontosabb szerepe az lehet, hogy az ellenségesség helyett a kölcsönös elfogadást viszi be a társadalomba. Ha elgondolkozunk azon,

hogy mi lehet az oka annak, hogy a statisztikát vezető országok közül a mai magyar társadalomban miért legmagasabb, vagy nagyon magas a lelki-magatartási zavarok aránya, talán a lépten-nyomon tapasztalható ellenségességet tudnánk megnevezni, mint legfőbb tényezőt. Hevenesi János jezsuita atya ezt a gondolatot így fordította a visszájára: „tehát a szeretet, az irgalmas jóság a fizikai, biológiai értelemben vett szív legalapvetőbb érdeke, élettője. Vagyis, az emberi szív a szeretetnek valamiféle »megtestesülése«, »reálszimbóluma«. A skolasztika nyelvén: a szívnek a szeretet effektus formálisa... — Mindezt a Jézus Szíve tisztelet távlatából nézem. Ha egyszer »Isten a szeretet« (1Jn 4,8), s a szeretet és a szív ilyen mélységes kapcsolatban van, akkor ennek a szeretetnek megtestesülése, reálszimbóluma nemcsak Jézus személyisége úgy általában, mégcsak nem is embersége, hanem igenis a fizikai szíve. Ez indokolja Jézus fizikai-biológiai szívének nemcsak teológiailag nyilvánvalóan imádásra-méltóságát, hanem ezen túlmenően egészen különleges tiszteletét is. Isten reánk áradó szeretetének e szív szerető kultuszán át való viszonzását...”

A diszfunkcionális attitűdök szerepe

Az attitűdök — beállítottságok — további csoportja éppen ellentétes módon áll kapcsolatban egyrészt a depresszióval, lehangoltsággal, szorongással, — másrészt az öngyilkossági kísérletekkel. — Az Aaron T. Beck féle kognitív elmélet szerint azok lesznek nagyobb valószínűséggel depressziósok, szorongóak, akiket ún. diszfunkcionális attitűdök jellemeznek. Az országos felmérés szerint a szorongó, neurotikus tünetekről panaszokdók között valóban gyakoribb a „perfekcionizmus attitűd”, azaz hogy mindent, amit tesznek, minden részletében a lehető legtökéletesebben akarják elvégezni, és ha ez nem sikerül, nagyon negatívan értékelik saját magukat. — Hasonlóképpen azok, akik jövőjüket kilátástalannak látják, lehangoltak, fokozottan vágnak külső elismerésre, szeretettségre, — ezért fokozott teljesítményt várnak el saját maguktól. A „külső kontroll” jellemzi őket, tehát általában úgy ítélik meg, hogy az események történnek velük, nem pedig ők irányítják saját sorsukat. Ha valaki túlságosan sokat vár el saját magától, saját magát mindig elérhetetlenül magasra állított mércéhez viszonyítja, nyilván gyakrabban ítéli saját viselkedését negatívnak — és ez a szorongó, depressziós állapot kialakulásának egyik legfontosabb összetevője.

Érdeemes elgondolkoznunk azon, hogy ezek az ún. diszfunkcionális attitűdök az egyén számára kórosak lehetnek, ha nem képes teljesíteni a magával szemben támasztott fokozott elvárásokat, ugyanakkor nyilvánvaló, hogy a teljesítmény, a precizitás, — az elvárásokhoz való alkalmazkodás igen fontos hajtóereje az emberi létnek és a társadalomnak. — Igen érdekes, hogy az öngyilkossági kísérletek, az alkoholfogyasztás miatti önbüntetés éppen negatív irányú kapcsolatban áll a fenti attitűdökkel. Azok között ugyanis, akik öngyilkosságot kíséreltek meg, sokkal alacsonyabb a külső elismerés igénye, a szeretettség igénye, a teljesítmény igénye, és nagyobb mértékű „autonómia” jellemzi őket. Ők úgy gondolják, hogy nem a külső körülmények határozzák meg, mi történik velük.

A fenti kétféle, ellentétes beállítottság jól mutatja, hogy milyen nehéz a nevelők feladata. Rajtuk múlik, hogy a gyermek „énideálja” milyen magas mércét állít majd számára, minden egyes élethelyzetben. — Ha irreálisan magas ez a mérce, a „tanult tehetetlenség” állapot alakulhat ki, mikor saját magát negatívan, értéktelennek, alkalmatlannak minősíti az ember. De legalább ilyen súlyos és a magatartási, viselkedési zavarok szempontjából meghatározó, ha nem alakul ki „egyértelmű mérce”, amelyhez a gyermek viszonyítani tudja minden pillanatban saját viselkedését.

Az öngyilkossági kísérletek további összefüggései

Az öngyilkossági kísérletek legfontosabb tényezője, hogy az illető családban fordult-e elő öngyilkosság. Akiknek az apja öngyilkosságot követett el, azoknak 61%-a szintén megkísérli az öngyilkosságot. Ezekre a családokra fokozottan kellene odafigyelni. — Többféle magatartászavar együtt is előfordulhat. Így a balesetokozás és öngyilkosság

kapcsolata igen szoros. A 30 év alatti fiatalok 7%-a okozott balesetet az elmúlt évben, közülük majdnem mindenki, 80%-ban már az öngyilkosságot is megkísérelte. Az alkoholfogyasztás miatti büntetéssel hasonlóan szoros az összefüggés —, közülük is 80% már kísérelt meg öngyilkosságot. A társadalomnak, a fiataloknak ez a többszörösen veszélyeztetett rétege 6-8%-ot, mintegy 120-160 ezer fiatal jelent. A depresszió tünetei közül őket elsősorban a közömbösség, elégedetlenség jellemzi, jövőjüket reménytelennek látják, úgy érzik, hogy semmilyen munkát nem képesek elvégezni. Jellemzi őket az el-lenségesség is.

A továbbtanulás akadályozottságának szerepe

Fontosak azok a veszélyeztető tényezők, amelyek a társadalmi torzulásokból fakadnak. 20 év alatti magyar fiatalok 19%-a, tehát minden ötödik fiatal arról panaszkodik, hogy nem tudott tovább tanulni, bár szeretett volna. A kielégítetlen szükségletek miatt a tanulók kiugróan magas, 66%-a nem ért egyet a felvételi rendszerrel. — Közülük majdnem minden harmadik öngyilkosságot kísérelt meg. Gyakoribbak a neurotikus, depressziós tünetek, de nem ez a legtragikusabb. — A magyarság valódi öngyilkosságának mondható, hogy a XXI. század küszöbén a fiatalok ilyen tömegét zárja ki az európai civilizált élet lehetőségeiből.

Következtetések

Összefoglalva tehát — felmérésünk eredményei meghatározzák, hogy melyek azok a legfontosabb irányok, melyekben a *család*, az *egyházak* és a *társadalom* elindulhat a lelki-magatartási zavarok, kóros devianciák megelőzésében. — Valamennyi lelki-magatartási zavar legszorosabb kapcsolatban azzal áll, hogy az illető nem számíthat szüleire nehéz élethelyzetében. Érdekes módon, a bűnözés egyedül ezzel kapcsolatos. A depresszió, szorongás és az öngyilkossági kísérletek még azzal is összefüggnek, hogy a rokonokra sem számíthat. A mai világban sok család a jólétet tűzi ki legfőbb céljául, és ennek érdekében nem törődnek gyermekeikkel. Nekünk elsősorban a *jól-éltre* kell törekednünk, amely a lelki-testi kiegyensúlyozottságot jelenti. Az Egészségügyi Világszervezet „Egészséget 2000,-re közzétett felhívásában a „jólétet” tűzte ki központi céljának. Ez az emberekkel foglalkozó szakemberek képzését jelenti, világnézettől függetlenül. Különösen fontos azonban, hogy minél nagyobb hangsúlyt kapjon az a szemlélet, amely a „jól-étet” nem a jóléti társadalom szükségletei szerint határozza meg.

A családnak és a nevelésnek alapvető szerepe van abban is, hogy a konfliktusmegoldás megfelelő módjaira tanítsa meg a gyermekeket. A családok feladata ezenkívül az öregek tiszteletének, az idős kor értékeinek felmutatása, és ezzel a fiataloknak megfelelő magatartásminták átadása. — Valamennyi magatartászavar — mint mondtuk — igen szoros kapcsolatban áll az ellenséges beállítottsággal. Az előző félévszázad politikai ideológiai tudatosan is hirdették az ellenségességet, hiszen a fasizmusnak a fajgyűlölet, a marxizmusnak az osztályharc az alapvető tétele. Ma az ellenségesség átítatja társadalmunkat, a családokat, az iskolát, a munkahelyeket. Meggyőződésünk, hogy a *keresztény tanítás* legfőbb szerepe az lehet, hogy az ellenségesség helyébe *egymás elfogadását* állítja, ami a lelki magatartászavarok megelőzésének egyik legfontosabb tényezője.

A társadalmat súlyos felelősség terheli abban, hogy a fiatalok számára, a XXI. század küszöbén nem biztosítja a tanulási lehetőségét. A fiatalok 20%-a állította, hogy nem tudott úgy tovább tanulni, ahogy szeretett volna. Ez ma a fiatalok között a legsúlyosabb kielégítetlen szükséglet. Albánia után — Romániával együtt — legrosszabb helyen állunk Európában a felsőfokú végzettség arányában. Ezért a fiatalok tömegei kallódnak el, válnak deviánsná. Az egyháznak talán legfőbb feladata ma a devianciák megelőzése érdekében is, hogy a fiatalok számára a keresztény szellemű továbbtanulás lehetőségeit biztosítsa.

Széli Margit

MARADJUNK VAGY INDULJUNK?

(A távolállók dilemmája)

Negyven év után „újrakezdjük” a vallásos életet — hallok a prédikációban. Magamban sürgősen kiigazítom: „megújulunk” — Újuljatok meg Krisztusban! — Megtapasztaltam ugyanis, hogy az „újrakezdés” szó napjainkban mennyire félreérthető. Hitünk területén (csak erről akarok beszélni!) a kitartás, hűség a megőrzés jele, de gyakran a régi, a túlhaladott visszaállítását is magával hozza. A zsinat liturgikus megújulása idején hazánkban nem csekély ellenállás mutatkozott. *Heinrich Böll* magyarázta íróinknak: A maguk nehéz helyzetében sokaknak a legkisebb változtatás is a régi elárulását jelentené.

Ma mintha ez a szemlélet újból feltűnne. Azok, akik akár itthon szenvedtek, akár külföldön vészelték át a nehéz időket, most az igehirdetést, a hitoktatást ott folytatják, ahol abbahagyták —, mintha nem is lett volna zsinat a világegyház életében. Nem vesznek tudomást a krisztushívők közösségéről, a nem keresztényekkel vagy a nem hívőkkel szükséges evangéliumi kapcsolatáról. Csak egyet szeretnék kiemelni:

Hogyan reagálunk mi a távolállók, a közömbösek, az elszakadtak égető kérdéseire? Világosságot és fényt mutatunk-e, vagy talán kedvüket szegjük a közeledésben?

Ha a keresztény lelkeség, a krisztusi küldetés szempontjából az említett utóbbi magatartás elfogadhatatlan is, emberileg meg kell értenünk a „hitükért megharcoltak” különös viselkedését. *Paul Ricoeur* éppoly fontosnak tartotta, hogy az egyház belsőleg megszentelődjék és értékeit megőrizze, — amikor az *ecclesia ad intra*-ról szólt — mint, amikor az *ecclesia ad extra* testvéri szolgálatát sürgette, hogy ugyanis az egyház tárja ki kapuit, hivatgatva a kívülállókat, kínálja Krisztus ajándékát, hiszen „a világ Krisztus üdvösségének színtere” (GS 2)

A mai lelkipásztorok és a világi szakemberek bőséges anyagot szolgáltatnak azokról a módszerekről, amikkel megnyerhetjük a távolállókat, és közösségé formálhatjuk őket. Valamiféle *tartózkodás* azonban megmaradt, bár ez nem annyira a külső tényezőktől függ, hanem belső akadályoztatástól. Sajátos keserűség borítja el „szépreményű” kilátásainkat. Véleményeket, elményeket, reflexiókat gyűjtöttem, melyek, ha megatívak is, nagyon feltáróak és így győgyíthatóak lehetnek.

Ma a vallás mindennapos szóbeszéd tárgya, így gyakran hallok ilyesmit: Te akarsz áldozni? Még a Miatyánkot sem tudod! — mondja a szülő a vágyakozó gyerekének. — Minek nektek egyházi esküvő? — kérdi az egyik apa. — Mert szép! — válaszolnak zavartan a fiatalok. — Most hogyan mondjam meg ezeknek a *kötelesség-vallásban* nevelkedett (amikor a misehallgatást, a gyónást aláírt cédulával kellett igazolnunk) barátainknak, hogy ezek a gyerekek nem is tudják vallási nyelven kifejezni magukat. Ha azt mondja: ez *szép*, akkor már kezd keresni az *igazat* és egyre inkább vágyódik a *jóra*, valami kimondhatatlan *szeretetre*. Hitünket ma a hivatgató *szeretet-vallásként*, krisztusi ajándékként kellene felkínálnunk.

A „buzgók” szájából vagy tollából gyakran kerül ki ilyesmi: Ez a tömeg csak „show”-t lát az éjféle misében (mintha nem ez a megrendítő élmény indította volna 1886 karácsonyán Paul Claudel a megtérésre?), a húsvéti körmenetben. A pápa közelgő lelkipásztori látogatása is többször megkapja ezt a jelzőt: Micsoda show lesz akkor! Meghasonlás, cinizmus vagy keserűség él-e azokban, akik ilyen hangon hűtik le a lelkesedőket? Vagy csak tánc-, rockzene-, vagy éppen sexshowról hallottak? A „show” angol szó: bemutatót, látványt, jelent; mint ige, annyi, mint megmutatni, bizonyítani. És így teljesen fedi Jézus szavait, aki az érdeklődő Jánost és Andrást meghívja szállására:

Jöjjetek, nézzétek meg! (Jn 1,39)

És nemcsak aznap maradtak nála, hanem egész életükre apostolai lettek. Milyen „show” lehetett a Hegyi beszéd, ahová az útmenti vándorok is betértek, ámulva hallgatták Jézust, és a végén a hal és a kenyér bőséges vendégségében részesültek? Milyen megrendítő „látvány” Krisztus kereszthalála, ahol még a római százados is megfélemlített óvatosságáról és hangosan megvallotta: Valóban igaz volt! (Lk 23,47). És hogy mindezeknek a *teológiai gyökerére* is rámutassunk: Vajon Isten örök Igéje, Képmása nem azért lett-e emberré, hogy meghalljuk tanítását és megnyíljon szemünk, felismerve Üdvözítőnket? — Vajon nem azért hagyta hátra Krisztus titokzatos Testét a látható egyházban, hogy a világ megismerje: „Nézétek, meny-nyire szeretik egymást?” (Tertullianus: Apologeticum, 39,7)

UTÁNZÁS — PÉLDA — MEGTAPASZTALÁS

Herbert Marcuse már korábban megírta, hogy a nyugati világ gyors technikai fejlődésében a komfortélet megszerzése érdekében a többséget nem a dolgok megismerése érdekli, hanem „puszta utánzásal” sajátítják el a divatot, a különleges ismereteket. Hazánkat most érte utol ez az áramlat, amióta a képernyő kínálja az amerikai ízlést. Az idegen szavakat, technikai eszközöket azok belső jelentése, illetőleg működési elve ismerete nélkül is utánozhatjuk. Ma már közismert, hogy mindez az általános szellemi szint visszaesését hozza magával. — Kérdésünk az, lehetséges-e a *vallási utánzás módján* követni, és ezúton eljutni a lényeghez. Mindez az utánzott *minta, modell* vagy *példa értékén múlik*. Ha a magasabbrendű mintára, példára azért figyelünk, hogy értékeit bensónkbe fogadjuk — interiorizáljuk, sőt asszimiláljuk, ahogy az egészséges szervezet magába „hasonlítja” a befogadott táplálékot —, akkor a válaszuk: *igen*. A filozófia is ezt igazolja, mert a példák (causa exemplaris) a létrehozó ok egyik fontos tényezője. Ám kellő intelligencia szükséges ahhoz, hogy az igazat felismerjük, a jót megszeressük és ezúton váljunk a szeretet példához, végső sorban a legfőbb Jóhoz hasonlóvá.

II. János pápa a „Novo incipiente” kezdetű lelkipásztori levelében kifejti, hogy Isten népének lelki életében mennyire szükséges a „helyes azonosulás”. Avilai Terézt, Don Boscot és Kolbe atyát állítja elének példának.

A látható példát nemcsak érzékeljük, hanem teljes mivoltunkkal — metakommunikáció révén — fogjuk fel, vonzóan, netán taszítóan találjuk. Ez a *tapasztalás* nem csupán ismeretet közölt, hanem *magával ragadó átélésben részesíti az egész embert*. A jó, a szeretetre méltó megsejtése mindannyiszor belső örömmel tölt el. Akiből az evangéliumi szeretet árad, az önmagán keresztül Isten szeretetével hívja, vonzza a tartózkodókat és a közeledőket. Minden érdeklődőnek, nem hívónek, közömbösnek elmondhatjuk Szent Pál felhívását az athéniakhoz: „A teremtő Isten mindenkinek életet ad..., keressük Őt, hátha rátalálunk, míg utána tapogatódzunk hiszen nincs messze egyikünkötől sem: benne élünk, mozgunk és vagyunk” (ApCsel 17,25—27).

Az tény, hogy a hitet, mint olyat, nem lehet „utánozni”, de az *egyháztagok* „ad extra” látható *életpéldája* fellazítja a lelkek kerges talaját, megnyitja a szemeket. Mivel azonban „a hit a láthatatlan dolgok bizonyossága” (Zsid 11. 1—2), a hitet csak a szeretet teheti hitelessé és felismerhetővé. A történelem pozitív tényei — amint Toynbee vagy Fromm kimutatta, — éppenúgy, mint az egyéni élet eseményei — Marcel, Rahner, Buber felismerései szerint — a „*személyes önjárandékozás*” olyan élményeiről tanúskodhatnak, amelyek „*egzisztenciális kétségtelességgel*” teszik nyilvánvalóvá, hogy a szerető vagy szeretett lény háterében az önjárandékozó Isten működik.

Am akármilyen vigasztaló is mindezt az evangéliumban olvasni, a mindennapok közvetlenségében mégsem könnyű feldolgozni önmagunkban a sokféle keserűséget, hogy Isten hitre méltó tanúságtevői lehessünk. Valami lélektani kényszer indítja korunk embereit, hogy kibeszéljék szenvedésüket, kárpótlást vagy legalábbis részvétet nyerjenek. A mai helyzet számos ilyen nehézséget teremt, melyek feloldása nem kevés türelmet kíván. Az egyházban nagy lehetőségeket látva, sokan szinte „betörnek”, és több-kevesebb teológiai ismeretet szereve egyházi pozíciókat foglalnak el. Féltudással kiigazítják a sokáig rettegésben élt és

megszenvedett papokat. Nem egyszer nyíltan is közlik: „ilyen maradiaknak” nincs helyük köztünk, „új világot élünk”. A régi rettegést sokakban újfajta félelmek váltják fel. Hogyan tudjanak az ilyen egyháziak vonzó példával, szeretettel fordulni a világ felé?

Most Jézusnak talán arról a példájáról kellene gyakran elmélkednünk, amely a szőlősgazdáról mondott, aki ugyanannyi bért adott a későn érkezőknek, mint azoknak, akik hajnaltól izzadva törték a földet... (Vö. Mt 20,1—16)

MARADJUNK VAGY INDULJUNK...

Az „óra szavát” (Joseph Höffner) meghallva egyre jobban felkészülünk, hogy az Isten után „tapogatózó” kezét fogva hazavezessük őket. Az ingyenes kegyelem sokféle titkát van módunk megsejteni, és elmélkedni Szent Pál szavain: „Azon könyörülök, akin akarok... tehát nem azon múlik, aki erőlködik vagy törtet, hanem az irgalmas Istenen” (Róm 9,15—16)

Olykor megkérdem a várakozóktól vagy útonlevőktől: Mire várnak? Mit kellene jobban tennünk a hazavárá Atya küldetésében? A válaszok az alábbi módon rendezhetők:

— Ma bizony sokan „ráhajtanak” a pénzre, javakat adnak, vesznek vagy éppen a „szinten tartásra” megy el erejük. Kikapcsolódásuk a könnyed szórakozás, vagy a tévé bűvöletében élnek. Ha viszont ott például Jézus életét látják vagy egy-egy szentírási igét magyaráznak, érdeklődve fogadják... maguktól többet nem nagyon tesznek. — A pályán felfelé ívelőket a vallás általában nem érdekli. Sajnos, még tudat alatt is érezteti hatását az iskolában hallott sok negatívum az egyházzal, a vallásról.

— Másokat az ingerel vagy taszít, hogy „a közéleti, a politikai nyilvánosságot gyakran keverik az egyházi eseményekkel... — Úgy tűnik, a vallást valamiféle nemzeti pártossággal, netán európaisággal kapcsolják össze. Mindehhez pedig semmi köze az igazi hitéletnek” — mondja egy újonnan hazatérő.

— Sok múlik a *keresztények magatartásán*. Sokan bizony gőgösen emlegetik, hogy ők „kitartottak”, most viszont elégedettséggel nézik, amint mások lelkileg „csődbe” jutottak. — Mindannyian elmélkedhetünk az igaz életével dicsekvő farizeusról, ugyanakkor az anyagiasság, olykor csalástól sem visszariadó vámos őszinte bűnbánatáról, ami nagyobb tetszésre talált Isten előtt... (Vö. Lk 18,10kk.)

— Az érdeklődők, a szimpatizánsok nagy része *családi hagyomány alapján* valami vékony szálon mindig is kötődött az egyházhoz. Most azonban nehéz „visszatérni”, mert, főleg vidéken, megszűnják őket. Néhány helyen ennek orvoslására nagyon bevált olyan adventi vagy böjti lelkigyakorlat, ahol a gondviselő jó pásztorról és az elveszett juhokról elmélkedtek (vö. Jn 10. 1—18). Jézus a Jó Pásztor, aki életét adja juhaiért. „Ne feledjük azt sem — figyelmeztetett egy tanár — a fiataloknak korábban a kultúrscsoportok jelentették a hovatartozást, a közösségtudatot. Most ezeknek a védettsége megszűnt. Aki egyénileg nem tud magának »nevet« szerezni, az mindig ráutalt lesz valamilyen közösségre.” Jézus mondja: „A juhok számára én vagyok az ajtó!” (Jn 10,8). Az egyház, az egyházközségek — *mindenütt!* — *tárják ki a kapukat*, adjanak otthont a betérőknek, alkalmat a szabad vitákra, zenélésre, kedvteremtő „klubéletre”. A lelkipásztor eleinte legyen a többi közé vegyülő beszélgető társ. Csak így válhat az egyházközség befogadó közösséggé. Hamarosan jelentkezni fognak a fiatalok, hogy beszéljenek önmagukról, kérdezzenek a hitről, Krisztusról. Lassan gyarapodik a keresztelésre jelentkezők vagy a visszatérni kívánczók száma. Ha pedig így sem megy, a pásztor fáradhatatlanul jár utcáról utcára, ajtóról ajtóra, hogy fellelje elveszett juhait.

— Sokan említik, hogy ma is a *legnagyobb visszahúzó erő a félelem*. — „Félelem a megszégyenítéstől, a megszégyenüléstől. Azok az egyháziak, akik már csalódtak a gátlástalanokban, az érvényesülni akarókban, gyanakodva fogadnak minden közeledőt. Akinek nem adódik pártfogója, ajánlója, nehezen szerzi meg az egyháziak bizalmát.” — mondja az egyik egyházközségi munkatárs. Ne mi akarjunk ítélni, igazságot tenni, hanem arról tanúskodjunk, hogy az igazi keresztény kész lemondani a földi javakról és Szent Pállal együtt vallja: „Örömmel szenvedek értetek és testemben kiegészítem azt, ami még hiányzott Krisztus szenvedéséből... az Ő testének, az egyháznak javára” (Kol 1,24).

Amikor a meglett *felnöttek hazatérését* annyira óhajtuk, ne feledkezzünk meg arról, hogy *mindenkinek joga van az emberi méltóságra és tisztességre* (még egy elítéltnek is). Ha megtévedt emberrel, netán bűnössel van dolgunk, akkor sem vádolhatunk, nem sértegethetjük különféle megjegyzésekkel (a természetes jog szerint sem). Mennyire inkább áll ez azokra a keresztényekre, akik az emberi méltóságot a krisztusi megváltásból visszaszerzett istengyermekségre vonatkoztatják: „A földi és mennyei Országnak egymásba hatolása csak hittel felismerhető titok. Ám az egyház nemcsak az isteni életben részesíti az embereket, hanem sugárzó fényét kiárasztja az egész világra. Felemeli az emberi méltóságot..., és lehetőséget ad ezt a mindennapi teendőkben is megvalósítsuk.” (GS 40)

— „Én mostanában az *egyháziak türelmetlenségétől*, sőt mondhatnám, erőszakosságától szenvedek.. — mondja egyik „megtérni” készülő — Belülről kész vagyok, de még meg kell küzdenem gátlásaimmal, külső nehézségeimmel. Hívó ismerőseim, sőt a plébános is folyton sürget: „Döntsek már...” — Ahogy ismerősöm mélyebb okait is feltárja, a gyötördő Jézus szavai jutnak eszembe: „A lélek kész, a test pedig erőtlen!” (Mt 26,4) — Alkalmasint találkoztam lelkipásztorával és megemlítettem az illető nehézségeit. Ő is az evangéliumra hivatkozik: Nehogy azután a sok kifogás miatt lemaradjon az ünnepi lakomáról... „Jöjjetek, minden készen van..., de a vendégek sorra kimentették magukat” (Lk 14,17kk). — A Szentlélek kicsoda bölcsességére van szükség az ilyen esetekben, hogy mindenkinél megtaláljuk az „alkalmas időt”?! — Ha valakinek megpróbáljuk előkészíteni az utat, nem mindegy, hogy kit melyik lelkipásztorhoz irányítunk. Egy szemrehányó szó, csípős megjegyzés végleg visszataszíthat. Próbáljuk a tapintatos, előítéletmentes, irgalmasszívú egyházi embereket megkeresni. — A végső irányelv pedig: *A szeretet türelmes!*

Seregély István egri érsek a húsvéti tévéüzenetében is ezt ismételte: Türelem, türelem, türelem! — Mondjuk meg mindenkinek őszintén, világosan, mit kívánunk. Azután biztassuk: Jöjjetek közénk áldozatos bátorsággal...

— „Nagy a *bizonytalanság* manapság a hitbéli ügyekben is — a külsőknél és a bensőknél egyaránt.” — Ez egy buzgó lelkipásztor megállapítása. Bizony, az ilyen eseteknél is nagy türelemre, és önfeledtségre van szükség. Nemrégén egyik ismerősöm Bibliát kért. Vigyem el gyorsan, és mondjam el, hogyan kezdjen hozzá. — Kerestem otthon egyszerű magyarázó füzeteket és egy újszövetségi Szentírással elindultam. Mire odaértem, finoman elutasított: „képtelen vagyok nekiállni... meg a családom is észrevenné...” Szó nélkül jöttem el. Egy hónap múlva telefonált: „Mégis kérem, szükségem van rá...” Kezdem előlrol az egészet. Ma az egyik neokatekumenátus csoport buzgó tagja. Két tanúságtétellel zárom ezeket a külső-belső töprengéseket, azt hiszem, bennük rejlik a gyakorlati válasz:

— Egy éppen arra járó rádióriporter betért *Balás Bélához*, a „bajóti paphoz”. Mint mondta, látni akarta, hogyan volt képes ilyen sokáig megmaradni a bányászlakta vidéken. — Ezek az emberek tíz évig csak figyeltek: Vajon mire költi a pap az egyházadót, az adományait? Miket vásárol magának? Hogyan szól hozzánk? Netán tart valami „barátnőt”. — Életem előttük játszódtott le. Egyszer csak megszólítottak, bejöttek hozzám és megtelt a templom...

A „Keresztény életkérdések” című tévéműsorban *Gyökössy Endre* a távolállókrol szól. Előbb egy pszichológushoz illő tanácsot adott: „Akkor beszélj, ha kérdeznak —, de úgy élj, hogy kérdezzenek!” — Majd mint lelkipásztor, az ismert evangéliumi példát hozta életközébe: „ha egy mérföldnyire kényszerítenek, tegyél meg két mérföldet!” (Mt 5,41) A római katona ugyanis bármely zsidót arra kötelezhetett, hogy a nap hevében, a poros úton egy mérföldnyi járásra vigye nehéz hadifelszerelését. Ám ez a példabéli zsidó továbbvitte. A katona egyszerű csak felfigyelt, vajon miért teszi. Nehezen tudta elhinni, hogy valaki neki, az ellenségnek, jóakaratóból, netán szeretetből segít. Az ilyesmire az emberek odafigyelnek és az illető hitelessé válik. — „Ha az én Gazdám, Krisztus ezt tanácsolja tanítványainak, akkor nekünk, pásztoroknak is így kell cselekednünk!”

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

Sok minden, amiről eddig azt gondoltuk, hogy a földhatatlan katolikumhoz tartozik, ki fog derülni, hogy egykor függvénye volt csupán, és elválasztható az egyház lényegétől. Amire szükségünk van, az köznapi kereszténységünk átítatása elmélyült lelkeséggel, valamint egy tágabb lelkipásztorokodás-fogalom.

Joachim Wanke, Erfurt püspöke

SEREGÉLY ISTVÁN EGRI ÉRSEK HOMILIÁJÁBÓL

Sokan fogunk üdvözülni! — ez keresztény igazság. Szent János látomása a Jelenések Könyvében megszámlálhatatlan sokaságról szól, akik Isten trónusa és a Bárány színe előtt állnak — mindig bátorít engem. Mindenszentek ünnepén olvashatjuk ezt a szentmisében. Ennek a meggyőződésnek alapja Isten akarata, hogy minden ember üdvözüljön. Az üdvösség érdekében szükséges, hogy eljussanak az igazság ismeretére. Ezt a feladatot Isten földi népe, az egyház, a továbbélő Krisztus elsődleges feladatának tartotta és fogja is tartani. Krisztus Pilátus előtt erről az igazságról tanúskodott. Isten igazságát tovább is kell adnunk azoknak, akik nemcsak sejteni szeretnék, hanem kezdetől fogva igénylik is, hogy megismerjék Isten titkait. Az Istenről szóló igazolt ismereteket rendszerbe foglalva adja közre a teológia. Senki sem vonhatja azonban kétségbe, hogy az apostoli időktől kezdve szintén ezen fáradozott Isten üzenetének hirdetését hivatásának tekintő minden püspök, pap és világi hívő.

Jézus Krisztus ebbe a világba küldte egyházát, olyan történelembe helyezte, amely lassan, fokozatosan bontakozik ki az emberi műveltségnek, az emberhez méltó élet megteremtésének hosszú folyamatában. A teológia is része lett ennek a kibontakozó, változó, egyre értékesebbre törekvő emberi fáradozásnak és fejlődésnek. Azok az idők már elmúltak, amikor az írás- és olvasástudás hiányában csak kevesekhez jutott el a tudomány, a teológia. Olyanok, akik annakidején a tudás birtokában kizárólagosan képviselték az igehirdetést, mint az üdvözítő Isten országa forrását, ma már kevesen vannak. Nem feladatom, hogy Európa elöregeedésében, a gyermektelenségében vagy a tömegek ún. „nagykorúságában” keressem a papság létszáma megfogyatkozásának okait. De azt látom-tapasztalom, hogy az igehirdetés, az ige ismerete iránti igény nem csökken, hanem egyre növekszik világunkban. Ezért kell egyre több kereszténynek résztvennie Isten üzenetének tolmácsolásában, az igehirdetésben, amelyhez felkészült teológiai tudásra is szükségünk lesz. Csak így láthatjuk egységben Isten üdvözítő tervét, üzenetét minden ember javára. Ezzel meg is adtuk alapját annak, ami nemcsak a világegyház, hanem Közép-Kelet-Európa egyházainak is igénye, ugyanis hogy a teológiát az egyház minden érdeklődő tagja megtanulhassa és tovább adhassa.

A Teológiai Napok előadásai során ez mindannyiunk számára nyilvánvalóvá lett. Az egyház világgközösségének és az egyes népek anyanyelvi egységeinek, ezenbelül a másokért felelősséget érző testvéreknek lesz ez a feladata. A Teológiai Napoknak minden fáradozása járuljon hozzá ennek a törekvésnek a megvalósításához! — De mit tud nyúj-

tani ehhez a magyar egyház? — kérdezhetjük. Először is a közel kétezeréves kereszténységet, amely lehetővé tette, hogy még a legnyomorúságosabb körülmények között is fenn tudjuk tartani Magyarországon a keresztény hit tudományos ismeretét. Hálásak vagyunk ezért azoknak a tanároknak, intézményeknek, melyek az elmúlt időkben éppúgy mint ma, vállalják az Isten titkait vizsgáló teológia szolgálatát. Én különösen hálás vagyok tanárainknak és mindazoknak, akik átvették örökségüket, hogy ma az ország középpontjában európai szintű teológiát tudunk tanítani. Ugyanez érvényes a magyar vidéki szemináriumokra, hittudományi főiskolákra, ahol gyakran könyv-, forrásanyag hiányában személyes erőfeszítéssel adták át tudásukat a tanárok. Kiemelem azokat, akik ma papnevelő hivatásuk mellett tekintélyes számú világi közösséget tanítanak, vezetnek be Isten titkai ismeretébe. Szeretném, ha most közösen imádkoznánk értük!

Amióta mindez lehetővé vált, minden egyházmegye püspöke kötelességének érezte, hogy létre hívja azokat a hittudományi tanfolyamokat, amelyek a hosszabb utazást vállalni nem tudó, de Isten titkai iránt érdeklődő vidéki hívek számára teszik lehetővé a teológiai studiumnak elvégzését. Országunk területén munkálkodó és működő egyházmegyei teológiai tanfolyamok több mint 1600 hallgatóval azonban még nem rendelkeznek magasszintű teológiai munkát nyújtó tanári karral. Mégis, az élő hittel, hiteles lelkipásztori munkát végző és önmagukat teológiai műveltségükben továbbképző papok át tudják adni az egyházi hitletéteménynek, a kinyilatkoztatásnak alapjait, amelyre újjászülendő magyar egyházunk a jövőt kezdi építeni. A teológiai továbbképzés is halaszthatatlanul sürgős, de még nem sikerült elindítani. Nem mondhatjuk azt, hogy a magyar papokból hiányozna az érdeklődés vagy, hogy a világiak a továbbképzéstől távol maradnának. A hiány oka egyszerűen az, hogy nincs helyünk.

Az elmúlt héten egy amerikai püspök járt nálunk. Készséggel felajánlotta segítségét a magyar egyháznak, de megmondta, hogy épületet nem adhatnak. Küldenek szakembereket, akik képzik a magyarokat. Ugyanis nem utolsó sorban azért maradt el fontos teológiai munkánk, keresztény műveltségünk terjesztése, mert idáig nem volt alkalmas hely és lehetőség, ahol ezt megtegyük, elkezdjük. Bizonyára sok új lehetőséget ad a hazai pedagógia főiskolákban tervezett különböző szintű katekétaképzés, amely remélhetőleg mielőbb megvalósul. Az általános iskolák alsó-felső tagozatainak, valamint a középiskoláknak hitoktatási munkatársakra van szükségük a magyar egyházban. Adja Isten, hogy a hittani fakultációt vállaló egyetemistákon kívül, a többi hallgató is közelebb kerüljön az Isten titkaihoz és a hitüket elemző teológiához.

A „hit hallásból ered”, ezért hirdetnünk kell! Szükségünk lesz bőséges teológiai irodalomra is. Jelenti ez az elmúlt idők értékálló teológiai műveit, külföldi fordításokat, új műveiket. Ha Bécsben járok a Maria am Gestade templomban, Hofbauer Szent Kelemen sírjánál azért imádkozom, hogy adjon nekünk is jó „katolikus szimatot”, hogy megkülönböztessük, mit érdemes elolvasni, elfogadni. Hogy milyen hatékony lesz a keresztény igehirdetésnek és az azt feldolgozó teológiának a helye a tömegtájékoztatásban, azt még nem tudhatjuk előre. A pap legyen bármennyire is képzett Isten titkainak ismeretében, ma még aligha mer kiállni a kamera elé. Bizony, a nyilvánosság előtti szerepléshez még nem nagyon értünk — éppen úgy, mint ahogy a jelenlegi magyar tömegkommunikációs gárda se sokat ért a teológiából. Ameddig ez a két tudomány, szakképzettség egymásra talál, időre van szükség. A teológiai továbbképzés egyik akadályára már hivatkoztam, hogy ugyanis nincs helyünk, intézetünk, kollégiumunk, ahol a nappali tagozaton teológiát tanulni kész fiatalok otthonra találnának. Mert amíg a budapestiek bejárhatnak a Pázmány Péter Hittudományi Egyetem teológiai fakultására, a vidékiek számára ez elérhetetlen. Még akkor is, ha az egyházmegye anyagi támogatást adna, abból egy albérletet sem lehet kifizetni. Miképpen lesz tehát helyünk? Úgy, hogy építkezünk. Újra kezdjük előlről, saját zsebpénzünkkel, összeszedett filléreinkkel, hogy legyen házunk, intézetünk, termünk, ahol Isten országa szolgálatában tovább léphetünk.

Befejezésül szeretnék még utalni arra, hogy a teológia emberi tudomány, és így csak eszköze az igehirdetésnek. Eppen ezért még a hitetlen is lehet benne szakember. Hatékony eszközzé azonban Isten népe közösségében akkor válhat, ha a hívő elkötelezett keresztény életet él. Ezért nem foglalhatnánk jobb kérést, fontosabb kívánságot ebbe a Teológiai Napokat befejező szentmisébe, mint kérjük Istent, hogy azok, akik az ő titkainak ismeretében előrehaladnak, keresztény életükben is tökéletesedjenek. Annakidején magam is hadakoztam az ész és a szív teológiájának megkülönböztetése ellen. Azóta megtapasztaltam, hogy nekünk igenis előbb szeretnünk kell Istent, és csak utána ismerhetjük meg igazán.

A közösséggel kezdtük ennek a szentmisének rövid elmélkedését, amely közösségre minden keresztény igehirdetés teljesítéséhez szükségünk van. Én nagyobb közösségre hivatkozva fejezem be gondolataimat: mindannyian a szentek közösségébe tartozunk, és közöttük megtalálhatjuk a történelem nagy teológusait, egyháztanítóit, ott vannak már kedves tanáraink is, közbenjárásukat és pártfogásukat kérjük, hogy emberi erőfeszítésünket az ő imájuk tegye Isten áldására méltóvá. — Amen.

***

Az egyház küldetése és az emberi szabadság

Ebben a közös feladatban, amely Krisztus szándéka szerint való, az összes kereszténynek meg kell találnia azokat a szálakat, amelyek összekötik őket, mielőtt még az egység megvalósulhatna. Ez az egység apostoli és missziós, missziós és apostoli. Krisztus egységével közelíthetjük meg azt a csodálatos örökséget, ami minden vallásban megmutatkozik. Közeledünk ezért az emberi kultúra minden formájához, minden ideológiai felfogáshoz, minden jóakarátú emberhez.

Azzal a tisztelettel, megbecsüléssel és ítélőkészséggel oldjuk meg feladatunkat, amely az apostolok korától kezdve meghatározta a missziós munkát. Elegendő emlékeznünk Szent Pálra és az athéni Areopágoszon mondott beszédére (ApCsel 17,22-31). A missziós lelkületű ember mindig nagy tisztelettel van az iránt, ami „az emberben van” (Jn 2,25). Megbecsüli mindazt, amit az emberek szívük mélységében és a súlyos kérdések kutatásában találtak. Tiszteli mindazt, amit az emberekben a Szentlélek művel, aki „ott fű, ahol akar” (Jn 3,8).

A missziós tevékenység soha nem töröl el semmit, ami jó, hanem elfogadja és újabbakat épít belőle...

A lélek megtérése pedig, mely a misszionárius célja, a kegyelem hatása, mert a megtérésben az embernek teljesen el kell fogadnia önmagát. — Az egyház ezekben az időkben különleges jelentőséget tulajdonít mindannak, amit a II. Vatikáni zsinat a Vallásszabadságról szóló nyilatkozatában elmondott.

Szívünk mélyéig átérezzük, hogy milyen súlyosan kötelez minket Isten igazsága lelkiismeretileg. Az egyház alapításától kezdve az őre és tanítója az igazságnak, amit Krisztus, az evangélium első hirdetője, majd az apostolok a vértanúk és a hitvallók tanítják... Krisztus és az apostolok nem az emberektől, hanem az Istentől eredő igazságot hirdették. „Az én tanításom nem az enyém, hanem Azé, aki engem küldött.” (Jn 7,16)

Ugyanakkor megőrizték tiszteletüket az ember iránt, értelme, akarata, lelkiismerete és szabadsága iránt. Ilyen módon az emberi személy méltósága részévé válik, még akkor is ha nem szólnak róla, hanem emberi magatartásunk fejezi ki. Az ilyen lelkület nélkülözhetetlen korunk körülményei között... az egyház a maga isteni küldetése alapján őre az emberi szabadságnak, amely az emberi személy igazi méltóságának alapja és feltétele.

Jézus Krisztus minden kor emberéhez — ezért hozzánk is e szavakkal közeledik:

„Megismeritek az igazságot és az igazság megszabadít titeket” (Jn 8,32)

II. János Pál pápa „Redemptor hominis” kezdetű első enciklikájából, 12.

Gyulay Endre püspök

„A KÖZÖSSÉG A TÁVOLLÉVŐK BEFOGADÓJA”

AZ EGYHÁZBALÉPÉS SZENTSÉGE A KERESZTSÉG. Mi is történik a keresztségben, és mit foglal magába a megkereszteltek közössége, az egyház közössége, melynek közép-pontjában Krisztus áll?

Mit jelent a keresztség? Péter apostol így jellemzi: „Legyen áldott Isten és Urunk, Jézus Krisztus Atyja, aki minket nagy irgalmában új életre hívott Jézusnak a halálból az élő reményre való feltámadása által, hogy a mennyekben elpusztíthatatlan, tiszta és soha nem hervadó örökség várjon rátok.” — A Rómaiaknak írt levélben pedig ezt olvassuk: „Akiiket ugyanis (Isten) eleve ismer, azokat eleve arra rendelte, hogy Fiának képmását öltsek magukra, így lesz Ő az elsőszülött a sok testvér közül.” — A korintusi híveket így tanítja Szent Pál: „Mi ugyanis mindnyájan egy lélekben egy testté lettünk a keresztségben, akár zsidók, akár pogányok, akár szabadok, akár rabszolgák. Ti Krisztus teste vagytok és egyéneként tagjai. Mivel Isten fiai vagytok, az Ő Fia Lelkét árasztotta szívünkbe az Isten, akit így szólít: Abba, Atya. Ti mind, akik megkeresztelkedtetek Krisztusban, Krisztust öltöttek magatokra.” — És még egy utolsó mondat a Rómaiaknak írt levélből: „Egy test vagyunk Krisztusban, de mindegyikünk más-más tagja.”

Mit jelent az egyház, mint a megkereszteltek közössége? A II. Vatikáni zsinat felsorol néhány, a közösséget szemléltető képet: akol, nyáj, szólító, lelki épület, szent város, test, Isten népe. Az ember testileg és lelkileg is közösségbe születik. Családba, társadalomba, nemzeti közösségbe. Isten az egyházat is közösségnek szánta. Ezt hangsúlyozta II. János Pál pápa 1987-ben, a püspöki szinódus záróbeszédében: „A világi hívőknek nincs joga önmagába zárkózni lelkileg elkülönülve a közösségtől, hanem folytonos érintkezésben kell lennie a többiekkel. A testvériség aktív indítása révén a mindenkiel azonos méltóság fölötti örömben, a többiekkel együtt örökségben kapott mérhetetlen kincset így gyümölcsözte. Az Úr Lelke a világi hívőnek és másoknak is számtalan ajándékot ad, sőt különböző szolgálatokra feladatokra hívja... A világi hívő karizmái és hivatalai, feladatai és szolgálatai a közösségben és a közösségért léteznek, mivel ezek az egymást kiegészítő gazdagságok a pásztorok bölcs vezetése alatt minden hívő számára vannak rendelve.”

EGYHÁZKÉPÜNK KIALAKÍTÁSA. Az egyház nagyrészt maga az *ártatlan*, a bűntelen és tiszta *Jézus Krisztus*; a másik pólusán viszont ott vannak a *bűnösök*, — még a rablógyilkos is, aki keresztsége révén, bűnössége ellenére, az egyház tagja marad. A két szélsőség közé sorolhatjuk magunkat vagy bármelyik megkeresztelt társunkat. Ha most elővételezem azt, ami a továbbiakban kifejtendő, akkor két dolgot kell hangsúlyoznom.

Tévedés, gyakran társadalmi *tévedés*, hogy az egyház *csupán* szociális népjóléti vagy egyéb *szereketintézmény*. Nem. Az egyház elsődlegesen nem ezt a feladatot kapta. Jézus Krisztus azt kívánta: „Elmenvén tanítsatok megtartani mindazt, amit én parancsoltam, megkeresztelve őket Atya, Fiú, Szentlélek nevében.” — Tehát az *üdvösség közvetítésére* küldött bennünket mindenkihez, aki közel vagy aki távol áll Jézus Krisztustól. Az egyház képe a kúp, melyen fölfelé kell kapaszkodni — a keskeny úton. Aki följebb jutott, annak segítenie kell a feltörekvőket. Kezdhetnénk a gyakorlatot akár a börtönpszoterációval, mert a rablógyilkosokat is közelebb kell vonnunk Jézus Krisztushoz. És ezt nem azért tesszük, hogy ne legyen lázadás a börtönben, hanem, hogy segítsük megtérni őket, hogy ők is üdvözüljenek. Első teendőnk tehát a bűntől való szabadulásnak lehetőségét előmozdítani. Azokat, akik még nincsenek megkeresztelve, gyakran éppen bűnük tartja vissza. Nekik elsősorban Krisztus üzenetét kell közvetíteniük, mivel Jézus sem a megke-

reszteltekhez küldte apostolait. Ő maga csak keveseket keresztelt és azt kívánta, hogy tanítványai a pogányokhoz vagy a választott nép meg nem keresztelt tagjaihoz menjenek. Nagyon fontosnak tartom ennek a szemléletnek a kialakítását. Jézus nyilvános működését így kezdte: „Tartsatok bűnbánatot, mert elérkezett Isten országa...” és ....„tanítván megkeresztelte őket”. Ez lenne egyik fontos küldetésünk.

Nézzük a másik képet az egyházban, az *erények képét*, ahol ugyancsak Jézus Krisztus áll a középpontban: „Legyetek tökéletesek, mint a ti Mennyei Atyátok tökéletes”. Isten ezt a tökéletességet először Fiában, Jézus Krisztusban valósította meg, majd a teremtmények közül az ő édesanyjában, Máriában. A csúcson Jézus áll, mivel Ő az Atya tükörképe, az Ige, az Atya üzenetének közvetítője.

Számos megkeresztelt a keresztény tökéletesség híjával van, bár nem is tehet róla. Látunk olyan fiatalokat, akik bejárnak a megkeresztelték közé, de talán inkább azért, mert jól érzik magukat, ugyanakkor azonban csak kevesen mélyednek el a keresztény értékekben.

II. János Pál pápa a *Christifideles laici* kezdetű apostoli buzdításában kiemeli, mennyire fontos az erényekben való előrehaladás. A pápa *gondolatmenetét* szeretném a továbbiakban kifejtetni. Az egyházban mindenki közös hivatást kap az életszentségre, abban közösen részesül. Bármilyen rendű vagy rangú ember meghívott a teljesértékű életre és a tökéletes szeretetre. A meghívás az életszentségre a keresztségben gyökerezik, a többi szentségben újra meg újra fölhangzik, főleg a szent Eucharisziában.

Pál apostol állhatatosan buzdítja híveit: úgy éljete, ahogy a szentekhez illik. Feladatunk tehát, hogy Jézus Krisztushoz tartozunk, vele szoros egységben legyünk, hogy a keskeny úton, önmegtágadással és szeretetgyakorlással közeledjünk hozzá. — De egy másik úton is közelíthetünk. Ezt mindenki ismerheti, hiszen teste mindenkinek van. Az egyház Krisztus titkos teste. Ahogy bennünk is minden szerv összefügg, de ugyanakkor el is különül, ugyanez felismerhető az egyházban is. A vérkeringés, az idegpályák egységbe foglalják az emberi testet. Ugyanilyen egység példája a családi közösség is, a családok közössége, a plébániai közösség, ahol az egyedek a maguk feladatát teljesítik, hogy Krisztus teste egyre teljesebb és egészségesebb legyen. Minderre gondolva, sajnos, nem hagyhatjuk említés nélkül az egyházban és körülötte kialakuló vallási közömbösséget, az ateizmus állandó terjedését, melyek leginkább az elvilágiasodás, a szekularizmus formájában jelentkeznek.

„Az ember korlátlanul tűnő tudományos és technikai előrehaladástól eltelve és megrészegülve —, a legősibb és mindig megújuló kísértéstől megejtve, mivel olyan szeretne lenni, mint az Isten —, féktelen szabadságvágya következtében saját szívéből kitépi a vallás gyökereit, megfélemezik Istentől, és úgy véli, Isten jelenlétének semmi értelme az életében... Véleményünk szerint a jelenlegi elvilágiasodás sokkal súlyosabb, mint gondolnánk, mert nemcsak egyes embereket, hanem bizonyos fokban egész közösségeket érint...” — írja a pápa, majd tovább így folytatja — „Mind nagyobb tömegek hagyják el gyakorlatilag a vallást. Nem egyszer ismételtük a keresztény vallás elhagyása kapcsán, hogy az elvilágiasodás ellensége azokat a népeket sújtja, amelyek régóta keresztények... Ezek haladéktalanul követelik az evangélium megújított hirdetését”. (Lásd: *Christifideles laici* 4. pont)

AZ ELVILÁGIASODÁS KÖVETKEZMÉNYEI. Gondolnunk kell arra a számos félelemre, melyeket manapság az embereknek el kell szenvedniök. Ha nem részesülnek a nekik járó elismerésben és szeretetben, — mert méltóságuk abból forrászik, hogy Isten élő képmásai —, kiszolgáltatottá válnak a kizsákmányolás legmegalázóbb és legmegromlottabb formáival szemben... Az erősebbek a gyengébbeket sokféle szolgátságba kényszeríthetik. Ez lehet: ideológia, gazdasági hatalom, embertelen politikai rendszer, tudományos technokrácia, hírközlési eszközök uralma. Itt ismét szembesülünk a személyekből álló tömeggel. Ezek a személyek mind a mi testvéreink és nővéreink, akiket megfosztottak alapvető jogaiktól... Alapvető jogaik a következők: jog az élethez, jog a

családhoz és az élet felelősségteljesebb továbbadásához. Jog a lelkiismereti szabadsághoz, jog a vallásszabadság gyakorlására" (részletek az i.m. 5. pontjából).

A következmények pedig: elhagyott gyermekek, nevelés nélkül felnővők, akik otthon nélkül, munka nélkül élnek. A fizikai, valamint az erkölcsi nyomor mérhetetlen szigetei alakulnak ki a világvárosok peremén. A kor, melyben élünk nyugaton és keleten egyaránt megtermi az elvilágiasodás szellemét, amelyből azután a zsarnokság ered. Nyomában ott maradnak azok a kiszorult emberek, akikhez az üdvösségük miatt küldetésünk van.

Ezek a feladatok nemcsak a lelkipásztoroknak, a püspököknek a dolga, hanem minden megkeresztelt embernek is, akiknek szintén kötelességük hirdetni az üdvösséget, mivel a közösséghez tartoznak és, mivel keresztségük alapján felelősek a többiekért is.

Minden emberhez a maga módján, a maga nyelvén kell eljutnunk, hogy evangelizáljuk őket. Az evangelizációt azért kell hangsúlyoznom, mert a legtöbb plébánián még ma is azt várják, hogy kívülről jöjjenek be hozzájuk. Jézus viszont azt mondja, hogy hirdesétek az evangéliumot, és ti menjetek az emberekhez. Szent Pál leírja, hogy mit is jelentett számára a sok szenvedés, hajótörés, ütések, ostromozások, börtönök..., de nem áll meg. Tudta, hogy küldetése van az egész világhoz. Így lett a népek Apostola. Nekünk, bár nem ilyen széleskörűen, de szintén van küldetésünk. A II. Vatikáni zsinat biztatja a világi híveket, hogy tevékenyen éljék meg a helyi egyházhoz való tartozásukat, és tanúsítsanak katolikus lelkületet.

„Az egyházközség mintegy sejtje az egyházmegyének, tartsák tehát ébren az egyházmegyéhez való tartozásuk tudatát, főpásztorok hívására kapcsolódjanak be az egyházmegyei munkába, figyelmük terjedjen ki mind a városokra, mind a falvakra, ezért közreműködésüket ne korlátozzák csak az egyházközségre vagy az egyházmegye területére, hanem azon legyenek, hogy kiterjesszék azt az egyházközség és az egyházmegye közötti nemzeti vagy akár nemzetközi munkaterületekre is... A világiak apostoli gondoskodásának tárgya tehát: Isten népe, amely szerte-szét él a földön" (Apostolicam actuositatem 10.).

A Christifideles laici 26. pontja idézi VI. Pál pápának a papsághoz intézett, ma is időszzerű szavait: „Úgy vélem, a plébániának tiszteletreméltó és ősi struktúrája ma missziós szükséglet és igen időszzerű, mert a plébániának kell megteremtenie a keresztes nép első közösségét, ennek kell bevezetnie a közösséget a liturgikus életbe. Feladata, hogy megőrizze és növelje a mai ember hitét, megteremtse azt az iskolát, melyben Krisztus üdvözítő tanítását oktatják. Végül gyakorolnia kell a felebaráti jócselekedeteket, melyekre csak az alázatos szeretet képes" (VI. Pál pápa beszéde Róma papságához 1963. VI. 24.).

II. János Pál pápa említett buzdításának 27. pontja figyelmeztet. „Ha a plébánia az emberek között jelenlévő egyház, akkor azt kell mondani, hogy életével és működésével mélyen belegyökerezik az emberi társadalomba és bensőséges része a társadalom vágyainak, drámáinak. Az ember könnyen eltéved és irányvesztetté válik, jóllehet egy mélyen beívódott vágy arra indítja, hogy embertársaival érintkezve, emberibb és testvéribb kapcsolatokra tegyen szert."

Az apostoli buzdítás világosan megmutatja azokat a *jegyeket* is, amelyekről *felismerhető Krisztus élő közössége*:

Az elsőség az életszentségé, bármilyen keresztes hivatásról is van szó. Jézus parancsa: „Legyetek tökéletesek...!"

A második a felelős elkötelezettség a katolikus hit megvallására, mivel ezen az úton fogadják be és hirdetik a keresztesek az igazságot, együttműködve az egyház tanító hivatalával. Ez a tanító hivatal, mint tudjuk, nem lehet csupán egy püspök vagy pápa egymagában...

A harmadik tanúságtételünkkel nyilvánítjuk ki közösségünkhöz való tartozásunkat és kapcsolatunkat a római pápával, aki a helyi egyház püspökeivel együtt látható alapja az egyetemes egyház egységének.

A negyedik jegy: az élő közösség apostoli célját mindig szem előtt kell tartanunk. Munkánkban egyeznie kell az egyház egyetemes céljával és küldetésével. Aki táplálni akarja ugyan az embereket, és megfélemlít az üdvösségükről, az nem tölti be missziós küldetését. De ha a szegények támogatása, a betegek gyógyítása közben felemeli őket Krisztushoz, ezzel teljesítette küldetését.

Végül: a keresztyének elkötelezett jelenléte a társadalomban, az egyház társadalmi tanításának szellemében az emberi méltóság szolgálatára ugyancsak hozzátartozik küldetésünkhöz.

Évtizedeken át elhallgattatták a magyar egyházat, de mióta szabad lett a sajtó és egyéb tömegkommunikációs eszköz, vajon hány gazdasági, társadalmi témájú írás, könyv vagy nyilatkozat jelent meg, mely biztos irányt mutathat a bizonytalankodóknak? Szent Pálnak két gondolatára utalok, mint a kettő a Korintusiaknak írt levélben olvasható. Az egyik az „egy test” példája, a nagy egységé, a másik a „sok tag”, melyek ebben a testben saját feladatukat teljesítik. Ha valamelyik tag nem végzi el munkáját az egyházban, Krisztus egész teste megsínyli. Mindegyikünknek nemcsak egymással, hanem a távolállókval, a peremen lévőkkel is foglalkoznunk kell.

Alapelvünk mindig ez legyen: Az üdvösséget közvetítjük mindenki felé, mert mindenkit meg kell hívunk az evangéliumi életre. A cél ugyanaz, eszközeink azonban változhatnak. Különböző módon kell felkészülniük a papoknak, püspököknek és a velük együttműködő világi hívőknek, hogy közösen megkeressék, megtalálják, végrehajtsák küldetésüket. Végso elszámolásunkra kell gondolnunk Isten színe előtt, és épp ezért törődünk kell a magyar egyház jövőjével, melynek biztosításáról — Isten kegyelmével — ma nekünk kell gondoskodnunk.

Hagyó József

TAPASZTALATOK AZ EGYHÁZ PEREMÉN ÉLŐ SÉRÜLTEK ÉLETÉBŐL

Jézus sehogyan sem tudott beletörödni abba, hogy akár csak egy is elveszen övéi közül. Azt hiszem, nem kisebb aggodás járta át a szívét Tamásért, a feltámadás után, mint Judásért a szenvedés titkának megélése idején. Amikor megjelenik apostolainak, maga elé hívja Tamást: emlékezz, nézd sebeimet, tedd ide kezedet és oldaladra, amelyet a katona lándzsája átvért... ne hitetlenkedj. Sebeivel bizonyítja: valóban én vagyok — Én Uram, én Istenem! — szakad fel a vallomás Tamásból. Felismeri és megvallja Őt.

Erről a titokról van szó, amikor az egyház és a társadalom életének peremére szorult sérültekről beszélünk, az értelmi fogyatékos emberekről. Az ő világukhoz kerültem közel és szeretnék hozzásegíteni benneteket is ahhoz, hogy sebeiken keresztül ismerjétek fel Jézus jelenlétét.

Először egy optikai csalódást szeretnék kiigazítani. Tény, hogy a közvélemény, a keresztyén közvélemény jórésze is, az emberi, közösségi élet peremén tartja számon sérült

testvéreinket. Valójában az evangélium szemléletmódja, a mai egyház kontemplációra szomjas, érzékeny emberei az egyház szívében látják őket. Foucauld atya egyszerű meg-látása, az evangéliumra utalása jól kifejezi ezt a tényt: „én testem” és a másik: „Amit egynek tesztek enyéim közül a legkisebbnek, nekem teszitek”. Ez a hang erősödik fel a ma élők ajkán, akik közül csak a Szentatyát, Teréz anyát, Jean Vanier, Roger testvért em-líteném, akik „nem beszéltek össze”, — mégis teljes összhangban képviselik és hirdetik ezt az igazságot.

Nem is tudom pontosan, hogyan kezdődött kapcsolatom a sérült emberekkel. Abban biztos vagyok, hogy kerestem őket. Kerestem a szegényt, akiben Jézus szívesen van jelen. Szokatlan talán, de előljárom, a kistestvérek priorja hívta fel erre a figyelmemet, amikor velem töltött néhány nap után azt hiányolta, hogy nem látja életemben a szegények helyét, hogy tényleg velük élnék, osztoznék a sorsukban, ami pedig életünknek igen fontos, jellemző mozzanata. Keresni kezdtem, és egyszer csak ott voltam köztük, és mint-ha mindig ott lettem volna, mintha ebbe születtem volna... talán itt születtem újjá?...

Tamás úgy ugrott a nyakamba — majd leszakadt a derekam — mint ha régi jó barátja lennék — azóta tényleg az vagyok. — A szentmisén — plébániai közös mise volt — ho-milia közben a hétéves Judit felállt a helyéről, és odajött mellém az ambóra. Senki sem rohant utána aggódva, jaj mi lesz, micsoda illetlenség ez, — rátettem a vállára a kezemet és tovább beszéltem. Pontosabban: ettől kezdve együtt hirdettük az örömhírt, jelezvén, hogy mi együvé tartozunk, egy üzenetet hordozunk és hirdetünk. Kitartott mellettem mindvégig.

Nem volt nehéz a kapcsolatteremtés. Azt hiszem, bennünket nagyon gátol a sok józan megfontolás és félszegség kapcsolataink megteremtésében, az ő számukra ez sokkal egyszerűbb. Ebben sokszor mestereink lehetnének.

Biatorbágyon két évvel ezelőtt egy műhelyt létesítettünk a Sziget rehabilitációs kis-zövegetek keretein belül 15 sérült és 5 segítő részére. Szívesen mondanék erről többet, hiszen, amiket itt megélünk, az nem csak miattunk történik. Ízelítőül csak egy epizód. A kezdés után a falu egyetlen éttermében fizettünk elő ebédet. Megjelenésünk nagy ese-mény volt. Addig, mint a többi hasonló intézményben, a törzsvendégek tányérjukba mé-lyedve szürcsölgették a levest, fogyasztották a szerény menüt, de amikor megérkeztünk, pezsdülni kezdett az élet. Sérült barátaink egymásután megszólították az embereket, kö-szöntek, érdeklődtek: Hogy vagy? Finom az ebéd? Meglepődtek, de szívesen válaszol-gattak. Az ötéves Zolika is gyakran velünk volt, — szülei munkatársaink. Ő pedig, amikor bekapta ebédjét, vidám futkosásba kezdett az étterem teljes hosszában. Hamarosan mindenki ismerős, jóbarát lett. A pincér felvette a másnapi rendelést — benne volt a já-tékban. Minket pedig természetesen velük együtt tartottak számon.

Amit talán egy szülőnek nehéz elérnie, azt mi együtt sokkal természetesebben elértük: befogadtak minket, elismerték, természetesen tartották, hogy együtt étkezünk velük akkor is, ha egy kicsit gyakran kellett — volna — cserélni az asztalterítőket, mert az eti-kettel kapcsolatban adódott néhány gond.

Ugyanez a situáció néhány esztendővel ezelőtt Lourdesban egy kissé másképpen alakult. Egy család két sérült gyermekével érkezett a szállodába. Másnap már azt kérték tőlük, hogy étkezések idején maradjanak a szobájukban, mert zavarják a többi vendéget. Még néhány ilyen megnyilatkozás, és teljessé vált a szülők elkeseredése. Hazamentek, de Jean Vanier és Marie Héléne Mathieu tanácsára és az ő segítségükkel egy év múlva már egy nagy zarándoklat résztvevőiként vettek részt 12 000 zarándok között: az értelmi fogyatékos emberek, és családjuk, barátaik zarándoklatán. Ez az esemény vált egy nagy-szerű közösségnek a „Hit és Fény”-nek születésnapjává. Ekkor már észre kellett venniük a jámbor zarándokoknak és vendéglátóiknak egyaránt, „hogy Isten azt választotta ki, aki a világ szemében oktalán, hogy megszegyenítse a bölceket...” (1Kor 1,26).

Magukra maradottan elvesznek, az élet peremére szorulnak, a közösség viszont az életet, biztonságot jelenti számukra és családjuk számára. Közösségünk, a „Hit és Fény” arra vállalkozik, hogy az egyszer létrejött kapcsolatban, szövetségben életteret és baráti,

védett környezetet biztosítson számukra, ahol fejlődésük és növekedésük lehetővé válik. Sok szülő gyermek születése óta talán itt éli meg először, hogy az ő fia vagy lánya fontos személy a közösségben, hogy itt jóbarátokra talál, akik kimondják eddig féltve őrzött titkukat; hogy az ő gyermekük szép és értékes ajándéka Istennek, aki olyan értékeket hordoz, amire a mi zürzavaros világunknak a legnagyobb szüksége van: nyíltságra, bizalomra, hitre, derűre, közösséget teremtő kapcsolatokra. Ugyanakkor a közösség minden tagja tudatában van annak is, hogy mindezt törékeny cserépedényben hordozzák, sokkal kiszolgáltatottabbak, sebezhető, sérülékenyek, mint az épen, egészségesen született társaik. Sokszor tanúi vagyunk köztük az önzés, erőszakosság, irigység, féltékenységek szomorú drámáinak, amit nemegyszer a megbocsátás, kiengesztelődés olykor megrázó őszinte eseményei követnek.

A közösségben megjelenő fiatalok gyakran azért maradnak a közösségben, mert érkezésük után hamarosan megtapasztalják, hogy őszinte szeretettel fogadják be őket. Többen a szakma irányából érkeznek, egyébként is a gyógypedagógia területén dolgoznak, képzik magukat. Több esetben nem a keresztény közösség vonzása nyomán indulnak el a „Hit és Fény” felé, hanem, mert sérült barátaink körül olyan légkört találnak, amely arról tanúskodik, itt nem azon törjük a fejünket, hogy mit tegyünk, hogyan bánjunk a sérültekkel, hogyan neveljük őket, hanem, hogy egyszerűen velük éljünk, osztozzunk közös gondjainkban és örömeinkben, együtt ünnepeljünk, egymás barátaivá váljunk. Ebbe a közösségbe nem feltétlenül a keresztlevel a belépőjegy, de aki ide érkezik csendben tudomásul veszi, hogy keresztény közösségbe érkezett.

Az egyre népesebb közösségnek minimális szervezetre is szüksége van. A csoportokért valaki felelős... az ország közösségeinek közös dolgaiért valaki felelős... de így van a több országot összefogó zónákkal és az egész világon élő közösségekkel is. A felelősök személye időnként változik, a segítők között is tapasztalható bizonyos változás. Ami igazán stabil alapja a közösségnek, ami eddig mindig csak növekedett, az a sérült testvér és családja. Nagyon sok az állami gondozásban élő sérült barátunk is, akikkel a tartós kapcsolat ápolása olykor igen nehéz. — Úgy vannak, mint a Szentcsalád karácsony estén, amikor a sok elutasítás után végre rátalálnak a barlangistálló védelmére, az egyszerű pásztorok befogadó szeretetére, és nem keresnek tovább. Ebben az egyszerű környezetben látta meg a Szabadító a napvilágot. A jászoltól a keresztig ők lesznek a barátai: a szegények, a megvetettek, a legkisebbek.

Hol a pap helye a sérültek világában, és ha már van, közösségükben? — Sürgetően fontosnak tartom a helyes szemlélet alakítását. Gazdagabbá kell tennünk egyházképünket, melynek középpontjában az oltár áll, és az, vagy azok, akik az oltárhoz közel állnak. Azzal a ténnyel kell megbarátkoznunk, hogy a valóságos élő középpont az Eucharisztiaiban maga is szegénnyé lett, és elsősorban a szegényeket és kicsinyeket szeretné maga körül látni. „Engedjétek hozzám a kicsinyeket...”

Nagymaroson az egyik ifjúsági találkozón ünnepélyes koncebrálás, püspökkel, kb 40 pappal. Egyszer csak ott fészkelődik mellettem Dóri, a húszéves leányzó, aki elég önálló a sérült barátaink közül, és természetesen ott telepedett meg a papok díszes karéjában. A Miatyánkra már elég tisztességes helyet foglalt el körülünkben. — Akkor gondoltam arra, hogy milyen jól megtalálta a helyét, és hogy még elférnének itt egynéhányan. Jézus szuverén választása nyomán két lehetőségünk van, hogy igazán közel kerüljünk a titokhoz: a papságunk és a szegénységünk. Remélem, ezt nem kell tovább ragoznom. A kettőre együtt van szükség ahhoz, hogy az egyház hitelesen élje hivatását és küldetését.

A sérült ember azt kéri a paptól; annyit tégy meg értem, és velem is, amit bármelyik testvéremmel megteszel. — Légy számomra a kiengesztelődés szolgája, az Eucharisztia közvetítője az evangélium hirdetője, a közösség kovásza és védelmezője.

Gesztesy András

AZ ÚJRAEVANGELIZÁLÁS FELADATA A MAGYAR EGYHÁZBAN

(Kérdések, gondok és remények)

A negyvenes évek francia egyházát csapásként érte Godin abbének, a munkáspapság szellemi atyjának diagnózisa és vészkiáltása: „Franciaország missziós terület!” Századunk közepére a keresztények elvilágiasodása olyan méreteket öltött, olyan mélyre hatolt, hogy le kellett számolni a „keresztény társadalmak”, a „keresztény országok”, a „keresztény Európa” illúziójával.

Azóta is állandó igény és feladat a társadalom „újraevangelizálása”. A Szentatya utóbbi megnyilatkozásai is erre irányulnak. Az újraevangelizálás még fokozottabban időserű a mai magyar katolikus egyházban. Az elmúlt negyven esztendő belső társadalmi ellentmondásai: a gyakorlati, fogyasztás-központú materializmusa, az uralkodó ideológia és a folyamatos egyház- és vallásüldözés az alapvető erkölcsi, emberi értékek megrendülésével járt együtt. Az egyházak részlegesen működésképtelenné váltak, a vallásgyakorlat csökkent, a vallási és erkölcsi ismeretek, eszmék és értékek jelentősen visszaszorultak. A morális válság, az örömtelenség és reménytelenség sújtotta a társadalom különféle rétegeit, csoportjait, az egyes emberig bezárólag. Az egyház(ak!) mai küldetését nem is lehetne átfogóbb és tartalmasabb fogalommal meghatározni, mint az *újraevangelizáció*.

Ez a fogalom a feladatok egész sorát fedi. Újraevangelizáció azt jelenti, hogy ismét missziós küldetésben vagyunk. Nem tagadva az egyház és a társadalom valamiféle kapcsolát az evangéliummal, vajon a szó igazi értelmében evangéliumi volt-e ez? Egyáltalán, mikor evangelizálták igazán a magyar népet, amely mostanra így megfoglyatkozott? A két világháború között? Netán a múlt században? Vagy a középkorban? Tagadhatatlanul él a népi vallásosság, az egyházi intézményrendszer, a társadalmi szokásként gyakorolt tízparancsolat. De vajon jellegzetesen tükrözte-e ez a vallás az evangéliumok Názáreti Jézusát? Az elmúlt korok egyházai valóban evangéliumiak voltak-e? És amennyiben igen, lehet-e ma kiindulópont ez az újraevangelizáláshoz? Vajon az egyházi klerikális, katolikus életet kell-e restaurálni, vagy az evangéliumhoz való radikális elkötelezettségében minőségeileg más egyházra van-e szükség? Az egész társadalomra és az emberre nyitott ökumenikus jellegű, karitatív indíttatású új feladatról van tehát szó. Nem elsősorban a múlt vallási és hitbuzgalmi hagyományából kell kiindulnunk, hanem a „jerikói úton heverő” vérző, kifosztott magyar társadalom szociális, morális emberi-lelki nyomorúságát kellene enyhíteni.

Amennyiben az újraevangelizálás is *evangelizálás*, kérdés, mit értünk ezen? Szükség lenne olyan közvetlen, elemi erővel megszólító, tisztán evangéliumi beszédstílusra és életattalomra, amelytől egyedül várható a megújulás. Úgy tűnik, hogy számos katolikus és protestáns *kisközösség* rendelkezik az evangelizálás talentumával. Leginkább azonban csak egy-egy lekipasztor vagy aktív világi hívő személyes győzködéséről van szó, vagy talán a fejek és a szívek fölött elzúgó szentbeszédéről, gyors szentségkiszolgáltatásról, laza egyházi életéről.

Kiket evangelizáljunk? A vallástalanokat? A hitetleneket? A kétségbeesés szélén tengődőket? Egyéneket, kiscsoportokat, rétegeket? Kiket, milyen sorrendben, milyen stratégiával? — Az evangéliumi alázat, de méginkább magának az evangelizálásnak belső törvényszerűségei azt diktálják, hogy elsősorban *önmagunkat* kell evangelizálnunk. Nem evangelizálhat igazán az, aki maga nem evangéliumi —, és csak annyiban evangelizál-

hat, amilyen mélységben maga is evangéliumi tud lenni. Hiszi, mit ad tovább, és hogyan. Miben részesíti a másikat, mibe vonja bele, mit oszt meg vele. Ez az „önmaga” azonban nem jelentheti csak az egyéni embert vagy egy lelkes kisközösséget, hanem magát az egyházat. Az egész magyar egyházat evangelizálni kell a főpásztoroktól, előljáróktól, papságtól kezdve a világi híveken, az egyházközségeken, a szerzetesrendeken át egészen a sajtóig, — végső soron személy szerint önmagunkig.

Egyházunk megtérése nagyon összetett, és csak radikálisan véghezvihető feladatsor, amelybe beletartozik minden rendű és rangú egyházi vezető evangéliumi lelkületű (szegénység, alázat, igazlelkűség, bátorság, lelki függetlenség stb.) papságra és világiakra van szükség. Az egyházi nyelvezetet az evangelizálásra alkalmas módon át kell alakítani. A társadalom különböző rétegeinek szociológiai és szociálpszichológiai felmérése nélkülözhetetlen. Kísérleti pasztorációs formákat kellene létrehozni: minta-egyházmegyét, modell-plébániákat, rétegpasztorációt, — cigányok, deviánsok, menekültek, szegények stb. gondozására. Egyre inkább szükséges a püspök munkatársi kapcsolata a papokkal és a világiakkal, az egyházmegyei bizottságok valódi működése. Legyen olyan egyházi fórum, mely a közéleti kérdésekre gyorsan, bátran, szakszerűen reagál. Hangsúlyozzuk a karitás munka fontosságát. Készüljön egyházmegyei lelkipásztori teveszet, és valósuljon meg a magyar egyházi zsinat, az egyházmegyei és lelkizközségi csoportmunka. Minden egyházközségben legyen egy aktív evangéliumi elkötelezettségű kisközösség. Az előljárók az egyházmegyéket és a plébániákat vizitálják rendszeresen, és ne csak adminisztrációs és gazdasági szempontból. Teológusokból, lelkizpásztorokból és különféle szakemberekből álló csoportok tanulmányozzák egy-egy egyházközség életét. Véleményezzenek, adjanak javaslatokat, tanácsokat. Ki kell építeni a lelkizgyakorlatos hálózatot. Az egyházi sajtót egyre inkább korszerűsíteni kell.

Az egyház belső megújítása mellett még kiket evangelizáljunk? Minden hívő a saját közösségét: családját, baráti körét és tágabb környezetét. Az evangelizálást az egész társadalomra ki kell terjeszteni. Minden emberre, — kulturális, erkölcsi, szociális személyes és közösségi szinten. Az újraevangelizálás tehát az egyház önmagára ébredése és az egész társadalmat megszólító állandó küldetése.

Ki az, aki evangelizál? Az evangelizáció természetfeletti alapja és feltétele, hogy teremtő és megváltó Istenünk egy és ugyanaz. A teremtés nevezhető a háromszemélyű Isten pre-evangelizációjának. Az Isten képre teremtett ember és közössége legsajátosabb természetének egyenesen szükséglete, hogy evangelizálják és evangelizáljon. A teremtett emberi lélek „naturaliter christiana”. Jézus, az Isten Fia maga a személyes evangélium, Örömhír, aki belépett ebbe az evangelizációs szükségletre szoruló világba. A különféle vallások, a görög filozófia, de főleg az Ószövetség a preevangelizáció második szakasza, Jézus megjelenése előtt. Közvetlenül azonban Jézus Krisztus evangelizált. Mindez tudatosult az apostoli korban, a Szentlélek éltető erejében. Minden nehézség és akadály ellenére a mai újraevangelizációs reménység a háromszemélyű Istenbe vetett hitben gyökereszik. A Szentlélek evangelizációja nem fokozható le semmiféle egyszerű fohásszá, lelki élménnyé, hanem az Ő közösségét, életet teremtő jelenlétét jelzi.

Isten az emberre, Jézus Krisztus a tanítványokra bízta az evangelizációt. „Menjetek el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek” (Mk 16,15). Nem néhány rátermett papnak, szerzetesnek vagy karizmatikus világinak kell evangelizálnia, hanem az egész egyháznak a lehető legszélesebb rétegeivel együtt. Tehát nemcsak az intézményes egyház, hanem az „egyszerű” hívek is nélkülözhetetlenek az evangelizációban, hiszen ők mindenhová eljutnak. Az ő életpéldájuk, tanúságtételük nélkül az evangelizáció pusztá szó marad. A híveket nem pótolhatják sem pénz, sem a hitbuzgalmi füzetek, sem az egyházi intézmények szerkezete.

Az evangelizáció az egész egyház feladata. Ma ugyan számos kisközösség rendelkezik megszólító erővel, és elég aktívak, rugalmasak az evangéliumi élet megosztására. Ha a kisközösségeket tágabban értelmezzük, akkor bele tartoznak a családok, családok közösségek, stb. A hiteles evangéliumi kisközösségek működése egyenes arányban áll az újra-

evangelizáció lendületével és eredményességével. Az evangelizációhoz szükségesek a speciális feladatokat ellátó szellemi, lelki, pasztorális „*műhelyek*”: Karitatív és közéleti szakcsoportok, munkaközösségek, intézmények. Ezek hiányában az evangelizáció műkedvelő csoportmunkává fajulhat.

Úgy tűnik, még nem eléggé tudatosult bennünk, hogy a nem vallásos, nem keresztény csoportokkal személyesen is feltétlenül kapcsolatot kell teremtenünk, mert ezek a szociális, társadalmi környezetvédelmi, pedagógiai, művészeti vagy humanitárius területeken nagy erőket képviselnek. Tőlük tanulhatunk, segítséget, támogatást kaphatunk.

Vajon elképzelhető-e olyan katolikus evangelizáció, amely nem működik együtt a történeti és az evangéliumi egyházakkal? Bizonyára nem. Az ökumenizmus önmagában is erős evangelizációs tényező.

Az evangelizációnak a kisközösségi élet és a személyes tanúságtétel mellett nélkülözhetetlen eszköze a *tömegkommunikáció*: Színvonalas rádió- és tévéműsorok, keresztény, evangéliumi sajtótermékek, amelyek a „*vidék nyelvén*” is jól érthetőek. Nem a liturgikus, spirituális vagy erkölcsi kérdésekből kellene kiindulni, hanem a tömegek alapvető gondjaiból és nyomorúságából.

Összefoglalva: Az újraevangelizáció nem egyszerűen valami egyházi vallási stratégia, nem lelkipásztori vagy mozgalmi feladat, mivel annak hordozója maga Jézus Krisztus, aki itt és most bennünk és köztünk van jelen. Az evangéliumok újra megtalált, megélt, és megértett Jézus Krisztusa, aki személyes életünkben, közösségeinkben, liturgiánkban és szentségeinkben az egész egyházban megtapasztalható, megszerethető és vonzóvá tehető. Ő az, akivel együtt szeretnénk élni és halni.

Nők az egyházban

A testvéri egyházhoz vezető úton a nők ma újult erővel keresik-kutatják hivatásukat és küldetésüket. Arra törekszenek, hogy személyes lehetőségeikkel és talentumaikkal egyenjogú keresztényekként vegyenek részt az egyház evilági sorsának alakításában.

Az alábbi gondolatok megszólítani és fölszólítani akarnak: párbeszédre és cselekvésre. Legalábbis ezt szeretnék e gondolatok megfogalmazói, a német nyelvű katolikusok nőmozgalmi (Katholische Frauengemeinschaft Deutschland, Katholische Frauenbewegung Österreichs, Katholischer Frauenbewegung, Bozen-Brixen, Katholische Frauen- und Müttergemeinschaft der Schweiz).

1. A nő Isten teremtménye, önálló ember

Isten minden nőt nevéen szólít, és mint megismételhetetlen személyt hív meg közösségbe, az egyházba. Minden nőnek

- tudatosítania kell személyes hivatását,
- föl kell fedeznie és ki kell bontakoztatnia saját képességeit és tehetségét; ebben segítségére lehetnek a nőkből álló közösségek,
- bátran és elkötelezett módon kell képviselnie önálló véleményét a társadalomban, a politikában valamint az egyházban.

2. El kell szakadni a nőről alkotott szemantikától

Az egyházi igehirdetésben ki kell domborítani, hogy minden nő sajátos értéket hordoz, és életének minden szakaszában, valamint minden állapotában helye van az egyházban.

— A nőket — bármely életkorban legyenek is — komolyan kell venni mint házast vagy mint egyedülállót, mégpedig abban a konkrét helyzetben, amelyben éppen él, családjában és munkahelyén éppúgy, mint a közéletben.

— Az anyaság nagymértékű megbecsülésének nem szabad odavezetnie, hogy a nők kizárólag csak anyákként nyerjenek elismerést.

3. Más szemmel és más szellemben kell olvasni a Bibliát

Aprólékos ismeretek nélkül is megragadható a Biblia nyílt, fölszabadító és gyógyító örömhíre. Ahhoz azonban, hogy valóban megértsük Isten evangéliumát, és szellemének-lelkületének megfelelően alakítsuk ki keresztény életünket, fontosak a következők:

- igyekezzünk életünket szorosabban igazítani Isten szavához,
- fedezzük föl a Biblia nőalakjainak eredeti vonásait, és tárjuk föl sajátos szerepüket az üdvösség történelmében,
- abban is kövessük Krisztust, ahogyan ő maga érintkezett a nőkkel.
- a Bibliát úgy kell tekintenünk mint a fölszabadítás és a megváltás útját, nem pedig úgy mint a nők elnyomásának és háttérbe szorításának eszközét és igazolóját (a nő hallgasson az egyházban és engedelmeskedjék...).

4. Elmélyült és egységes istenkép kialakítására törekedjünk

Az emberek sokféle képet rajzolnak maguknak Istenről. Isten azonban mindig több, mint a róla alkotott kép vagy képzelet. Sem a férfi, sem a nő tulajdonságainak segítségével nem lehet őt lefesteni.

A mindig egészen más Isten megismeréséhez szükséges:

- fölfedezni a bibliai istenképzetek változatos és rendkívüli gazdagságát,
- fölmutatni Isten női tulajdonságait,
- meghaladni az eddigi egyoldalúan férfi istenképzeteket,
- elkerülni a leszűkített, késznek vélt istenképet,
- tudván tudni, hogy Isten: szent titok.

5. El kell fogadni a nőket úgy is mint lelkigondozókat és teológusokat

A teológia Istenről való beszédet jelent. Jézus arra biztatt a nőket, hogy személyes, egymástól különböző élethelyzetük alapján, saját tapasztalatuk fényében beszéljenek Istenről. Ezért a teológia egyszersmind a nők ügye is. A feminista teológia a nők nézőpontjából akar beszélni Istenről tudományos alapossággal. Így például kutatja a patriarchális viszonyok közepette kialakult istenképet a Bibliában és a történelemben, vagy az eddig egyoldalú férfi jellegű teológia szerepét és hatását a hitre és az igehirdetésre. Hogy a nők a maguk személyes látásmódja szerint beszélhessenek Istenről

- egyenjogúnak kell őket tekinteni a teológia és a tudomány területén, beleértve az oktatói állásokat és tudományos megbízásokat is,
- nem pusztán elviselni, hanem elfogadni kell őket mint lelkigondozókat és mint teológusokat.

6. Olyan nyelvezet és liturgiát kell kialakítani, amely a nők létét is bevonja

A nyelv a tudat és a valóság kifejezése. Az egyházi nyelvezet háttérbe szorítja a nőket (Isten fiai...).

- A nők ezért egy olyan nyelvezetet szeretnének, amely képes szavakban kifejezni a nők Isten- és egyházkapcsolatát is.
- Azok a nők, akik az „Isten fiai” kifejezést hallván nehézség nélkül úgy érzik, hogy ők is megszólítottak, legyenek megértőek azokkal szemben, akik bántva érzik magukat az egyoldalúan férfi nyelvezet miatt, és szenvednek attól.
- Nemcsak a liturgia szavaiban, hanem tartalmában és formájában is szeretnék viszontlátni életük valóságát a nők.

— A liturgikus ünneplés olyan formáit szeretnék, amelyek kifejezik, hogy az ember egyetlen, harmonikus egész (test, lélek, érzelem).

— Nemcsak az istentiszteletek „élőbbé” tételéhez szeretnének hozzájárulni, hanem keresztényekként kívánják hitüket megvallani és ünnepelni.

7. A nők diakonisszává és pappá szentelésének kérdését nem szabad tabuként kezelni

A nők egyházi hivatalvállalásának problémája nem csupán néhány asszonyt foglalkoztat. Ez a kérdés az egyház önértelmezését érinti, és döntő jelentőségű az egyház jövőbeni útjára és a nőknek az egyházban betöltött helyzetére, szerepére nézve.

— Ezentúl nemcsak a férfiak, hanem mindenki számára lehetővé kell tenni, hogy hivatalt viseljen az egyházban. A Biblia tanúsága szerint az első keresztény közösségekben nők is tevékenykedtek mint diakonisszák és apostolok.

— A nők (szentségi) hivatal viselésének kérdése további komoly eszmecseret igényel.

— A nők által az egyházban betöltött (szentségi) hivatal problémájáról szabadon lehesse beszélni és gondolkodni.

8. A nőknek minden téren tudatosítaniuk kell szerepüket

Az egyoldalúan férfi irányultságú egyházat és társadalmat csak türelmes, szakadatlan igyekezettel lehet megváltoztatni a lehető legszélesebb alapokon. Az egyenjogú élet és aktivitás kibontakoztatásához vezető úton már számos kezdeményezéssel álltak elő a nők, de még sok mindenre van szükség:

— Értékelni, támogatni és szorgalmazni kell a nők képzését, helyzetük kutatását, a nők egyházi és világi összefüggéseit, klubjait...

— Nők alkotta közösségek kialakítása és támogatása egyben szükséges is azért, hogy tagjaik begyakorolják a szolidáris, testvéri magatartást.

— Örömmel látjuk, hogy számos országban már katolikus nőszervezetek dolgoznak e tudat kialakításának szolgálatában.

9. Vállalni kell nyilvános és szokatlan föladatokat is

A férfi és a nő egyenértékűsége csak akkor élhető meg hitelesen az egyházban, ha a nőket nem fosztják meg attól a lehetőségtől, hogy elláthassanak olyan föladatokat is, melyek során döntéseket kell hozni.

— A nők több felelősséget követelnek maguknak az egyházban. Több rendes és tiszteltbeli hivatalt szeretnének vállalni, s képesek is ezeknek ellátására.

— Nem szabad a nők szerepvállalását a szociális-karitatív tevékenységre szűkíteni.

— Lehetővé kell tenni, hogy minden egyházi munkalehetőségről tudomást szerezzenek, annak ellátására képezhessék magukat. Bátorítani kell őket, hogy elvállaljanak szokatlan pozíciókat csakúgy, mint új föladatokat és hivatalokat.

10. Adjuk át magunkat az alapvető változás lendületének

Ahhoz, hogy az egyházban sikeresen kibontakozzék férfi és nő partneri viszonya, mindkét oldalon változásokra van szükség.

— A nőknek és a férfiaknak föl kell tárniuk egymás számára nehézségeiket és törekvéseiket. Engedni kell a változásoknak.

— A férfiaknak meg kell találniuk azt az utat, mely elvezeti őket ahhoz, hogy végre partneri közösséget alkossanak a nőkkel az egyházban.

— A nők önértelmezésének és helyzetének változásai arra kötelezik a férfiakat is, hogy teret engedjenek önnön személyük alapvető változásának.

— A férfiaknak és nőknek kölcsönösen támogatniuk kell egymást abban az igyekezetben, melynek célja valószínűbb testvériség kialakítása az egyházban férfi és nő között.

Gáspár Csaba László fordítása

Számunk írói: Aszalós János matematikus, Budapest — *Bánhegyi B. Miksa* OSB főiskolai tanár, Pannonhalma — *Boda László* a Pázmány Péter Hittudományi Egyetem professzora, Budapest — *Geffré, Claude O. P.*, a fundamentális teológia professzora, Institut Catholique, Párizs — *Gáspár Csaba László* Budapest — *Gesztesy András* plébános, Kakasd — *Gyulay Endre* szeged-csanádi püspök, Szeged — *Hagyó József* plébános, Biatorbágy — *Kopp Mária* pszichológus, Budapest — *Seregély István* egri érsek, Eger — *Schellenberger, Bernardin* trappista szerzetes, *Maria Wald* (Németország) — *Skrabski Árpád* pszichológus, Budapest — *Széll Margit* tanár, a Teológia szerkesztője, Budapest — *Teleki Béla* S.J. teológiai tanár, Szeged — *Tőkés László* református püspök, Nagyvárád — *Zimányi Ágnes*, a Teológia munkatársa, Budapest

INHALT

Botschaft an die Ungarn — Aus den Ansprachen und Briefen Johannes Paul II. — (Á. S.)
ANDRÁS SZENNAY: „Kommt und seht...“ (Einleitender Vortrag auf den Budapester
Theologischen Studientagen, 28-30. Jan 1991)

AUFSÄTZE

LÁSZLÓ BODA: Die Kirche und die Fernstehenden — wo zieht sich die Grenze?
CLAUDE-JEAN GEFFRÉ O. P.: Das Schicksal des christlichen Glaubens in einer
Welt des Indifferentismus (Übersetzt von B. Miksa)
BÉLA TELEKI: Wie kommt eine aufnehmende Gemeinschaft zustande?

DAS GESPRÄCH DER TEOLÓGIA

mit LÁSZLÓ TÖKÉS, reformiertem Bischof von Grosswardein (Rumänien)
(Ágnes Zimányi)

FORUM

BERNARDIN SCHELLENBERGER: Wie die Kirche sich selber zerstört—Ein offenes
Wort zu Seelsorge heute (Übersetzt von B. Miksa Bánhegyi)

UMSCHAU

JÁNOS ASZALÓS: Die Gemeinschaft ist keine Gegebenheit, sondern eine Aufgabe
MÁRIA KOPP — ÁRPÁD SKRABSKI: Über die devianten Verhaltensformen
MARGIT SZÉLL: Sollen wir bleiben oder aufbrechen?

THEOLOGISCHE-SEELSORGLICHE FRAGEN

ISTVÁN SEREGÉLY Erzbischof: Homilie
ENDRE GYULAY Diözesanbischof: Die Gemeinde, die die Abwesenden annimt
JÓZSEF HAGYÓ: Erfahrungen aus dem Leben der Behinderten am Rande der Kirche
ANDRÁS GESZTESY: Die Aufgabe der Neuevangelisierung in der ungarischen
Kirche (Fragen, Sorgen, Hoffnungen)
Frauen in der Kirche (Übersetzt von Csaba László Gáspár)

Ára: 60 Ft

SOMMAIRE

Le pape Jean Paul II et les Hongrois (Á. S.)
ANDRÁS SZENNAY: «Venez et voyez!» (Ouverture des Journées d'Études
Théologiques tenues à Budapest de 28 au 30 Janvier 1991)

ETUDES

LÁSZLÓ BODA: L'Eglise et ceux du dehors — où se trouve la frontière?
CLAUDE-JEAN GEFFRÉ O. P.: Le destin de la foi chrétienne dans un monde
d'indifférence (traduit de l'allemand par B. Miksa Bánhegyi)
BÉLA TELEKI: Comment se constitue la communauté d'accueil

ENTRETIEN DE TEOLÓGIA

avec LÁSZLÓ TÓKÉS, évêque réformé de Nagyvárad (Roumanie) (Ágnes Zimányi)

FORUM

BERNARDIN SCHELLENBERGER: Comment l'Eglise se ruine-t-elle? En toute
franchise sur la crise actuelle de la cure d'âme (traduit de l'allemand par
B. Miksa Bánhegyi)

TOUR D'HORIZON

JÁNOS ASZALÓS: Le communauté n'est pas donnée, c'est à nous une tâche à accomplir
MÁRIA KOPP — ÁRPÁD SKRABSKI: Sur les attitudes deviantes
MARGIT SZÉLL: Les éloignés s'interrogent: Restons en place ou bien
mettons-nous en marche?

QUESTIONS THÉOLOGICO-PASTORALES

L'homélie de Mgr ISTVÁN SEREGÉLY, archevêque d'Eger
Mgr. ENDRE GYULAY, évêque diocésain: La communauté d'accueil des éloignés
JÓZSEF HAGYÓ: Expériences avec handicapés menant leur vie sur les marges
de l'Eglise
ANDRÁS GESZTESY: La tâche de réévangélisation dans l'Eglise de Hongrie
(Questions, soucis et espoirs)
Les femmes dans l'Eglise (traduit de l'allemand par Csaba László Gáspár)

TEOLÓGIA negyedévi folyóirat. — Felelős szerkesztő: Szennay András

Főmunkatárs: Gál Ferenc — Felelős kiadó: Lukács László

Kiadja a TEOLÓGIA kiadóhivatala, 1053 Budapest, Kossuth L. u. 1. I. em. 1.

Szerkesztőség: 1053 Budapest, Károlyi M. u. 4—8. III. lép. II. em. 9.

(Kézirat leadása kizárólag a szerkesztőség címére.) — Megjelenik egyházi jóváhagyással: február, május, augusztus és november közepén. — Ára: 60 Ft — Előfizetési díj 1 évre 240 Ft, fél évre 120 Ft — Csekkszám: OTP VII. ker. 218—98316/512—000324—1. Előfizetés és templomi terjesztés a kiadóhivatalban. Utcai árusítás a Hírlap és Postaszállítási Igazgatóságnál. — Külföldön előfizethető a Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat útján (P. O. B. 149. — Budapest, 1389). — Külföldi előfizetési díj: 1 évre 10,50 USA dollár, vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (Budapest 54.) a Kultúra 024/2 számú számlájára az összeg rendeltetésének (Teológia-előfizetés) a feltüntetésével. Terjeszti a Magyar Posta. Minden jog fenntartva.

Nyomta: Veszprémi Nyomda Kft. — Felelős vezető: Fekete István ügyvezető igazgató

Indéx szám: 25 821

HU—ISSN 0133—1779